ARGEȘ

Revistă de cultură fondată în 1966 ● Serie nouă

■ Anul XII (XLVII) ■ Nr. 12 (366) ■ Decembrie 2012 ■ 3,15 lei ■

http://www.centrul-cultural-pitesti.ro

DANIEL CRISTEA-ENACHE:
„Îmi place orgoliul scriitoricesc, fiindcă el vine exact din conștiința unei valori care există, se afirmă, a fost sau va fi omologată”

p. 8-10

Icoană de Nicula, sec. XVIII, NAȘTEREA LUI IISUS

Editori: **Consiliul Local Pitești, Primăria Municipiului Pitești și Centrul Cultural Pitești**

Apare sub egida Uniunii Scriitorilor din România

Seducătorul fără de vârstă *sau* povestea povestitorului spusă de el însuşi

Moş Nicolae a poposit, ce-i drept, mai pe înserat, şi la Biblioteca Judeţeană „Dinicu Golescu”, din Piteşti. A poposit mai mult pentru a se odihni un ceas înainte de a pleca din nou, numai el ştie unde.

În rolul Moşului nu a fost vreun ins ascuns în spatele măştii tradiţionale, nici învelit în mantaua-i roşie din paginile cărţilor cu poveşti sau reclamelor publicitare, ci un omuleţ încărcat de ani şi de poveşti. Un scriitor şi un născător de scriitori sau măcar de iubitori de lectură. Întâmplător sau nu, Moşul din seara de 6 Decembrie care s-a odihnit la Bibliotecă purta numele lui Marin Ioniţă. Care şi-a oferit cu inima deschisă cei treizeci de ani de roman. Într-o atmosferă călduroasă, ca o aşezare dimpreună la gura sobei, învăluiţi de vocile poeteselor Cristina Onofre şi Denisa Popescu, de glasurile deloc timide ale Micilor vrăjitori de la cenaclul *Sind Junior*, pe care Maestrul îl îndrumă de aproape două decenii pe căile parcă niciodată bătătorite ale literaturii.

Aşa cum au spus cele două poetese, scriitura lui Marin Ioniţă nu este o scriitură „în forţă”, „nu abuzează de imagini care să bulverseze”, ci este mai curând, o scriitură ce „se insinuează”, iar frazele povestirilor sale au adesea „ticăitul molcom, poate chiar halucinant, al unui vechi pendul dintr-un conac boieresc”.

Căci, este adevărat, Marin Ioniţă, înainte de orice, este un Povestitor. El nu are pretenţia de a transforma lumea, de a-i zdruncina temeliie, ci numai de a făuri cumva impresia unei evadări de câteva ceasuri într-o dimensiune idilică, în care Maestrul vânează căprioare, păsări multicolore, dar nu pentru a le ucide, ci pentru a le seduce, urmând ca apoi să le lase, aşa seduse, să alerge şi să zboare mai departe, ştiind prea bine că niciodată nu se vor mai îndepărta de el, Seducătorul.

Se întâmplă însă, aşa cum s-a întâmplat şi în seara de 6 Decembrie, ca Seducătorul să fie el însuşi sedus. Sedus de poetese, sedus de tineri şi tinere, sedus de domni şi doamne, de scriitori şi de cititori, de suflete din care Maestrul găseşte, ca un Alchimist, elixirul Tinereţii şi al Vieţii.

Foto: COSTI TUDOR

Cum a încălecat Radu Aldulescu un înger care l-a purtat dincolo de Iad şi de Rai

Pe 29 noiembrie, la Biblioteca Judeţeană „Dinicu Golescu” din Piteşti, prozatorul Radu Aldulescu a sosit pentru a face părtaşi cititorii piteşteni la un eveniment cu adevărat rarisim în spaţiul nostru cultural. Raritatea evenimentului nu stă nici în scriitori, nici cărţile pe care aceştia şi le publică şi le lansează. De acestea nu ducem lipsă, orice s-ar spune! Dar, când vorbim despre un scriitor ca Radu Aldulescu, cu totul altfel stă treaba! Căci un scriitor de talia, de anvergura sa este unic nu doar în spaţiul culturii argeşene, ci chiar în acela al culturii române din ultimii douăzeci de ani.

Poetul ieşean Emil Brumaru spune depre Radu Aldulescu că „face parte dintre acei scriitori care schimbă macazul literaturii române”. Şi deloc nu se înşală atunci când face astfel de afirmaţii.

Criticul Nicolae Oprea, cel care a fost amfitrionul evenimentului de la Piteşti prilejuit de dubla lansare a lui Aldulescu (*Îngerul încălecat* şi *Cronicile genocidului*) spune despre prozatorul român că se încadrează în succesiunea directă a marelui Dostoievski. Şi, desigur, nici el nu se înşală. Căci personajele lui Aldulescu sunt năucitoare prin construcţie şi prin destin. Un destin pe care acestea nu reuşesc să îl controleze, fiind, aşa-zicând, damnate prin însăşi participarea la o existenţă marginală.

Profund religios, Radu Aldulescu nu oferă, prin scriitura sa, soluţii de mântuire, căci personajele sale nu şi-o află. El nu face parte dintre scriitorii care stau la umbra liniştitoare a vreunei soluţii eliberatoare, de cele mai multe ori doar închipuită. El însuşi nu este nici pe departe un spirit liniştit, ci dimpotrivă. El strigă, fără să se revolte. El scrie, pentru că nu poate face altfel. El intră în bătălii pe care le ştie de la început pierdute.

Aşa cum a intrat deja în Istoria Literaturii Române şi Universale, ştiind că cei mai mulţi dintre noi îl vor uita chiar de a doua zi după ce-i vor fi citit încă una din cărţile scrise. Sau poate că, dimpotrivă, ştiind că memoria cititorului, bulversată şi contaminată cu angoasele sale, îşi va recunoaşte definitiv înfrângerea şi neputinţa de a mai fi vreodată cum a fost.

Cu Radu Aldulescu, existenţa noastră are şansa, poate unică, de a rosti în tăcere întrebări pe care până atunci poate că nici nu le-a îndrăznit.

Pagină realizată de REMUS ŞTEFAN

Liviu Ioan Stoiciu

Scriitorii și viața politică – la *Zilele Acolada*

Am fost invitat la Zilele Revistei *Acolada*, la Satu Mare (1-2 noiembrie 2012) – vin pentru prima oară aici, însoțit de prozatoarea Doina Popa. Probabil am fost invitat fiindcă scriu constant și publicistică, și în cadrul Zilelor *Acolada* era și dezbaterea intitulată „Scriitorul și viața politică". Natural, era o bucurie pentru mine (am declarat public asta acolo) să-l revăd pe Gheorghe Grigurcu (directorul revistei *Acolada*), scriitorul atât de viguros, activ, „viu" (un poet și un publicist singuratic remarcabil, nu numai o personalitate critică de prim rang, de mare generozitate). Pe patronul revistei, directorul general al *Acoladei*, Radu Ulmeanu, mereu reținut, discret, distant, nu l-am mai văzut din primii ani de postcomunism (dar l-am citit, de câte ori îi vedeam semnătura pe o carte a lui sau în propria revistă; e un profesionist de soi), când Zilele Revistei *Poesis* ne uneau pe toți (azi aceste Zile ne despart). Radu Ulmeanu a ținut din start, o dată sosit la Satu Mare, să nu-i mai spun „om de afaceri", fiindcă nu e, doar dușmanii îl prezintă ca atare (apropo, din grupul inițial de poeți care a dat de gustul economiei de piață, imediat după Revoluție, prinzând cheag pe seama „televiziunii prin cablu" la Satu Mare: prietenii Radu Ulmeanu, Dumitru Păcuraru și Ion Vădan, ultimul a plecat într-o lume mai bună; s-a ținut un minut de reculegere în memoria lui Ion Vădan acum, la Zilele *Acolada*).

Au participat la Zilele *Acolada* (aflată la a III-a ediție), în principal colaboratorii permanenți ai revistei: în afara lui Gh. Grigurcu, au fost prezenți Constantin Trandafir, Tudorel Urian, Angela Furtună, Florica Bud, Pavel Șușară. Alți invitați: Horia Gârbea, mai nou vicepreședinte al ICR (dispus să deschidă la Satu Mare sau Baia Mare o filială a ICR), Simona Grazia Dima, Ioan Moldovan și Aurel Pantea (toți trei premiați ai *Acoladei*; Aurel Pantea a plecat după ce a primit premiul), apoi George Achim, Săluc Horvat (director executiv la *Nord Literar*), Ioan Nistor, Ilie Sălceanu, Ioan Bala, Felician Pop, Robert Laszlo, Aurel Pop (director la *Citadela*), Vasile Tarța, George Cormoș, Andreea Hedeș. Nedorind să nasc animozități, m-am abținut să-i caut pe poeții George Vulturescu, Dumitru Păcuraru și Grigore Scarlat. În prima zi a manifestării, după deschidere (cu lansări de carte) s-a mers pe „componentă turistică" în triunghiul Carei (Castelul Karoly) – Tășnad (Casa memorială Ady Endre) – Cetatea de la Ardud și, în final, fosta „făzănărie" de la Gelu. A doua zi a avut loc un recital de poezie al poeților invitați (la Satu Mare, la sala de festivități „Cardinal", unde s-a derulat întreaga manifestare, subvenționată „pe ultima sută de metri" de Consiliul Județean și Primăria Satu Mare; Zilele *Acolada* fuseseră programate inițial în mai 2012).

La deschidere, pe 1 noiembrie, Radu Ulmeanu (organizatorul) a atras atenția că „viața politică e pe muchie de cuțit" și că în lumea valorilor literare nu există egalitate sau democrație (și a observat că au dispărut fizic la Satu Mare, înaintea lui Ion Vădan, scriitorii Ion Bledea, Al. Pintescu, Dorin Sălăjan, Ion Baias)… Tot acum, *Gheorghe Grigurcu* (a amintit că la Satu Mare se simte ca acasă, „o mare parte din viață" petrecând-o în Ardeal, la Oradea și Cluj) a făcut caz de „centru" și „margine" în literatură, subliniind că „supremația centrului a fost accentuată de comunism; după Revoluție, provincia s-a emancipat, au apărut periodice și edituri și au izbucnit energii creatoare care au depășit centrul; revista *Acolada* a apărut pentru a încerca să mențină un echilibru între centru și margine; în Franța există o centralizare culturală, în Germania sunt centre culturale independente de centru, noi ne apropiem azi mai mult de Germania"… *Pavel Șușară* a intervenit: revista *Acolada* e o redută, un spațiu de rezistență, de acțiune publică, temeinică; trăim într-o lume instabilă; nu mai putem vorbi de centre și de periferie, totul migrează, periferia e acolo unde nu ești tu, „acum speranța e în altă parte". *Simona Grazia Dima*: avem puterea de a ne devora în plan literar și de a ne extermina în politică…

Dinspre dezbaterea „Scriitorul și viața politică" – *Gheorghe Grigurcu* a citit un text semnificativ pe această temă. Din ce am reținut, fragmentar: a însoți arta cu atitudinea civică; o confluență a esteticului cu politicul; prestații nefavorabile; îl admirăm pe Soljenițîn, îl deplorăm pe Sartre pentru atitudini totalitare; cei lipsiți de onorabilitate, cei ce au făcut compromisuri; au fost momente vulnerabile în istoria secolului 20: germanofilii (de ocazie – Arghezi, de susținător – Slavici), aerul de repetiție bolșevic-nazist (C. Stere a avertizat asupra URSS), dreapta extremistă de după Zelea Codreanu, era o evoluție de bază (Cioran, Vintilă Horia, Noica), pe când nu eram ocupați: a urmat jocul dublu al colaboraționiștilor, în sfera interesului personal, sub totalitarism; putem vorbi de dezlănțuirea vindicativă a cămășilor verzi din 1940; colaboraționismul cu comuniștii se putea confunda cu opțiunea politică (vezi Călinescu, Ralea); te puteai aservi unei dogme: Sadoveanu, Arghezi, Cezar și Camil Petrescu, Tudor Vianu; trădarea clericilor sub comunism; mercenarii de duzină; lipsa de prestigiu, ideologii susțineau anume tinerii scriitori; a apărut „autonomia estetică", manipulată de stat (vezi Nichita Stănescu); apoi „romanul obsedantului deceniu": Țoiu, Buzura, D.R. Popescu; apoi protocronismul: Edgar Papu; a te simți la putere, ca scriitor, în orice condiții, abuzurile unor uzurpatori din literatura noastră; azi, vorbim de neo-colaboraționism, de mentalități nostalgice conservatoare, de „democrați în ghilimele": Eugen Barbu, C.V. Tudor, Adrian Păunescu, Mihai Ungheanu, Paul Everac; alții, imparțiali ca scriitori, „apolitici": Marin Sorescu, Virgil Tănase, Andrei Pleșu, toți plini de demnități și privilegii și înainte de 1989 și după, deloc favorabili lustrației; mai nou, apelul intelectualilor în favoarea lui Băsescu, care dă de gol precaritatea morală a tranziției pe care o traversăm: Liiceanu, Patapievici, Cărtărescu; o fi un snobism, o extravaganță sau e o irepresibilă nostalgie spre un lider rudimentar, de dinainte; trăim o eternă reîntoarcere; ar trebui să ținem seama măcar de perplexitatea observatorilor străini: de ce trecutul nu e însușit de elită? *Radu Ulmeanu*: Băsescu și-a găsit o grupare care să-l susțină, scriitorii care să fie cu adevărat implicați în politică sunt puțini, scriitorul român e în general neimplicat… A continuat, în dezbatere, *Pavel Șușară* (un susținător al lui Băsescu; ne-am contrat continuu, inclusiv la cina din 1 noiembrie de la „făzănărie", surprins de noul limbaj de lemn pus în apărarea lui Băsescu): la trădările intelectuale și colaborarea cu un regim politic – trebuie făcută o diferență între vremea când eram sub ocupație totalitaristă și acum, când suntem liberi; eu nu vreau să mă întorc de unde am venit. Apoi, *Simona Grazia Dima*: scrisul e altceva decât politica, politica scrisului e scrisul, ierarhiile literare sunt viciate de politică, scrisul este transcendent, scrisul înseamnă valoare. *Horia Gârbea*: în mod evident, unii scriitori sunt simpli mercenari, s-a subțiat zona de politicieni-scriitori și a crescut zona de comentariu public, propagandiștii au fost oameni de condei, scriitorii care au avut putere de decizie politică au dat-o mereu în bară, de la Goga la Iorga; mulți scriitori și-au strecurat opera, au fost evazioniști, sunt autori de șopârle care au făcut jocul regimului; pe de altă parte, se poate blama politic azi un scriitor care s-a născut în China „comunistă" și dacă ia Premiul Nobel (lasă că e și un traseu politic evident către Premiul Nobel)… *Angela Furtună*: să nu fim foarte partizani, nu poți să obligi un scriitor să facă politică, modelul moral e valabil sub totalitarism, la noi e identificat azi naționalismul… *Simona Grazia Dima*: e un cult al funcției la români, mai ales la scriitori, nu al valorii, unii cred că sunt foarte valoroși dacă au putere administrativă și politică. *Horia Gârbea*: sunt și funcții care dau caracter benefic asupra scriitorului. *Angela Furtună*: trebuie să ai trăire etică, politica o fac mafioții, scriitorul care nu se implică e de condamnat? *Ioan Bala*: depinde de care parte ești, tăcerea e și ea o atitudine. *Tudorel Urian* (susținător al lui Băsescu, anunță o carte dură de politică): depinde cum te implici în politică și cum susții oamenii în care crezi. *Angela Furtună*: cei ce critică puterea politică, public, sunt monitorizați în toată lumea… (Am avut și eu o intervenție după Pavel Șușară, poate voi reveni)

Liviu Ioan Stoiciu

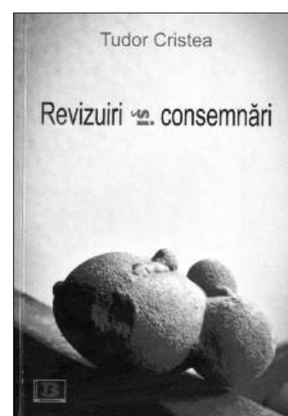
Dinspre dezbaterea „Scriitorul și viața politică" – Gheorghe Grigurcu a citit un text semnificativ pe această temă. Din ce am reținut, fragmentar: a însoți arta cu atitudinea civică; o confluență a esteticului cu politicul; prestații nefavorabile; îl admirăm pe Soljenițîn, îl deplorăm pe Sartre pentru atitudini totalitare; cei lipsiți de onorabilitate, cei ce au făcut compromisuri...

Carte nouă

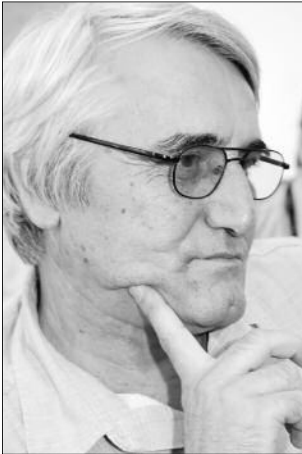

Gheorghe Păun – *Cărți și autori* (Editura *Tiparg*, 2012). Academicianul Gheorghe Păun, matematician celebru, este și un neobosit scriitor, autor de poezie, proză scurtă și roman, după cum e un sistematic cititor de literatură; plus realizator de gazetă literară. A ținut timp de doi ani o rubrică săptămânală de cronici și recenzii pe care le-a strâns acum între coperți de carte. Modest (n-are de ce!), Păun menționează în prefață că n-a avut "nicio intenție-dorință de critică sau istorie literară". Dar, implicit, el tocmai asta face în volum, chiar dacă a citit de regulă cărți care i-au plăcut sau i s-au părut interesante, ci n-a citit din vreo obligație redacțională. Din lista autorilor comentați, desprindem câteva nume: Al. Th. Ionescu, Stelian Zamora, Gabriel Liiceanu, Horia Bădescu, Carmen Firan…

Tudor Cristea – *Revizuiri și consemnări. Eseuri de critică și istorie literară* (Editura *Bibliotheca*, Târgoviște, 2012). Un nou volum al directorului revistei *Litere* (revistă cu trei sedii, la Găești, Târgoviște și Chișinău). Cartea este structurată pe două secțiuni. În prima – *Revizuiri critice* – Tudor Cristea recitește din perspective noi pe patru prozatori importanți: Ion Marin Sadoveanu, Eugen Barbu, Petru Dumitriu, George Bălăiță, o poetă (Ana Blandiana) și pe Vladimir Streinu ca poet și critic. Partea a doua – *Consemnări și atitudini* – cuprinde cronici și eseuri despre scriitori contemporani, cu accente polemice, dar nu pamfletare, în special despre critici și istorici literari ca Nicolae Manolescu sau Mihai Cimpoi, dar și despre poeți și prozatori de astăzi, aleși probabil pe criterii nu doar valorice, dar și de empatie, ceea ce în fond este de înțeles, și criticii, ca și profesorii, mai citesc și din plăcere… **(D.A.D.)**

Nicolae Oprea

Cronica întârziată

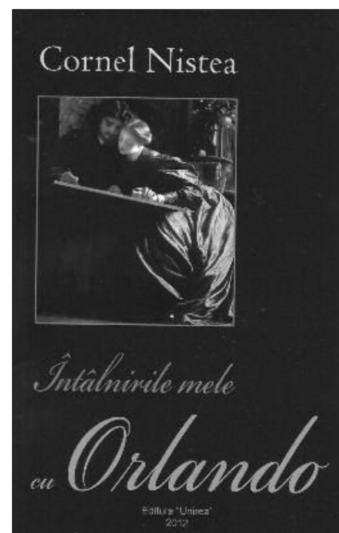
Un roman-pamflet

Istoriile literaturii române şi dicţionarele literare din vremea noastră ignoră, nedrept, un prozator de şcoală ardeleană, situat în descendenţa moralismului lui Slavici, pe Cornel Nistea din Alba Iulia. Abia l-am descoperit în *Istoria literaturii române de azi pe mâine* a lui Marian Popa, enumerat într-o seacă listă bibliografică intitulată insidios *Acumulări cantitative.* Este amintit acolo cu o culegere de proză scurtă, *Focuri în septembrie*, publicată la „Cartea Românească" în 1984. Acesta este, în fapt, volumul de debut al scriitorului întârziat, epurat de cenzura comunistă care determină, astfel, o evoluţie sincopată. După indiciile autorului, cenzura a radiat din sumar trei nuvele, considerate „duşmănoase" (*Colonia de vulturi, Excomunicarea reporterului* şi *Când înfloreşte oleandrul*), care vor fi recuperate editorial mult mai târziu, la începutul mileniului al treilea. Între timp, prozatorul se îndreaptă către roman, simţit mai încăpător pentru decantarea obsesiilor sale creatoare şi transfigurarea experienţei dramatice de viaţă.

Se pare că i-a trebuit ceva timp pentru a pune ordine în memorie şi în proiecte, pentru că iarăşi nu se grăbeşte – precum în cazul debutului, petrecut la 45 de ani -, publicându-şi ritmic romanele abia după 2000. Tematica obsedantă se referă la condiţia intelectualului – a artistului, în speţă – din timpul comunismului, împins de regimul coercitiv către ratare sau exil interior, atunci când nu are curajul revoltei făţişe sau al evadării din sistem. Protagonistul romanului din urmă, *Întâlnirile mele cu Orlando* (Ed. Unirea, 2012) este un „captiv al sistemului", asemănător cu personajul-narator din *Ritualul bestiei. Amintiri din şezlongul albastru* (2008). Personajul indicat în titlu este unul de plan secund, reprezentând punctul de reper sau destinul protagonistului reflectat în oglindă, cu evoluţie răsturnată. Orlando este un pictor boem, obsedat de ideea desăvârşirii operei, a cărui valoare este recunoscută de regimul politic (considerat „monstru sacru al modernităţii artei plastice româneşti" postbelice), bucurându-se de toate onorurile posibile în asemenea circumstanţe. Dar face greşeala să expună o serie de nuduri – afişând concepţia estetică a „viziunii sacrului" prin expunerea nudităţii după tipar renascentist – cu modele provenind din anturajul potentaţilor epocii. Acuzat că promovează o pictură decadentă şi imorală, el va fi marginalizat de oficialităţi.

De altfel, rotunjimea romanului de faţă, în care un narator-martor adună de-a valma material brut pentru un proiectat roman politic, este realizată prin cele două secvenţe care îl flanchează, după principiul sfericităţii rebreniene, prezentând întâlnirile de la cafenea dintre pictorul de succes şi scriitorul ratat, de această dată cu rolurile inversate. Aici se află şi hiba construcţiei romaneşti, proiectată de Cornel Nistea în registrul realismului canonic. Evoluţia eroului, de la condiţia scriitorului copleşit de sentimentul eşecului până la romancierul de succes din final, când se întoarce în ţară după 15 ani petrecuţi la Paris, apare neverosimilă.

Printr-o pendulare uşor mecanicistă între realitatea prezentă şi amintire, personajul narator îşi reconstituie biografia încărcată de evenimente nefaste care îi marchează destinul. Botezat de autor cu nume neaoş ardelenesc, scriitorul în devenire Horaţiu Inocenţiu Codru resimte acut opresiunea sistemului totalitar care-l predestinează ratării, în absenţa insurgenţei mântuitoare. Bântuit de gândul sinuciderii, el va fi salvat de o iubită pragmatică, Ana Maria, care îl ajută să se angajeze la Institutul de Psihologie. Tot sub imboldul femeii – care va pleca în Canada, de unde nu mai revine -, Horaţiu Codru acceptă o bursă la institutul similar din Praga spre a-şi definitiva teza de doctorat despre *Indiferenţa socială* sau *Laşitatea omului de rând.* Deşi recunoaşte aerul de libertate de acolo, în contextul mişcării din 1968 iniţiată de Dubcek, nu are curajul să fugă în Elveţia cu

iubita catolică Katerina. Revenit în ţară, după ratarea iubirii, fiind urmărit de Securitate fiindcă la „Europa Liberă" s-a citit un fragment din cartea sa *Destine*, va fi curând arestat şi aruncat într-un ospiciu de „reeducare". Din pricini care îmi scapă, acest episod tragic este expediat de autorul *Întâlnirilor* în câteva pagini. Oricum, finalul romanului nu mai ţine seama de gradarea veridică a naraţiunii. Protagonistul „duşman al poporului" este obligat să părăsească ţara, cu paşaport asigurat de organele securităţii - cum s-a întâmplat în realitate cu Paul Goma şi Dorin Tudoran. Se va întoarce în alt context istoric – pe care romancierul nu-l fixează istoric după 1989 -, afişând aceeaşi nemulţumire faţă de „prezentul nenorocit", deşi destinul său literar pare să se împlinească.

Conformaţia protagonistului se conturează în urma reacţiilor mai degrabă viscerale decât psihologice (deşi are pregătire de psiholog). Dacă profilul său apare schematizat, cu un final ascendent neverosimil, romanul lui Cornel Nistea câştigă, în schimb, în direcţia autenticităţii prin turnura de pamflet politic din multele pagini scrise cu sarcasm şi ironie, asemănător cu stilul lui Ion D. Sârbu din *Adio, Europa!*. „În ideologia mai recentă a Marelui Dascăl al Naţiunii – acuză prozatorul cu simţ reportericesc – fiind stipulată şi această uriaşă idee a emancipării omului de rând, a ridicării muncitorimii la nivelul intelectualităţii prin actul de cultură.(…) Da, da, asta era *cultura pentru mase*, un fel de prostituţie care culmina, toamna sau în zilele de iarnă, cu lecturile publice ale poeţilor care scriau pentru mase". Jefuirea ţării de „prietenii" sovietici este acuzată în aceiaşi termeni: „Producţia de carne şi cereale, în proporţie de optzeci la sută este destinată exportului pentru a obţine valuta necesară industrializării ţării, aşa cum spunea genialul dascăl al comunismului, tovarăşul Vladimir Ilici, cum că forţa unei naţiuni constă în industria grea. Ai industrie grea, ai şi tancuri. Aşa te poţi proteja de imperialism, ba, la nevoie, poţi şi ataca. Ne-au furat prietenii noştri sovietici nouăzeci şi şase la sută din minereul de aur. Ăştia au tehnologie nucleară, sovieticii!... După jaf, au plecat, şi nu ne-au lăsat, la insistenţele lui Dej, nici măcar maşinile de exploatare, prietenii…". Sau despre fondul de minciună şi laşitate produs prin „virusul ideologic al marxismului": „Oamenii mai trăiesc şi acum spaimele din primii ani ai prigoanei comuniste, se lasă duşi spre o prăpastie tot aşa cum mână un văcar ciurda ameninţată din urmă cu ciomagul. Şi tac, şi tac, şi tac, făcând pe ei de frică! (…) Trăim acum perioada de îngheţ sufletesc provocat de ideologia atee, dar semnele unei dezmorţiri s-au dat în '53, la moartea celui mai cumplit dictator şi ucigaş de oameni şi de naţiuni, Iosif Visarionovici Stalin".

În contextul romanului-pamflet cu personaje spirituale nu este uitată nici soarta intelectualilor aruncaţi în închisori: „Cu ce-or fi greşit Noica şi Pillat împreună cu prietenii lor de i-au băgat în puşcărie. Că l-au citit şi tradus pe Hegel?!...Nu, domnule, nu! Erau ultimele familii nobiliare care au păcătuit năzuind să aspire spre înalta spiritualitate, adică prin înnobilarea nu doar prin domenii, prin proprietăţi, ci prin sporirea spiritualităţii românilor. Simplu de tot! De acum, gata cu dialogurile socratice, gata cu misticismul! Să hotărască ce e bine sau rău pentru oameni proletariatul!... La închisoare cu oamenii ăştia, muncă silnică pe viaţă pentru duşmanii aceştia înverşunaţi ai poporului!". În revers, prozatorul dedublat în reporter polemic transcrie un veritabil pamflet anti-păunescian: „…azi voi scrie un capitol despre spectacolele orgiastice organizate de Cenaclul Flacăra pe aceste stadioane, la care poetul cu nume de pasăre îndeamnă lumea să scandeze lozincile acelea mizerabile în care amestecă, fără pic de ruşine, sentimentul naţional-patriotic cu elogierea dictaturii şi dictatorului: *Trăiască Ceauşescu, Trăiască Tricolorul, / Trăiască România, Măria Sa poporul!*, nemernicul sugerând că fără Ceauşescu n-ar putea exista Măria Sa poporul, devenit rob în propria ţară.(…) Desigur mai sunt şi alte măiestrite versuri propagandistice pe care nu mi le reamintesc acum, decât un îndemn de-o îndrăzneală năucitoare adresat tineretului: *Iubiţi-vă pe tunuri!*, semnificând extrema libertate într-o lume a păcii şi bunăstării." etc. etc.

Toate aceste „minunăţii din edificarea societăţii socialiste multilateral dezvoltate în România" sunt prezentate conform principiului realist asumat ca atare: „să le pun pe hârtie aşa nude cum sunt, adăugându-le puţin umor". Un principiu reafirmat de dublura auctorială, *romancierul din roman*: „Autorul a devenit personaj martor şi narator sub ochii căruia se petrec evenimentele, iar relatarea la persoana întâi îmi dă acea ciudată senzaţie a autoflagelatului sau a celui care face penitenţă". Dar disproporţia dintre naturaleţea documentului şi forţa ficţiunii diminuează tensiunea acţiunii romaneşti, altfel gradată normativ, într-un gen de realism contaminat de romantismul personajului-narator inadaptabil. Cornel Nistea realizează, paradoxal, un roman citadin în absenţa citadinismului (dincolo de mediul intelectual). Chiar dacă acţiunea se petrece, în mare parte, în Bucureşti, reperele urbane depind doar de percepţia „scriitorului ratat", neintegrat în peisaj.

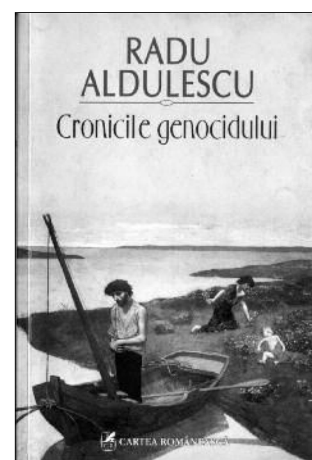
Nicoprea

Conformaţia protagonistului se conturează în urma reacţiilor mai degrabă viscerale decât psihologice (deşi are pregătire de psiholog). Dacă profilul său apare schematizat, cu un final ascendent neverosimil, romanul lui Cornel Nistea câştigă, în schimb, în direcţia autenticităţii prin turnura de pamflet politic din multele pagini scrise cu sarcasm şi ironie, asemănător cu stilul lui Ion D. Sârbu din *Adio, Europa!*.

După treizeci de ani
sau
Dragoste în vreme de ciumă a tranziţiei româneşti

Cititorul de roman
DUMITRU AUGUSTIN DOMAN

...stilul romancierului, acuzat pe nedrept că ar fi bolovănos, este unul de mare măiestrie, îmbinând stilul direct cu cel indirect liber, balansând pe val narativ monologul interior cu dialogul direct sau implicit, trecând pe nesimţite de la realitate la reverie, de la obiectivismul prozatorului detaşat şi atotvăzător la subiectivismul naratorului implicat.

Personajele lui Radu Aldulescu sunt puse într-o maşinărie infernală care, printr-o mişcare centrifugă, le aruncă tot mai mult spre periferie, din centrul Bucureştilor spre cartierele mărginaşe, iar de aici spre orăşele şi sate de prin ţară, un blestem parcă le tot aruncă spre margini, ele, bietele, sperând mereu că, odată cu deplasarea asta, se va întoarce şi norocul în favoarea lor. Dar, norocul – ştiind de la Caragiale că el e prea puţin şi oameni prea mulţi! - le ocoleşte mereu, lăsându-le pradă dramatismului şi chiar tragicului existenţial. Este valabil acest lucru în toate cărţile lui Aldulescu, el fiind, în definitiv, un prozator realist. Nu face excepţie nici cel de-al optulea roman al autorului: *Cronicile genocidului* (*Cartea Românească*, 2012). Ba, aici aspectul acesta e chiar mai accentuat, personajele „rupându-se mereu de trecut, încurcându-se tot ca să se descurce".

Acţiunea continuă pe cea din romanul *Îngerul încălecat* (încă o dată spun: cel mai bun roman al lui Aldulescu, după părerea mea), adică după treizeci de ani. Între timp, comuna Frăsineni a anilor '70 ai secolului trecut a devenit oraşul agro-industrial Frăsineni în anii 2000, plasat cumva împotriva firii, adică a geografiei, cam între Piteşti, Câmpulung Muscel şi Râmnicu Vâlcea, locuitorii lui făcând naveta la muncă în aceste oraşe. Robert Stan (alias Robert Satan alias Robert Diavolul), „îngerul încălecat" din romanul cu acelaşi titlu, trăise o poveste de dragoste imorală cu două surori rudărese, Doiniţa şi Lenţica, omorâse pe un ins îmbogăţit peste poate în „epoca de aur" din escrocherii mărunte şi fugise din sat pentru a-şi pierde urma în vacarmul Capitalei. Pe aici se încheia legătura lui Robert cu Frăsineni.

Acţiunea *Cronicilor*… începe cu revenirea, după treizeci de ani, a lui Robert în oraşul (de acum) Frăsineni, urmat de concubina sa mult mai tânără Andreea-Andreiuţa şi de fiul lor preşcolar, după vinderea apartamentului din Bucureşti, pentru a cumpăra unul mai ieftin în oraşul fost industrial, orăşel acum zăcând în amorţeală. Robert nu mai e bradul de bărbat din *Îngerul*…, priapicul amant al celor două surori atavice, ci un om la şaizeci de ani cu o figură de „înger decrepit", „înalt, slab, cocârjat, curbat ca un ac de undiţă, supt la faţă şi cenuşiu, cu privire surpată într-un albastru cenuşiu şi plete cenuşii, câlţoase şi înfoiate". Aici, cum spuneam, norocul e iluzoriu. Robert trăieşte la limita subzistenţei şi rezistenţei fizice din expediente, din munci cu ziua la construcţii, pe bani puţini, dar pe multă umilinţă, ajungând să aibă nostalgia anilor '80-'90 din Bucureşti când făcea pe groparul la cimitire pentru bani mai mulţi. Dar, nu doar sărăcia reprezintă drama lui Robert, cât mai ales căsnicia lui şchioapă, cu o femeie care e leneşă, proastă, rea, dependentă de câteva telenovele, curvă, scandalagioaică şi având mai multe tentative de suicid, reale (din alienare) sau doar menite să-l şantajeze, din gelozie, pe soţior. Cele două, sărăcia şi concubina, îl aduc la disperare pe Robert care-şi caută un serviciu la Piteşti, o ocupaţie cât de cât lucrativă, această căutare zadarnică aducându-l la starea de trăitor din ghenele de gunoi. De aici îl scoate, îl extrage nesperat directoarea unei şcoli din Piteşti, nimeni alta decât una din cele cinci fete din flori ale Lenţicăi, fete din flori cu nume, desigur, de flori, aceasta fiind Brânduşa. Brânduşa este o „ciorică" frumoasă foc, nimfomană cât cuprinde, care se îndrăgosteşte de Robert, adică de bătrânul amant al mamei sale din satul de rudari Frăsineni al anilor '70. Îl angajează gardian la liceu şi cei doi trăiesc o fierbinte, imorală şi sordidă poveste de iubire, o iubire dintre un priapic bătrân şi o mult prea tânără nimfomană, o iubire consumată în cămăruţa lui din şcoală, dar şi prin pensiuni şi hoteluri din zonă şi de prin toată ţara, pe unde hălăduiau cu BMW-ul Brânduşei. Profesoara era soţia patronului/directorului ziarului *Foaia argeşeană pentru minte şi cuget*, jurnalist cu care avea şi doi copii frumoşi şi cuminţi. Cei doi soţi aveau o căsătorie de convenienţă, fiecare fiind liber să facă ce vrea, să trăiască cu cine vrea, patronul de presă de scandal punându-i la dispoziţie consoartei bani câţi dorea. Acesta este cadrul în care se consumă povestea de dragoste imposibilă dintre Robert şi Brânduşa, poveste de dragoste dintr-o tranziţie fără sfârşit; aş zice, parafrazând pe Marquez, că este vorba de dragoste în vreme de ciuma tranziţiei româneşti. Dar Laurian Susanu, soţul Brânduşei, se dovedeşte în finalul romanului, final aparent de *policier*, altfel psihologic, analitic, comportamental, se dovedeşte Susanu, ziceam, nu tocmai dezinteresat de viaţa în destrăbălare continuă a soţiei sale. Aşa că plăteşte nişte killeri profesionişti s-o ucidă şi să îndrepte probele spre nefericitul Robert care probabil va plăti cu vârf şi îndesat pentru un asasinat pe care nu l-a făcut, dar care, prin legea compensaţiei, va ispăşi pentru păcate de tinereţe din *Îngerul încălecat*, păcate de care se pocăise bietul de el în debutul acestui roman: „Păcatele tinereţilor cele grele ca pământul scos din gropi: m-am trufit, am ispitit şi am minţit, am furat şi am preacurvit şi am ucis, miluieşte-mă, Doamne, după mare mila Ta…"

Nu ştiu dacă a povesti un roman într-o cronică, fie şi pe scurt, este firesc. Am făcut-o în primul rând pentru că toate romanele lui Radu Aldulescu au fir epic, pot fi deci povestite, şi mi-am permis acest lucru abia la cel de-al optulea roman al său citit. Apoi, povestea este şi uşor senzaţională. Este adevărat însă că stilul romancierului, acuzat pe nedrept că ar fi bolovănos, este unul de mare măiestrie, îmbinând stilul direct cu cel indirect liber, balansând pe val narativ monologul interior cu dialogul direct sau implicit, trecând pe nesimţite de la realitate la reverie, de la obiectivismul prozatorului detaşat şi atotvăzător la subiectivismul naratorului implicat. În plus, ştie să alterneze – într-un echilibru remarcabil – momentele de tensiune cu cele de lentoare ale acţiunii.

Titlul romanului împrumută titlul rubricii de editoriale *Cronicile genocidului* a lui Laurian Susanu din *Foaia argeşeană pentru minte şi cuget*. Reproducerea unor astfel de editoriale demagogic-populiste sau doar referirea la ele dau dimensiunea socială a romanului, trimiţând direct sau aluziv la realităţile României lui Iliescu, Constantinescu, Băsescu la nivel macro, dar şi la realităţile micro ale Frăsinenilor, al căror primar Vasile Robu îşi face un titlu de glorie din împuşcarea pe străzi a câinilor comunitari, având model declarat pe primarul general al Capitalei, primar pe numele său Traian Băsescu.

Ca-n toate romanele lui cu marginalizaţi ai sorţii, şi-n *Cronici*…, Radu Aldulescu este un maestru al sordidului vieţii periferícilor sorţii, al descrierii ironic-diminutivate a atmosferei celei mai pestilenţiale şi mai promiscue: „Te iubim, tăticuţule. Uite Diavolul întors în sânul familiei, dedulcindu-se iarăşi: ciolanele lui slăbănoage şi bătrâne tânjesc după odihnă şi căldură, iar ea găseşte o plăcere sporită bălăcindu-se ca într-un noroi călduţ în carnea lui de mort, în surâsul lui de fum şi-n buzele lui putrede. Plăcerea se învârtoşa, creştea hrănindu-se din ea însăşi, amânând scadenţa unei vinovăţii abia bănuite, ca şi un program de desene animate prelungit, după care ţi se anulează abonamentul la antenă, fiindcă nu l-ai plătit…"

Povesteam mai sus acţiunea romanului lui Aldulescu? Mă scuzam? Mă acuzam? Ei bine, şi aveam şi de ce. Nu povestea este neapărat importantă aici, cât mai curând complexitatea personajelor, şi sunt multe, eu insistând doar pe complexitatea lui Robert Stan alias Robert Diavolul cel blestemat care, în preludiul de la un hotel din Câmpulung Muscel, meditează grav pocăindu-se: „E iarăşi primăvară, înecată în ploi interminabile şi noi umblăm năuci prin potop şi ce dragă mi-a fost viaţa, răul din inimă unde locuieşte vrăjmaşul, putreziciunea putreziciunii putreziciunilor, blestemul cu foc şi vărsare de sânge, floricica mea, şi-uite pier cum piere ceaţa… Asta parc-ar suna mai acceptabil, să pieri, să dispari precum ceaţa, fără să laşi în urmă un hoit care emană duhori de amintiri, regrete, potop de lacrimi şi patimi, dorinţă de pocăinţă, am ispitit am ispitit am ispitit, am minţit, am minţit, am ucis…" Robert, ca şi alte personaje de-ale lui Aldulescu, păcătuieşte nu pentru că ar fi un monstru, ci dintr-un blestem căruia îi este ostatic. Aici cred că este, de pildă, deosebirea dintre „ferocitatea" personajelor lui Dostoievski şi cea a personajelor lui Aldulescu. Dacă la marele rus, personajele deveneau monstruoase cu program, pentru a întruchipa o idee (v. noul Iisus – Raskolnikov, apoi Kirilov, Stavroghin şi ceilalţi „demoni"), la Aldulescu personajele păcătuiesc monstruos dintr-un dat genetic, dintr-un blestem mulat pe realităţi politico-sociale de tot vitrege.

Deşi romanul este datat 2006-2012, deci şase ani!, şi localizat în tot şase puncte geografice: Neptun, Mioveni, Bucureşti, Tescani, Paris, Casa Monteoru, romanul are story, fir epic, cursivitate. Aici trebuie să remarcăm încă o dată ştiinţa de mare romancier a lui Radu Aldulescu de a construi o structură epică viabilă.

Mai trebuie spus, lucru altfel lipsit de cine ştie ce importanţă, că aceste *Cronici* ale *genocidului* pot fi citite şi într-o anumită cheie, mai ales de cititorii din zona judeţului Argeş, redactorul-şef de ziar local Laurian Susanu fiind o sinteză străvezie între doi redactori-şefi reali, continuând şi la 2012 a manipula opinia publică din zonă în realitatea zilelor noastre ca şi în romanul lui Aldulescu. După cum în primarul Vasile Robu al Frăsinenilor recunoaştem pe răposatul primar Vasile Costescu, iar în Elvis de la Frăsineni pe Elvis de la Mioveni. După cum în „ciorica" Brânduşa Susanu recunoaştem pe… Dar tocmai am zis mai sus că lectura în cheie a romanului nu are cine ştie ce importanţă.

Radu Aldulescu, cel mai important romancier apărut după 1989 (am mai zis-o? ce contează? întăresc încă o dată!), este artizanul prozei sociale tragice actuale, dar şi viitoare. Indiferent dacă peste o sută de ani, România va trăi într-un paradis social sau – dimpotrivă – într-o mizerie şi mai adâncă decât cea actuală, prevăd că romanele lui Radu Aldulescu se vor bucura de acelaşi interes, acelaşi interes de atunci, care poate va fi mai sporit decât cel de azi. Pe cât de sordidă şi deconcertantă este lumea romanelor lui Aldulescu, pe atât de savuroasă este scriitura.

Nicolae Sirius

Întâmplare ciudată

Cine? a întrebat un copil lăcrimând
uitându-se atent într-o parte a străzii
unde-un bătrân îngândurat
în întuneric
tot spera,
asemeni unei păsări obosite,
să-şi mai găsească locul.

Seara? a întrebat din nou copilul
cu un fel de disperare în glas,
continuând: Seara, în plină zi,
se vede pe străzile Romei
de parcă un om ar fi?
Şi nemaivoind
să mai audă nici un răspuns
a început să-şi vorbească şoptit:
Seara-i un om îngândurat-
trece continuu pe străzile Romei,
vorbind despre lucruri
pe care noi le-am uitat.

Marele Înţelept

Un ceas bate
sfârşitul amiezii de ieri -
anunţă Marele Înţelept -
iar un altul anunţă
o noapte pe care noi nici cel puţin
n-am trăit-o toată.

Eu încă o dată vă spun,
adaugă Marele Înţelept,
că nu e nimeni să ne mai adune din urmă
în acest univers.
Iată acest poet,
arătă Marele Înţelept spre mine,
a scris că
„şi curcile şi bibilicile... o să renască”
dar cum,
continuă el,
cum domnilor dacă ceasurile au
început
ca limbile unui şarpe
să se arunce în aer
să se retragă
prin scorbura vieţii căutând,
aducând pe limbile lor ruginite
alte primăveri, toamne sau ierni
de nimeni până acum trăite.
Cum domnilor să mai trăim timpul de ieri
dacă noi nici pe cel de astăzi
nu-l mai cunoaştem...

Aceste ceasuri îmi par
că nu mai vor să ştie de timp
propunându-ne numai
să retrăim
ziua de ieri
în locul zilei de astăzi
ziua vreunui nătâng
plecat fără să-si consume
timpul lui divin de o viaţă.

Realitatea unui vis

Erau chiar ei acum, venind înspre mine,
îngerii
în care niciodată nu am crezut.

S-au ridicat, câte unul din fiecare colţ al camerei
înălţându-se încet pân' la tavan
şi
deodată
încordându-şi privirile
m-au tras de unde eram, aruncându-mă-n aer...

O, gând, îmi ziceam,
de-aş putea cu trup cu tot
chiar acum să mă retrag în tine
să privesc adăpostit
şi de neatins...

E-aproape, a ţipat deodată Luna,
arătându-le cum trec printre ei
în timp ce ei fericiţi
au zburat de mine mai jos
în ochii lor lăcrimând să mă prindă.

Portretul unei necunoscute

Unde ţi-e trupul
dacă seară de seară
numai cu gândul mă vizitezi? Unde
ţi-e trupul fermecătoareo? aş vrea
să te întreb, deşi cum treci
cu ultimele raze ale amurgului pe umeri
de parcă un şal ar fi,
deşi sunetul paşilor tăi
din ziua trecută, din noaptea
în care iar o să te apropii de mine
îl desprind,
deşi ştiu ultimul cântec pe care, tu,
lebădă neştiută de nimeni,
o să mi-l cânţi,
totuşi
un portret din culori şi cuvinte
ca pe o realitatea ultimă
ce încerci să îmi ceri
tot nu pot să-ţi schiţez.

Luminiţa Cazan

Balerina albastră și cireşii în floare

pe un peretele galben, vopsit cu şofran,
ticăia cu emfază un ornic,
secvenţe din viata unui cireş

cu o răsuflare caldă în păr
alizeele mi te duceau departe,
si tot mai departe
de gândurile mele,
acum mult prea desuete

uneori, când nu vroiam să pleci,
te-ascundeam în cutia muzicală.
balerina albastră dansa lasciv,
în rochiţă de ceară
iar eu priveam prin tine
de la o fereastră tristă -
în spatele ei elfii învârteau pământul
printre anotimpuri

pe vârful degetelor căţărată, în trecut
mai privesc doar printr-un ciob trist

era primăvară când ai plecat,
era o după-amiază în care au înflorit cireşii

Mereu acelaşi gând al tău

noaptea era pe fugă şi prin fereastra deschisă
teiul bătrân îşi legăna umbra peste chipul tău
gândul se odihnea lângă viaţa mea
şi ultima stea ocrotea lumânarea
însoţind întunericul nopţii

într-o moarte mult prea devreme
povestea buzelor tale
zăcea dezbrăcată de timp în palma mea

voi deveni uitare, ca un câmp întins,
pe care nu mai cresc decât iluzii
şi voi îmbătrâni în ţări colorate,
cu oameni transparenţi şi zâmbete desenate
încerc să-mi amintesc dintr-o altă viaţă.
clipele trec mai încet decât zorii aceia rozalii,
ce spărgeau dimineţile cu inimile noastre de hoinari.
îngerii îmi şopteau despre timpul
înmormântat între coperţile
unei cărţi imaginare…

lângă viaţa mea se va odihni
mereu acelaşi gând al tău,
lângă viaţa mea cine mai este ?

Piatra de chihlimbar

te caut în zilele acelea
rege din o mie şi una de nopţi
în care-mi pictai privirea…

în spatele meu aluneca prezentul,
în faţă timpul îşi sugruma viaţa
desenată pe-un cadran prăfuit

noi trăim în castele de nisip
din când în când
vântul sărat ne mai plânge la uşă
iar marea se zbate într-o scoică
ascunsă, mereu ascunsă
în sufletul meu

doar o singură zi
aş închide marea împreună cu noi,
într-o piatră de chihlimbar,
şi ţi-aş spune poveşti
despre lumi ascunse
în gândurile mele.

Locul amăgitor din neant

castelele de nisip în care visam
au rămas părăsite.
bâjbâi prin ele ca printr-un oraş necunoscut,
fără oameni.
mi-ai lăsat doar rugul anilor tăi înfloriţi
şi mereu ziua ce vine în veacul de aşteptare
te-aş mai ţine de mână cu umbra mea
dar mi-e teamă de un neant fără tine,
când sufletul e singur şi ia forme ciudate

mă regăsesc în tremurul paşilor tăi
mereu plecaţi spre acel loc amăgitor
unde anemonele aduc primăvara…

O moarte mică

Uneori, seara, când toata lumea doarme,
evadez într-o moarte mică
şi în agonia mea
zâmbesc cochet, închisă
în cea mai frumoasă rochiţă de mătase,
cu trenă lungă, pierdută iarna,
la gura sobei, în poveştile mamei

noaptea desenează ceruri solitare,
depărtări plimbate cu paşii mei
de hoinari prin ţări colorate
şi mereu aceeaşi lună mă priveşte-n ochi
ca un abur misterios…
uneori, seara, cu luna misterioasa evadez într-o moarte mica,
în gândul tatei şi-n poemele mele mereu neterminate…
vorbele lui se coc alene în gutuile din geam

la masa noastră, mama e bucurie de când m-am întors
aş vrea să-ţi povestesc că am prieteni noi
şi un colţ de cer numai al meu…

dar vorbele sunt de prisos în preajma ta, tu ştii,
mă aşez cuminte la masă, fără să te întreb ceva
acum sunt din nou copilul din fotografia alb-negru
ce atârnă în sufletul tău…
doar Artosul, pâinea dulce a serii,
mai împodobeşte târziul din palma ta.

poesis

Anton Jurebie

ultima noapte pe *insecta*

de-acum vara s-a dus.
va fi ultima noapte pe *insecta*
dar ce, aia va fi noapte?
ţi-ai pus deja bagajele în maşină
şi somnul printre ele.
tot timpul pe fereastra aia
ai privit fluviul şi nu cerul.
viaţa care curge numai într-un sens.
poate te-ai fi plimbat pe faleză
cum n-ar fi făcut-o nimeni şi nici
n-a făcut-o!
la capătul ei, spre baraj,
sta poetul.
era o noapte înstelată
şi stelele se aliniau parcă altfel.
şi drumul vieţii tale va fi altul.
nebănuit. dar altul.

luna albastră

puneau rock la înmormântări
beau vin prefăcut
muştele verzi stăteau în camera mortului
ei în cealaltă.
gurile lor erau uşi
pe care ieşeau dracii
se plimbau liber, dintr-o parte în alta.
apoi se certau.
nu găseau biletele pentru rai ale mortului,
dau vina unii pe alţii.
merge şi cu *naşu,* glumeşte cineva.
apa e neagră în noapte
stejarii dorm rezemaţi unii de alţii
coroană lângă coroană.
au tăcut.
doar mortul e la datorie.
luna are o paloare ciudată.
bine că nu e niciunul treaz,
cu nebunii nu te pui!

partea & întregul. şi o mică parte pentru cel ce observă

uneori se întâmplă astfel,
cel care întinde buletinul de identitate
e întâmpinat cu
e de dinaintea păcii de la adrianopol
e expirat şi
tratatele sunt tratate. deci,
am fi tot în stare de război.
altădată dialogul decurge aşa
domnule, sunteţi decedat
actul dumneavoastră e puţin rămas în urmă,
trebuie respectat regimul cadavrelor în vămi.
omul promite că data viitoare
îşi va aduce şi viaţa.
că într-adevăr un trup fără viaţă
e o problemă.
data următoare omul vine cu nevastă-sa
ăla de la vamă o priveşte lung.
nu zice nimic. dar ce i-o trece prin gând.

ce va urma

se mulţumeşte moartea că
a ajuns, în sfârşit, aici? nu.
abia a sosit şi spune
hai să facem un tur prin *gorj*.

dar mai întâi
trebuie neapărat să trecem
prin *dăbuleni & băileşti*
şi un scurt-circuit
prin cartiere *valea roşie craioviţa*
brazda lui novac rovine bariera vâlcii.

să nu întârzâiem însă,
prietenii din *filiaşi* s-ar supăra.

dar pe cei din *gorj*
sunt chiar chitită.

furia

furia intră în oraş
sub diferite forme.
vara trecută a venit
deghizată în AC/DC, Metallica.
şi asta nu e nimic,
zi de zi se bagă furie la pompe
benzina e licoarea dracului.

în seara asta am un mesaj pentru îndrăgostiţi
ieşiţi cu toţii,
s-acoperim cu palmele noastre luna.

ne-am simţit bine,
luna sta răsturnată peste
cartierul de nord. poate
s-a rostogolit între blocuri
oricum nu s-a mai făcut curat
demult în acele locuri.
dar de era aşa
rockerii ar fi tot timpul acolo.

porţile

ţara asta a coborât pe poarta cerului
şi a ieşit pe gurile *dunării*.
ca o rufă
tot nespălată.
poate e de vină cerul noroios,
iarba amară.

ţara pe care am văzut-o
lumina care a intrat pe
aceeaşi poartă a ochilor
cu întunericul.

ochii păsării paradisului
sunt goi
şi sub penele ei
este gol.

primii paşi

la primii paşi făcuţi, copilul,
scăpat de sub supravegherea mamei,
călca flori şi strivea mici vietăţi.
de-acum, cine să-l mai oprească.

the killing fields

stam singur în mijlocul câmpiei
şi vântul îmi împrăştie cuvintele
când nu le apleacă la stânga, la dreapta
ca pe iarba uscată.

ne mutăm în porturi şi aşteptăm,
marea e vâscoasă
de atâta linişte.
dacă laşi vâsla în apă
rămâne-nţepenită.

norii să stea acolo sus,
pe cer – pete de noroi.
acolo să crească iarba
să-si lase vara umbrele.

poeţii care scriau şi cereau pâine
nu mai ştim nimic de existenţa lor.
dar de-acum puteţi spune
că avem pâine în plus?

ş-aoleu ce ploaie vine de la est

norul lui *maiakovski*
s-a descheiat la *pantaloni*
şi se goleşte deasupra noastră.

elegie

părul tău care flutura rebel
acum înfăşoară casa
ocupă strada
ca nişte fire electrice căzute la pământ
ca să-ţi ascundă chipul,
să înăbuşe plânsul.
când, hotărât, cineva
va intra pe strada ta
şi-l va sălta
cu firele de iarbă şi rădăcini
cu tot.

clanţa uşii noastre vă mulţumeşte

au deschis uşa şi ne-au privit:
sunteţi trişti. ne-au lăsat în pace.
altădată, când urechile noastre
se-nfundaseră de atâta linişte,
au venit iar, ne-au şoptit:
sunteţi fericiţi ca să fiţi nefericiţi.
şi au plecat. dar ştim, vor reveni.
şi au venit.
noi nu ne-am mişcat.
ne pregăteam să le punem întrebări.
dar fiind inexistenţi,
cum să-ntrebăm, cum să-i luăm la rost ?
şi pentru ce?

un psalm

doamne, de ce ne faci să ne întristăm
dimineaţa, la prânz şi seara,
toamna şi iarna, vara şi primăvara
de ce ne faci să nu ne mai iubim ţara
şi nici pe noi?

filogeneza

punctul unu
din ce e făcut asfaltul.
punctul doi
din ce nu e făcut salamul.

n-ar rezista nimeni până la sfârşit.
asta e.

poeţii care scriau şi cereau pâine nu mai ştim nimic de existenţa lor.

dar de-acum puteţi spune

că avem pâine în plus?

mai tot timpul mă ocup
de lucruri ciudate numite poeme.
uneori, mă întrebi cu emoţie
ce sunt acestea?
cuvinte!
din ce sunt făcute?
dar din ce nu sunt făcute!

totuşi, de ce nu se aseamănă cu cele obişnuite?
aş vrea să observi cât mai des lucrul acesta.

marea leagănă sarea

eu nu lupt.
au luptat cei de dinaintea mea,
ca să-mi arate
drumul spre moarte.

DANIEL CRISTEA-ENACHE:

„Îmi place orgoliul scriitoricesc, fiindcă el vine exact din conştiinţa unei valori care există, se afirmă, a fost sau va fi omologată”

Interviu realizat de ALEXANDRU PETRIA

– Domnule Daniel Cristea-Enache, nu ştiu de ce, îmi vine să vă compar cu o maşină care merge cu schimbătorul de viteze pus incorect. Aveţi umor, dar, totodată, vă cenzuraţi, parcă. Vreţi să păreţi sobru, profesoral, când, cred, vă abţineţi cu greu să nu vă pufnească râsul, uneori... Bat câmpii?

– Nu mă pricep foarte bine la maşini, stimate domnule Alexandru Petria. O maşină cu schimbătorul de viteze pus incorect merge? Şi dacă da, în ce fel?

– Merge, eu am reuşit, fiind un ageamiu în şofat. Că s-a turat motorul, e altă poveste...

– Bun, atunci o să mă străduiesc ca umorul să nu tureze motorul profesoral... Da, domnule Petria, aveţi dreptate. Oamenii care ştiu să rîdă îmi plac mult. Iar cei care ştiu să rîdă inclusiv de ei înşişi îmi plac cel mai mult. Mi se pare că ţine nu numai de o inteligenţă peste medie, dar şi de ceea ce numim bun simţ.

– Sunteţi unul dintre criticii literari la care ţin. Na, că o să zică unii că vă periez. Ştiu că iubiţi tenisul de masă. Să vă las să câştigaţi, considerând interviul un meci?

– Dialogul e un meci, dar unul de echipă. Intervievatorul şi cel intervievat sînt în aceeaşi echipă. Chiar şi atunci cînd asumă roluri extrem de diferite. Chiar şi atunci cînd par din alte „filme” (cartea lui Gabriel Liiceanu cu M. Ivănescu.) Putem pierde sau putem cîştiga împreună. Fiţi liniştit: o să câştigăm.

– Sunt convins, numai că intenţionam să vă irit puţintel, ştiind că sunteţi un jucător redutabil de tenis de masă. Dar aţi dat dovadă de diplomaţie.

– Nu sunt nici genul iritabil, nici „diplomat”. Vă mai dau un exemplu extrem: interviurile lui Eugen Istodor cu tot felul de figuri politice rudimentare. Da, chiar şi acolo, în contextul unor înjurături groaznice adresate intervievatorului de un calm enervant, e vorba tot de un joc de echipă. Ca să faci un interviu e nevoie de Celălalt.

– Da, aveţi dreptate. Ce este literatura pentru dumneavoastră, domnule Daniel Cristea-Enache?

– Grea întrebare. Este o artă care mă însoţeşte de vreo 35 de ani; şi care mă va însoţi cît voi trăi. Cum zice preotul: la bine şi la rău...

– De la trei ani? Aveţi 38.

– Da, întîi au fost pagini de literatură care mi s-au citit; cînd încă nu ştiam să citesc. Amintiri mai „jos” de 3 ani nu am. De la 3 ani încolo, da. 38 - 3 = 35.

– Cred că extraordinarul om şi critic literar Valeriu Cristea a avut un rol capital.

– Bineînţeles. De la 13 ani, când, murind tatăl meu, am fost înfiat de Doina şi Valeriu Cristea. Dar şi tatăl meu bun, Titu-Marius Enache, care era economist, era îndrăgostit de cărţi: citea foarte mult. El a cumpărat, de pildă, *Istoria...* lui Călinescu reeditată în 1986 şi mi-a pus-o în braţe.

– Aţi fost norocos, într-un fel, dincolo de drama umană, că vi s-au pus în mână cărţi capitale la o vârstă în care individul absoarbe totul cu aviditate.

– Da. Şi mama, care a murit când eram în clasa I, era o mare cititoare. Fusese şefă de promoţie; şi când mai luam cîte un 10 minus (în clasa I!), se mâhnea. Ambiţia de la ea îmi vine; eu n-am nici o vină...

Foto: VIOREL ILIŞOI

– Premiantul clasei?

– Premiantul clasei, şef de promoţie şi tot aşa. Totdeauna mă luptam cu o fată la fel de ambiţioasă. În clasa I, norocul meu a fost că am luat premiul I vreo zece „şoimi ai patriei”. Era un fel de promoţie... Cea mai bună era o fetiţă de o inteligenţă formidabilă. Nu mai ştiu numele ei, dar noroc că s-a transferat, în clasa a II-a, astfel că m-am luptat cu faimoasa Puşi. Când lua Puşi premiul I, când îl luam eu. Lupte grele, domnule.

– Orgoliu, conştiinţa valorii?

– Mulţi au conştiinţa valorii proprii, dar asta nu înseamnă că au şi valoare. Orgoliu pe (mai) nimic. Valeriu Cristea a scris despre „modestie şi orgoliu” şi a făcut nişte diferenţe între orgoliu şi vanitate. Îmi place orgoliul scriitoricesc, fiindcă el vine exact din conştiinţa unei valori care există, se afirmă, a fost sau va fi omologată; dar vanitatea goală e amuzantă. Faimoasa Puşi învăţa bine. Eu învăţam bine. Unul dintre noi lua premiul I. Era, ca să zic aşa, „pe bune” şi n-avea nici o legătură cu comunismul. Dacă ar fi învăţat alţi colegi mai bine, ar fi luat ei premiu şi coroniţă. N-a fost cazul.

– Recunosc că sunt orgolios, ca la Alcoolicii Anonimi. Şi despre dumneavoastră se zice că sunteţi. Nu cred deloc că un scriitor ar trebui să fie modest.

– Cred că e nevoie şi de modestie. E interesant să vezi comportamentul unei „vedete”. Fiţe, ifose, întârzieri, aerul că totul i se cuvine; că toţi cei din jur trebuie să se uite când bate „vedeta” din picior... Îmi plac oamenii care se comportă natural şi care, în acelaşi timp, nu împing naturaleţea în direcţia bădărăniei agresive. Trebuie să fii şi modest: să accepţi, în primul rând, că mai ai multe de învăţat. Eu învăţ în fiecare zi câte ceva.

– Ok, însă nu mă refeream la orgoliul prostului, nici la orgoliul împins spre patologic al unor oameni de valoare. Ci la o doză decentă, care are în spate o autoevaluare lucidă.

– Da; şi în această autoevaluare lucidă, dacă e lucidă, intră şi conştientizarea faptului că poţi mai mult. Întotdeauna poţi mai mult. Nu doar un altul poate mai mult decît tine. Şi tu poţi mai mult decît tine. E drept că poţi mai mult decît alţii. Dar asta, de la un punct încolo, nu te mai încălzeşte.

– Exact. Şi iscă o permanentă nemulţumire interioară, chiar dacă alţii te laudă pentru ce faci. Altceva - la 13 ani, vârsta la care aţi fost înfiat, un puşti are feluriţi gărgăuni în cap. Cum aţi reuşit să vă acomodaţi în familia Cristea? Nu vă timora Valeriu Cristea cu personalitatea sa?

– Dimpotrivă. Valeriu a fost pentru cei doi orfani ca un frate mai mare. Erau cei mai oribili ani ai ceauşismului: 1987, 1988, 1989. Pentru noi au fost nişte ani minunaţi, datorită lui Valeriu Cristea. Problema mea a fost că, mutîndu-mă din Militari în Balta Albă, la celălalt capăt al oraşului, mi-am pierdut gaşca de prieteni. Dar m-am adaptat. Şi atunci mi-am dat seama pentru prima oară că „valoarea” mea de şcolar era relativă. Am intrat într-o clasă foarte puternică şi am muncit pe brînci. Se apropia treapta I, era un examen foarte greu pe atunci.

Un critic literar e un om care îţi face din masa enormă şi amorfă de volume publicate pe piaţă o literatură

– Ce aţi dori să reţină istoria literară despre Valeriu Cristea?

– Nu vreau s-o influenţez, n-ar fi corect. Am oroare de moştenitorii şi gestionarii de prestigii: fii, fiice, nepoţi, nepoate ale unor personalităţi ce vorbesc în numele scriitorului care nu mai este.

– Oho, e un subiect sensibil cu moştenitorii scriitorilor. Dar aici e altceva, sunteţi critic literar, nu ageamiu... Dragostea vă umbreşte judecata?

– Nu mi-o umbreşte, de vreme ce mă pot obiectiva şi când e vorba despre mine. Dar n-ar fi corect să influenţez cumva istoria literară în acest punct, pentru că astfel l-aş favoriza pe Valeriu Cristea în raport cu alţi critici. N-am scris niciodată despre o carte a lui şi nici nu voi scrie. Aşa cum Lucian Raicu n-a scris niciodată despre fratele lui, remarcabilul prozator Virgil Duda.

– La început v-am întrebat ce e literatura. Dar ce e un critic literar? Un poet sau un prozator ratat, cum afirmă unii?

– Un critic literar e un om care îţi face din masa enormă şi amorfă de volume publicate pe piaţă o literatură. Literatura nu poate exista fără ca un critic, mai mulţi, s-o delimiteze de non-literatură şi de literatura mediocră, să o structureze şi s-o introducă într-un canon estetic. De aceea îl citim pe Călinescu, nu pentru că ar fi fost un prozator ratat. E un romancier foarte bun Călinescu; măcar de-ar „rata” mai mulţi ca el...

Literatura nu poate exista fără ca un critic, mai mulţi, s-o delimiteze de non-literatură şi de literatura mediocră, să o structureze şi s-o introducă într-un canon estetic. De aceea îl citim pe Călinescu, nu pentru că ar fi fost un prozator ratat. E un romancier foarte bun Călinescu; măcar de-ar „rata” mai mulţi ca el...

– Spuneaţi recent în „Catavencii”: “Recunosc (...) o carte proastă atunci când citesc o carte proastă; după cum recunosc o carte bună atunci când citesc o carte bună.” Cum se desfăşoară „procesul tehnologic”?

– Multe lecturi, în timp, deci acumulare de experienţă; şi gust, educat şi rafinat şi el. ⟶

– Aveţi regrete, în sensul că n-aţi scris despre cărţi care meritau ori că verdictul critic a fost incorect?

– Un cronicar nu poate scrie despre absolut toate cărţile „care meritau" - decît într-o durată mai lungă. Sunt limite obiective. X nu poate citi într-un an tot, şi deci X nu are de unde să ştie ce anume din acest „tot" este important şi ce nu. E nevoie de mai mult timp; şi atunci, nu am motive speciale pentru regrete. Dacă verdictele mele critice au fost corecte sau incorecte, asta trebuie s-o spună alţii.

– Nu vă pare rău că nu v-aţi ales o „meserie cinstită", afirmaţia e din acelaşi text al dumneavoastră din cunoscutul săptămânal umoristic, şi aţi ajuns critic literar?

– Sunt sigur că aţi văzut (auto)ironia din secvenţa respectivă. E acest clişeu cu o formidabilă putere de circulaţie: criticii, scriitorii, artiştii în general nu muncesc. Se fac că muncesc, spre deosebire de muncitori şi ţărani, care pun osul. Dacă ar avea timp cutare om al muncii, ehei!, cîte romane ar scrie el, cum face un scîrţa-scîrţa pe hîrtie...

– Desigur că e autoironie. Însă sunt meserii care aduc satisfacţii mai palpabile, imediate. Bancher, afacerist...

– Îţi trebuie o vocaţie şi pentru a fi bancher, aşa cum îţi trebuie una şi pentru a fi scriitor. Vorbiţi însă despre satisfacţiile materiale din cele două cîmpuri profesionale. Dar nu tocmai latura materială arată vocaţia scriitorului autentic, care îşi scrie cărţile ştiind că ele, la noi, nu-i vor aduce nici un profit?

– Puteam să mai adaug explorator, medic, aviator şi altele, meserii cu adrenalină. Nu mă gândeam neapărat la partea materială. Ci dacă nu trece viaţa adevărată pe lângă noi, cei care scriem.

– Şi acesta e un clişeu cultural: scriitorul este atît de concentrat la munca lui, încît viaţa e „în altă parte". Eu cred că e invers: viaţa adevărată trece prin scriitori, prin munca lor, prin marile cărţi pe care le citim. Şi nu vorbesc numaidecît de roman, de romanul realist... Viaţa adevărată e în elegiile abstracte ale lui Nichita Stănescu, nu în ceea ce vedem în fiecare seară, la televizor, ca fiind realitate românească.

– Dar viaţa adevărată e şi în vânătoare, şi în călătorii pe te miri unde. Şi, neavând bani, scriitorul nu pierde?

– Ar însemna că vînătorul şi călătorul sunt mai cîştigaţi decât scriitorul. Lăsând gluma deoparte, scriitorul adevărat vânează şi călătoreşte în scrisul lui: şi asta este o aventură mai intensă şi mai riscantă decît orice vânătoare şi orice călătorie. De vânat n-am vânat şi nici n-o să vânez vreodată; dar de călătorit am călătorit destul de mult. Intensitatea călătoriei este sub intensitatea scrisului.

– Condiţia scriitorului e o batjocură la noi.

– De acord. Tocmai de aceea spuneam că un scriitor care scrie în aceste condiţii o face din pură vocaţie (sau, mă rog, aspiraţie), fără nici un beneficiu material.

– Cine e de vină, ce-i de făcut concret?

– Cred că există un element obiectiv, dincolo de amatorismul şi dezinteresul unora. Piaţa noastră culturală este încă redusă, e extrem de mică. Sunt foarte puţini cititori, raportaţi la cifra populaţiei. În Ungaria, la o populaţie mult mai mică, sunt de două ori mai mulţi cititori. Or, fără cititori, fără cumpărători de carte, nu poate exista nici profit pentru scriitorul care a scris-o.

Publicul nu mai este captiv, ca în anii '70 şi '80. Publicul din anii 2000 e fluid şi „flotant"

– Un element obiectiv e şi că scriitorii nu mai sunt respectaţi ca mai demult.

– Prefer „lipsa de respect" din libertate (şi în condiţii de piaţă liberă) „respectului" faţă de scriitori din regimul trecut. Mulţi n-am înţeles că totul s-a schimbat. Că de la un sistem etatist, centralist, sută la sută gestionat de Stat, s-a trecut la unul cu o altă logică de funcţionare, a Pieţei. O problemă e că, trecând dintr-o extremă în alta, Statul a cam fost alungat cu pietre din sfera culturii. Sper că nu şi din cea a educaţiei...

– Da. Numai că nu mă gândeam numai la respectul autorităţilor, la formele instituţionalizate. Nici cititorii parcă nu mai respectă aşa scriitorii. Poate e şi aici o explicaţie a faptului că se citeşte cât se citeşte.

– Cine îşi respectă cititorii este şi respectat de ei. Înainte de 1990, Scriitorul (cu majusculă) era un dublu beneficiar indirect al sistemului. Se citea literatură română contemporană fiindcă nu prea era alternativă la asta. Se făceau cozi uriaşe la cărţi, pentru că era cenzură şi orice subiect tabuizat şi indexat, abordat fie şi timid într-o carte, îţi „vindea" cartea respectivă. E *Delirul* lui Preda un roman comparabil cu *Moromeţii*? Nu. Dar Preda era Preda, *Delirul* avea un subiect incendiar, pentru acei ani, şi atunci este explicabil interesul uriaş suscitat de această carte. Dar acum, la o reeditare, mai stârneşte *Delirul* acelaşi interes public? Nici vorbă; pentru că totul s-a schimbat, în jur, şi subiectul din *Delirul* a fost bătut şi aproape bătătorit în douăzeci de ani de libertate.

– În economie e un principiu - banii răi alungă banii buni. Nu merge explicaţia şi în literatură?

– Nu ştiu care ar fi, aici, „banii buni" şi „banii răi". Dacă vorbim aşa de scriitori, atunci tot la rolul criticului literar ne întoarcem: el îţi arată care e valuta forte şi care e moneda emisă fără acoperire. Dar, domnule Petria, lumea socio-culturală s-a schimbat profund. Publicul nu mai este captiv, ca în anii '70 şi '80. Publicul din anii 2000 e fluid şi „flotant". Trebuie „prins" şi „fixat". Trebuie să-i oferiţi ceva, prin fantasmele scriitoriceşti. E o concurenţă dură: televiziuni, internet, călătorii, entertainment. Dar nu asta am vrut? Nu pentru asta aţi ieşit la Revoluţie?

– Mi-am riscat pielea pentru multe la Revoluţie. Şi nu ştiu dacă a doua oară aş face-o. Aveam în minte, când v-am pus întrebarea, şi următorul aspect - compromisurile scriitorilor au continuat şi după 1989. Iar cititorii observă. Şi nimic nu-i împiedică să spună - de ce să-l citesc pe lingăul ăsta, dă-l în mă-sa?! Şi sunt destui oportunişti în viaţa literară.

– Da, iar compromisurile din libertate n-au nici o scuză. Într-un regim totalitar, puteai fi şantajat, arestat, închis, torturat. Puteai fi exmatriculat din facultate, aruncat pe drumuri. Dar acum, când oricine poate spune orice doreşte, compromisului nu-i mai putem găsi acel element de constrângere care ni-l făcea de înţeles, în anii socialismului real. Oportunismul post-'90 este, pentru mine, dezgustător.

– Şi o adăugire firească - are dreptul un scriitor să ignore nedreptăţile din ţara sa?

– Dacă s-a manifestat ca un intelectual public, nu. Dacă însă e tipul de scriitor „evazionist", care stă în cochilia lui şi întoarce voit spatele realităţii înconjurătoare, da.

– Nici critica literară nu mai are credibilitatea pe care-o avea, ca în anii 90 măcar, să nu mergem prea în urmă. Sunt de vină şi criticii?

– Nu mai e acea aură a Criticului, cum nu e mai e acea aură a Scriitorului Român, în Republica Socialistă România. Dar credibilitatea unui critic n-are legătură cu impactul public al textelor sale. Poţi să fii credibil, dar să n-ai autoritate: lumea să nu te prea citească, să nu prea dea credit verdictelor tale. Poţi să fii un critic credibil, dar să nu interesezi pe nimeni, la nivel macro.

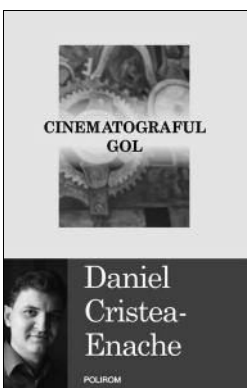
– Trebuia să zic mai exact audienţă, nu credibilitate.

– Da. Dar e bine şi-aşa cum aţi zis, fiindcă discuţia între aceşti doi termeni se circumscrie. Poţi să fii un critic credibil, dar să n-ai audienţă. Poţi să fii un critic cu audienţă, dar să nu mai fii credibil, fiindcă ai făcut compromisuri profesionale de dragul audienţei. Din punctul meu de vedere, esenţial este să scrii exact ceea ce crezi despre o carte. Indiferent cine a scris-o, indiferent de raportul în care eşti cu autorul ei. Şi atunci, vei avea şi credibilitate, şi audienţă, întrucât cititorii nu pot fi minţiţi.

– Cine a urmărit traiectoria lui Daniel Cristea-Enache, chiar şi mai puţin atent, un lucru l-a observat cu certitudine - pariaţi doar pe valoarea estetică. Aici ne despărţim - nu reuşesc să-i citesc pe scriitorii ticăloşi de azi, numai pe cei din vechime, eventual. Am nevoie de-o distanţare temporală, fiindcă urmăresc plăcerea lecturii citind. Nu reuşesc să trec decât cu eforturi susţinute peste greaţă. Pe această temă am avut o interesantă polemică pe Facebook, pornind de la cazul lui Ioan Es. Pop, fost informator al Securităţii, pe care l-aţi premiat pentru poezie tocmai în anul când s-a aflat despre turnătoriile sale. A fost o polemică dură, dar principială şi bărbătească, consider.

– Da, şi dumneavoastră aţi avut onestitatea să reveniţi şi să titraţi: Ioan Es. Pop, un mare poet. Totdeauna voi apăra un scriitor foarte bun, dragă domnule Petria. Pentru că fără scriitori foarte buni nu există palierul de sus al culturii şi nici acea funcţie totală a literaturii despre care vorbeam. Acum se trage în Mircea Cărtărescu din toate poziţiile... Sorry, sunt de partea lui Cărtărescu, aşa cum am fost de partea lui Pop, aşa cum am fost de partea lui Breban. Nu, nu sunt nişte oameni perfecţi marii noştri scriitori. Dar sînt marii noştri scriitori. Nu pot să arunc cu pietre într-un om care a scris *Nostalgia* şi *Levantul*. Pot să-l critic, în schimb, şi să spun când o carte a lui (*Orbitor*, volumele 2 şi 3) mi se pare slabă.

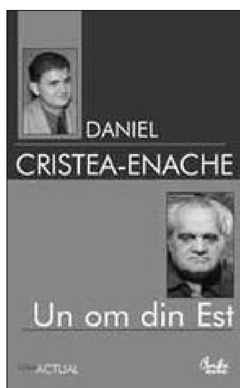
Cine îşi respectă cititorii este şi respectat de ei. Înainte de 1990, Scriitorul (cu majusculă) era un dublu beneficiar indirect al sistemului. Se citea literatură română contemporană fiindcă nu prea era alternativă la asta. Se făceau cozi uriaşe la cărţi, pentru că era cenzură şi orice subiect tabuizat şi indexat, abordat fie şi timid într-o carte, îţi „vindea" cartea respectivă.

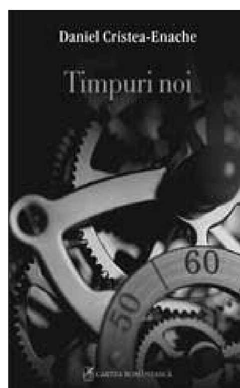

Da, literatura nu trebuie să fie marginală, pentru că atunci ea nu va mai avea forţa de a impune în conştiinţa colectivă adevărurile tuturor, poveştile tuturor, inclusiv ale marginalilor. Dacă nu era Dickens omologat ca Dickens într-o literatură precum cea engleză sau dacă nu era Cehov înţeles deja ca Cehov într-o literatură precum cea rusă - cum am mai fi ajuns la reprezentarea oamenilor săraci, umiliţi, fără şanse şi a micilor funcţionari cu perspectiva concedierii? Pentru ca literatura să ne forjeze aceste reprezentări, să le îmbogăţească, să le impună, e nevoie ca ea să-şi păstreze condiţia de centralitate.

– Personal, cred că Mircea Cărtărescu îi orchestrează deserviciile lui Mircea Cărtărescu şi că nu are nevoie de apărare.

– Să facem diferenţa (dacă nu disocierea) între cel ce scrie *Levantul* ori *Ieudul fără ieşire* ori *Bunavestire* şi cel ce te poate dezamăgi uman, într-un moment sau altul. Un critic literar cu ce trebuie să se ocupe? Dar un scriitor care e şi publicist? După cum vedeţi, în polemica pe subiectul Ioan Es. Pop, fiecare ne-am făcut treaba.

– Ok. Şi în acest caz. Dar Ioan Es. Pop măcar avea justificarea presiunilor dictaturii, pe când pe Cărtărescu nu are nici circumstanţa atenuantă a prostiei.

– Da, vedeţi?, teoria mea că e mai greu cu justificarea compromisurilor după 1990 se susţine. Pentru ceea ce facem în libertate numai noi sîntem responsabili. Nu mai putem da vina pe nimeni: nici pe X, nici pe Y, nici pe Ceauşescu, nici pe Stalin. Cine e matur, vaccinat şi se manifestă în spaţiul public este responsabil pentru manifestările lui din această sferă. Or, va trebui să admiteţi că Es. Pop nu a fost un intelectual public şi nu s-a manifestat niciodată pe această linie.

– Admit. Însă nu înţeleg solidarizarea cu Mircea Cărtărescu, dacă compromisurile în libertate sunt dezgustătoare, după cum aţi afirmat. Şi solidar, şi dezgustat?

– Haideţi să definim compromisul, ca să ştim exact la ce ne referim. „Înţelegere, acord bazat pe cedări reciproce; concesie”: asta ar fi partea frumoasă. Iar ca adjectiv, „cu reputaţia pătată, discreditat”: asta ar fi partea tristă.

– Când iei bani, şi nu eşti muritor de foame, de la un regim dement, pe care-l lauzi deşănţat, la asta mă refer. Realitatea nu e de ascuns în spatele cuvintelor.

– Dacă lăsăm cuvintele tari la o parte, vom vedea că iar nu aveţi dreptate. Pentru articolele din „Evenimentul zilei”, indiferent de subiectul lor, autorul despre care vorbim primeşte o colaborare negociată cu ziarul respectiv. E interesul ziarului să aibă un nume de greutatea lui Cărtărescu. Prin urmare, orice laude sau critici ar face Cărtărescu în ele, nu „regimul” îl plăteşte, ci ziarul. Şi e normal să fie aşa. Amintiţi-vă: ne doream ca munca scriitorului, a publicistului să aibă şi un minim beneficiu material.

– Nu ne aflăm pe aceeaşi lungime de undă, adevărul e că nu e nevoie - nu suntem soţ-soţie, ca să fie armonie în familie. Să trecem... Mario Vargas Llosa, unul dintre scriitorii mei preferaţi, afirma în Adevărul minciunilor *că este „convins (dintr-o perspectivă hedonistă) că o societate fără literatură sau în care literatura a ajuns la marginea vieţii sociale - ca un viciu ascuns, devenind un cult sectar - e condamnată să sărăcească din punct de vedere spiritual şi să-şi piardă libertatea”. Cred că ne găsim într-un astfel de timp.*

– Apropo de armonia conjugală, dragă domnule Petria, din cauza dialogului cu dvs. nici n-am apucat să mănânc dimineaţa în weekend. M-aţi luat de la 8.00 şi m-aţi stors pînă la 12.00... Sper că nu vreţi să depăşim recordul polemicii mele pe Facebook cu dl Laszlo Alexandru. Llosa are, evident, dreptate. Da, literatura nu trebuie să fie marginală, pentru că atunci ea nu va mai avea forţa de a impune în conştiinţa colectivă adevărurile tuturor, poveştile tuturor, inclusiv ale marginalilor. Dacă nu era Dickens omologat ca Dickens într-o literatură precum cea engleză sau dacă nu era Cehov înţeles deja ca Cehov într-o literatură precum cea rusă - cum am mai fi ajuns la reprezentarea oamenilor săraci, umiliţi, fără şanse şi a micilor funcţionari cu perspectiva concedierii? Pentru ca literatura să ne forjeze aceste reprezentări, să le îmbogăţească, să le impună, e nevoie ca ea să-şi păstreze condiţia de centralitate. De oriunde am porni, tot la centralitatea necesară a literaturii ajungem - ceea ce îmi place...

– Şi mie. Apoi, în ciuda precarităţii materiale şi a altor piedici ocultatoare, suntem într-un moment exploziv al literaturii române, ca florile de cactus în deşert. Sunt fericit că-s contemporan cu un şir foarte lung de scriitori deosebiţi. Pe cine pariaţi, în poezie şi proză?

– Pariurile mele „nominale” sunt la vedere, în ceea ce am scris. Înţeleg că doriţi o listă? Din ce generaţie? Vreţi vârfurile fiecărui gen? Ce vreţi de la un biet critic, domnule Petria?

– Bietul care nu e biet... La vârfuri mă refer. La contemporani.

– Un vîrf al poeziei contemporane este Mircea Cărtărescu. Altul, Ion Mureşan. Încă unul, Ioan Es. Pop. Un al patrulea vîrf, Constantin Acosmei. Un al cincilea, Marius Ianuş. Un poet extraordinar rămîne regretatul Cristian Popescu. După cum observaţi, am luat-o de la generaţia ‘80 încoace.

– Şi la proză?

– Dacă urmăm acelaşi interval, cu trei segmente generaţioniste (generaţia ‘80, generaţia ‘90, generaţia 2000; vedeţi? iarăşi generaţiile „decenale”...), ar fi Petru Cimpoeşu, regretatul Ioan Lăcustă, Radu Aldulescu, Răzvan Rădulescu, regretatul Sorin Stoica, Bogdan Popescu, Filip Florian... Aici sunt mai mulţi. Prozatorii afirmaţi în anii 2000 sunt foarte buni.

– Dar la critici şi eseişti? Aici e cazul să vă puneţi pe listă.

– Aici sunt orgoliile cele mai mari: fiindcă mai sunt critici care se consideră mai importanţi decât scriitorii. O luăm tot aşa, de la „optzecism” încoace. La eseu, Ion Vartic şi Horia-Roman Patapievici. La critică, regretatul Radu G. Ţeposu, Ion Simuţ, Al. Cistelecan, Sanda Cordoş, Paul Cernat...

– Da. Şi Daniel Cristea-Enache. Vă iubiţi cărţile scrise? Care consideraţi că vă reprezintă plenar?

– E interesant de văzut cine va fi criticul, cine vor fi criticii unei epoci literare: epoca post-1989. Îmi iubesc cărţile; pe prima doar mi-o simpatizez...

– Ce aveţi în lucru? Parcă o carte cu câte o sută de pagini pentru câte un poet; 10 poeţi-1000 de pagini...

– Să mă şi explic. Pe cea dintâi o simpatizez, doar, fiindcă o consider cea mai slabă. Or, fiind critic, aspectul trebuie luat în considerare. Am mai multe proiecte în derulare. O carte, o carte bună se rotunjeşte şi se încheie când vrea ea, nu când vrei tu. Eu pot doar să-mi dau cu părerea asupra momentului când va fi gata prima dintre ele.

– Nu vă place să vorbiţi despre proiecte? Superstiţie?

– Ba da, îmi place. Doar că nu ştiu cînd va fi gata cartea 1, cînd va fi gata cartea 2 ş.a.m.d. Probabil, cartea 1 va fi volumul de dialoguri cu scriitori de pe LiterNet. Cartea 2 e o enigmă deocamdată: va fi ori volumul de convorbiri cu Paul Cornea, ori cel cu Dan C. Mihăilescu. Asta înseamnă că 2 poate deveni 3 şi 3 poate deveni 2. În fine, cartea 4 va fi un nou volum de cronici, care e musai să apară spre finele lui 2013, ca să menţin ritmul: un volum de cronici o dată la patru ani. (*Concert de deschidere*, 2001, *Bucureşti Far West*, 2005, *Timpuri noi*, 2009.) Eu aşa gândesc: macro şi în perspectivă.

– Aveţi prieteni adevăraţi printre scriitori sau doar cunoştinţe? Funcţionează cât de cât recunoştinţa între scriitor şi critic?

– Da, am prieteni adevăraţi printre scriitori şi critici. Un prieten adevărat este C. Stănescu, omul care m-a făcut cronicar la „Adevărul literar şi artistic”, pe când aveam 23 de ani. Un alt prieten adevărat este Ileana Mălăncioiu, o mare poetă care nu a ezitat nici o secundă atunci când, tânăr fiind, i-am propus să facem un volum de convorbiri.

– N-aţi răspuns la treaba cu recunoştinţa...

– Am repulsie faţă de oamenii nerecunoscători. La ce anume vă referiţi?

– Se mai întâmplă ca oameni pe care i-ai sprijinit să te înjure... Viaţa literară nu-i mănăstire.

– Se mai întâmplă, dar nu în cazul meu. Totdeauna voi fi recunoscător faţă de oamenii care m-au sprijinit atunci când eram un *no name*. De pildă, îmi place mult recunoştinţa lui Nicolae Manolescu faţă de George Ivaşcu. Din câte ştiu, nu l-a „înjurat” niciodată pe fostul său binefăcător. Asta e ceva foarte frumos.

– M-am gândit la unii sprijiniţi de dumneavoastră.

– E normal ca, aşa cum eu am fost sprijinit la început, să sprijin la rândul meu pe alţii. Primeşti ceva. Trebuie să şi dai ceva. Dacă doar primeşti, primeşti, primeşti, şi niciodată nu dai, în „lanţul” ăsta uman, eşti un ins de nimic. Deci n-am nici un merit în chestia asta: că i-am sprijinit pe alţii. Din punctul meu de vedere, e ceva absolut firesc.

– O ultimă întrebare - e în faţa dumneavoastră un tânăr talentat, care vrea să se apuce de literatură. Ce sfaturi îi daţi?

– Dacă vrea să se „apuce” de literatură, n-avem de unde şti în ce constă „talentul” lui. Îi voi spune atât: hai să te vedem!

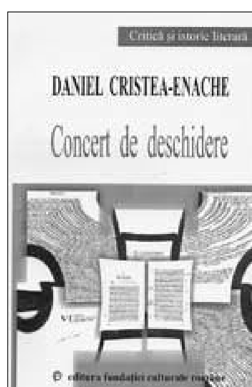
– Ok, n-am fost prea exact. Are talent, a scris câte ceva şi vine la dumneavoastră...

– N-am de unde să ştiu dacă are talent sau nu. Decît după ce-l citesc. Dacă e foarte bun, pun mâna pe telefon şi fac ce e normal să fac: să sprijin un tînăr promiţător. Cui dau telefon? Celor care îmi răspund. Dacă e „doar” bun, îi spun ce are de făcut, în opinia mea. În fine, dacă e slab, îi spun că nu m-a convins. Sau devin evaziv, ca să nu-l rănesc. Dacă e inteligent, îşi va da seama singur. Dacă nu e inteligent, mă va agasa cu telefoane, cu mail-uri, cu sms-uri. Degeaba. Dar, la un moment dat, se va potoli. Şi atunci va veni alt aspirant, tânăr sau nu. Şi tot aşa: povestea asta nu se termină niciodată. Şi e foarte bine. Cît va ţine povestea asta, criticul va fi şi el viu; iar critica literară va avea sens.

– Vă mulţumesc.

– Şi eu vă mulţumesc.

interviu

Ioana Nestorescu-Bălceşti

Când ai să vii

Încă te mai aşteptam
căci eu trebuie să fiu necesară şi iubită.
Încă mai aşteptam
să cauţi în cutele cearceafului numele meu.
Să-ţi aluneci privirea dinspre coapse înspre suflet.

Când ai să vii, ai să aprinzi lumina
şi ai să-mi ceri tăcerea.
Vom fi două tăceri, în deplin acord una cu alta,
Unul aşteptând pe celălalt la sfârşitul paginii.

Când ai să vii, ai să-mi asculţi gândurile,
cu mâna căuş mi-ai da să sorb viaţă;
mâna ta alunecând pe sub tricou,
blană moale de suflet, aici e ceva… aici,
în burta mea e un animal cu miros de lavandă,
mă ţine strâns de coapse,
înfige în mine râsete frivole,
puţină frică,
încă un pas şi va aluneca în mine,
îmi va lipi aripile la spate,
inima mea se va face mică
şi atunci, în mine, va fi mai mult loc…

Dar, dacă nu ai să vii, am să-mi smulg aripile, să ştii, aşa am să fac!

Epuizat, timpul stă pe loc

Seara se lasă încet, ca o pătură moale
se aşterne peste ziua plictisită,
ca mine.
Epuizat, timpul stă pe loc,
Privind cum încremenesc orele
cum se scaldă cerul
în cărămiziul soare de apus.

Lumina taie în două zarea
orice detaliu se încadrează
între disperare şi aşteptare
în parte,
în memorie.
Apoi detaliile s-au şters,
culorile s-au suprapus.

Seara se lasă încet ca o o farsă teribilă,
se aşterne peste ziua leneşă
ca mine.
Nu mai vuiesc în camera asta rece
decât gândurile tale vechi,
prăfuite.

Una dintre zilele acelea în care starea de a face nimic e deplina clipă de fericire.

Doamne, din nou noi!

Noi nu suntem decât pentru că primirea noastră se face o singură dată
şi expedierea e indiscutabil personală.
Eu ştiu când trebuie să cad.
Genunchii mei ating pământul tău, oasele mele se zdrobesc în tine;

Mai îngraşă-te, dragă, un pic! Ia-ţi vitaminele!

Tu, dragostea mea, adu-mi tot şi ia-mi tot;
cât de relativ poate fi acest tot în care ne cuibărim,
ca sub o cloşcă bătrână
cloşcă a timpului şi-a existenţei.
Tu ştii formula pentru întoarcerea oaselor de sub carne înspre suflet;
Eu ştiu formula scrierii pe dos, vezi; sunt şi eu bună la ceva.
Noaptea, când apari din umbra încurcată şi încolăcită a lumii,
te vârăşti în mine,
Mă priveşti, mă adulmeci; sunt tot eu, pentru că am venit aici.

Eu îţi cer de pomană câteva lucruri pe care vreau să le înţelegi,
Eu îmi scriu nopţile în tine,
sub talpa tăcerii tale;
tu mă priveşti la fel.
Eu vreau să fiu…

Tu înţelegi vertical sensul cuvintelor mele; dar n-au importanţă.
Mă ceri, mă dai, ba mă vrei, ba nu mă vrei.
Mă vinzi frustrărilor şi demonilor şi fricilor şi reproşurilor;
Eu vin înapoi de fiecare dată,
chemându-mă singură, scuip ascunsul şi nevăzutul în tine,
în mine, în noi;
Cheile zornăie în uşă iar tu de fiecare dată nu eşti acolo
Respir pentru ca tu să vii la mine.

Mai naşte-mă Doamne, *encore une fois*
ştiu că primirea noastră se face o singură dată
şi expedierea e indiscutabil personală.

Dar mai naşte-mă o dată
de sub cloşca aia bătrână a singurătăţii mele şi de data asta,
dă-mă, Doamne, lui
să ştie că aşa am fost.

Decojeşte-mă de mine,
ca pe o portocală desfă-mă
pune-mă să fiu,
să miros frumos,
să fiu gustată cu plăcere,
mirosită şi iubită.

Iar tu, ia-mi inima şi puneţi-o la ureche să asculţi cum se aude viaţa!

Aşa cum mă vreţi dumneavoastră

Spălaţi-vă de mine, peste tot veacul acesta
să trecem încet şi cuminţi
să stăm aşezaţi pe coridoarele întunecate ale minţii.
- Pe Dumnezeu n-ai cum să-l suni cu taxa inversă.
Îngrozită, urc în turnul de fildeş al nepăsării dumneavoastră;
Dumnezeul nostru sfânt aprinde lumânări în urma mea.
- Ce fel de cruce preferi astăzi?

Mă aşez la masa mea de scris şi mă întreb,
tăcută şi singură, de data asta ce am să mai iubesc?

Scoateţi-mă din dumneavoastră
să trec iarăşi prin cercurile de foc
să mă apuce cuibărirea
şi cititul în cafea.

Uitaţi, ai ceva ezitări pe haină,
daţi-mi voie să vă curăţ.
Mergeţi, mergeţi... sărutaţi-mi tâmpla
atingeţi-mă acolo.
Mergeţi, am să vă aştept tot aici,
nevorbită,
împăcată,
aşa cum mă vreţi dumneavoastră.
Amănuntele stau sprijinite de umărul meu şi aşteaptă momentul de criză.

Şi ne iartă toate greşelile şi întoarceţi-vă la noi cuminţi
oferim ceea ce atingem
ceea ce iubim se transformă în cenuşă.

Mă bate gândul unei fugiri, unei ascunderi în noi.
Cuvintele cad răpuse, tristeţile îmi gem întinse peste tot…
câteva imagini ghemotoace se rostogolesc prin aer.

Dumneavoastră îmi dictaţi trăiri prin sms-uri
iar eu le traduc frumos în clapele pianului.
Delir de cuvinte în şoaptele voastre
am să vă rostesc încă o dată la noapte sensul iubirii
întinsă pe cearceaful verde,
voi fi încă o dată eu,
lepădată cu păcatul în mână ţinut strâns
până când sângerează.

Eu ameţesc în dumneavoastră
dumneavoastră mă iubiţi până dimineaţă.
Eu îmi fac cafeaua,
n-am dormit toată noaptea de dor şi întrebări;

Mergeţi, mergeţi...
sărutaţi-mi tâmpla
atingeţi-mă acolo.
Mergeţi, am să vă aştept tot aici,
nevorbită,
împăcată,
aşa cum mă vreţi dumneavoastră.

Mai suntem noi?

Deschid uşa. În umbra acestei cenuşi, e loc şi pentru visul meu...
Îmi sap o gaură în timp.
Vreau să trec dincolo, vreau să pornesc înspre Acolo.
Tu te pierzi undeva înspre şi dinspre mine.
Îţi schimbi ritmul şi pielea, devii mai albastru, mai tânăr şi mai îndurerat cu puţin...
Vârsta noastră *mâine-nu-se-va-mai-fi!*
Aşa că fii bun şi dă-mi înapoi viaţa...
Dă-mi înapoi pagina pe care mi-ai desenat sărutul
şi ia-ţi înapoi netrebuinţa dimineţii.
În gaura asta nu e loc pentru mai mulţi.
Du-te şi şchioapătă în altă parte.
Eu vreau acum să-mi închid ochiul în celălalt ochi şi să merg singură Acolo.
Şi sap, şi sap.... dar mă trag de păr înapoi cuvintele şi
ţipă-n mine...
şi urlă în gaură...
Tu, mâncător de vise, de ce ai lăsat să intre în camera asta cuvintele?

Rupe-mă din tine

Aici, în spaţiul acesta mirose a flori şi-a suflet.
Tot aici, în spaţiul acesta cineva moare,
lăsându-şi trupul gol, infinit de mirositor.
Aici, în spaţiul acesta, mă scobesc în pieptul osos,
căutând rămăşite de suflet.
De la mine miroase a flori? Din mine miroase a suflet?
Rupe-mă din tine, rupe-mă din amintiri;
să te uit din nou
Să nu mă mai lovească-n inimă priviri tăcute care-mi spun
– mai stai...
Braţele tale... trec prin mine, peste mine - mă dor.
Dezleagă-te de mine,
scoate-mă de sub talpa drumului tău, du-mă departe....
Te-am căutat ca să învăţ să te uit,
Te-am găsit şi te-am ascuns din nou în mine,
Uitând că trebuie să te uit.
Cuvânt!
Smulge-mă din tine căci îmi e prea dor;
dor de nopţi atârnate în ferestre,
dor de timp răsucit în dimineţile doar ale noastre...
du-mă departe, cât mai departe!
du-mă să mă văd pânză albă nepictată
du-mă să-mi curgă petale din visele tale
du-mă acolo...
Visele nu se risipesc... visele nu pot zbura, dacă nu le dai aripi...
Visele nu se risipesc... visele nu pot zbura, dacă nu le dai aripi...
Visele nu se risipesc... visele nu pot zbura, dacă nu le dai aripi...

Şi ne iartă toate greşelile şi întoarceţi-vă la noi cuminţi

oferim ceea ce atingem

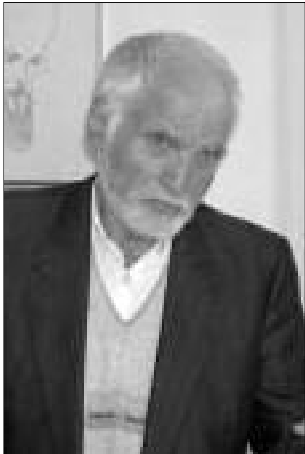
ceea ce iubim se transformă în cenuşă.

Mă bate gândul unei fugiri, unei ascunderi în noi.

Cuvintele cad răpuse, tristeţile îmi gem întinse peste tot…

câteva imagini ghemotoace se rostogolesc prin aer.

Nicolae Turtureanu

(Alt) jurnal de vacanţă (IV)

Ce plăceri vinovate mai am? Una târzie şi care de asemenea dă dependenţă: pokerul. În studenţie, băieţii, la cămin, îl practicau „în draci”, dar eu n-am jucat decât rareori şi asta întrucât nici nu-i ştiam subtilităţile şi nici n-aveam bani. Mai târziu, în vacanţele de la casele scriitoriceşti, m-a prins şi această plăcere, care a ajuns, în ultimii ani, un viciu.

Sâmbătă, 28

În „Dilemateca”, o întrebare: „Ce plăceri aşa-zis vinovate aveţi?” Liviu Antonesei se declară „un hedonist” şi socoate că „nimic din ceea ce îmi place mie nu e vinovat, dacă nu provoacă altuia neplăcere sau un alt rău mai mare”. Între altele, consumul de alcool, fumatul, romanele poliţiste (aci, dă exemplul lui Valéry, care îşi închiriase un apartament la Paris, de gura nevestii şi de frica reporterilor, spre a nu fi deconspirat că citeşte romane poliţiste). L.A., curajos, trece la plăceri nevinovate şi „amorul liber”. Nora Iuga se recunoaşte (cum o ştim) „o freudiană, care scrie cuvântul PLĂCERE cu majuscule. Între plăceri vinovate, îşi aminteşte, din copilărie, cum înfigea un bold „într-un muscoi”, apoi trecea boldul printr-o radieră şi-l făcea ventilator. A lecuit-o de această plăcere (toţi copiii au plăceri sadice) maică-sa: „Dar dacă ar veni un uriaş, ţi-ar vârî un stâlp de telegraf în burtă şi te-ar lăsa acolo, să dai din mâini şi din picioare?” Antoaneta Ralian aminteşte, între plăcerile vinovate: adulterul, ţigara fumată de elev la closet, sexul „pe furate” pe bancheta din spate a maşinii, chiulul de la îndatoriri, mica orgie neprevăzută. Evident, declară că a detestat dintotdeauna „duşmanii plăcerii, puritanismul, moralitatea afectată, băţoasă, imperativă.” un cristian (aşa semnează, cu minuscule, i-am mai întâlnit numele în diverse reviste): „Cel mai bine m-am simţit când am furat cărţi. Din anticariate, librării. A fost o plăcere reală.” Maria Manolescu: „Mănânc seminţe în timp ce citesc, fără să scuip cojile pe pagină. Citesc horoscopul. Când cineva se uită urât la mine, pe stradă, strâng pumnul drept şi las în jos, discret, degetul mijlociu.” Răzvan Popescu: „Simt o imensă plăcere când mănânc ciocolata copilului. (...) ca să-mi exacerbez starea, beau şi Nestea copilului. (...) mă bucur când îmi bat nevasta, nu des, dar exemplar. (...) scriu cuvinte de dojană pe gardul iubitului iubitei mele. (...) blochez între etaje liftul iubitului altei iubite (...) îl salvez pe nenorocit exact în clipa în care pot să-l tai în două. Pe urmă merg la un preot scund şi mă laudă.”

Dar dacă mi s-ar pune mie această întrebare, ce-aş răspunde?

Una dintre cele mai vechi plăceri este şahul. Îl trec la plăceri vinovate, întrucât a devenit viciu,

mi-a mâncat o jumătate de viaţă, când puteam face altceva. Mi-au dispărut, pe rând, partenerii de şah (Ioanid, Baboi, Cuţitaru, Ulici), dar viciul l-am continuat pe internet: în fiecare dimineaţă, „ca să mă pun în priză”, pe lângă cafea, joc o partidă-două. Scorul este, probabil, 2500-50, pentru calculator, dar asta nu mă descurajează.

Tot „ca să mă trezesc”, dezleg cuvinte încrucişate, doar cele dificile, din „Rebus-Flacăra”. Mă consolez cu faptul că acest viciu l-au avut, între alţii, Arghezi, Muşatescu, adevăraţi maeştri ai cuvintelor încrucişate.

Citesc horoscopul. O vreme, chiar am crezut în el, până m-am dumirit cum e făcut. Dar tot îl citesc, cel puţin din amuzament.

Uneori, fac pipi în chiuvetă.

Ce plăceri vinovate mai am? Una târzie şi care de asemenea dă dependenţă: pokerul. În studenţie, băieţii, la cămin, îl practicau „în draci”, dar eu n-am jucat decât rareori şi asta întrucât nici nu-i ştiam subtilităţile şi nici n-aveam bani. Mai târziu, în vacanţele de la casele scriitoriceşti, m-a prins şi această plăcere, care a ajuns, în ultimii ani, un viciu. Cred că jocurile de acest soi se insinuează şi se instaurează atunci când dispar – sau diminuează – adevăratele plăceri. Nu vorbesc de plăcerea fumatului sau a băutului, acestea se subînţeleg, m-au „cucerit” din fragedă tinereţe şi mă vor consuma până la capăt.

Dar adevărata plăcere, a trupului şi a spiritului (sau invers), este, totuşi, iubirea... vinovată. Am fost, până de curând, mereu îndrăgostit, uneori până la disperare. Acum nu sunt decât disperat.

Duminică, 29

Citesc Liviu Antonesei, *Poveşti filosofice cretane şi alte poezii din insule.* Ironie fină, începând chiar de la precizarea: - *poeme inedite* , un eros în, era să zic erecţie, filosofare blândă, cu necesarele clişee mitologice cretane, luate uşor în răspăr. Între altele, câteva poeme în metru popular (sunt şi poeme în metru antic), sub genericul *Henry către Anais*. Virtuozitate rimată: *„Anaisă, Anaisă, / ascunde-mă în caisă /.../ ard în rugul din caisă /.../ zâmbetul de Mona Lisă /.../ Săruta-te-aş pe caisă”* ş.a.m.d. Păi, să continuăm: Anaisă, Anaisă, / dulcinee-n clitorisă/ şi-n pufoasa ta caisă / mi-e vârtutea compromisă/ când înot prin a ta Tisă / ca printr-o imensă clisă./ Unde şade Anaisa / tot românul plînsu-mi-s-a / că nu i-a gustat caisa. / Chiar şi mie astăzi mi s-a / incantat solemnis misa / în altar la Potaissa / şi-n pristolul de la Nissa / de-am văzut pe Anaisa / cum într-însa toootul i s-a...

Luni, 30

Muzeografieri

În noaptea care peste noi se lasă
brusc, înfloresc cactuşii pe terasă.

E ca şi cum, din crusta lor, aricii
ar proiecta un joc de artificii.

Stelele-n cer scandează-n cor: in flores
şi liliecii din adâncuri ies.

In flores cântă paserile nopţii,
femelele îşi etalează copţii

lor nuri, masculii in coitum
înoată ca prin proaspăt turnat bitum.

E noaptea nunţii, sfântă deflorare.
Când soarele, de sub păduri, răsare,

iluminează brazii, lucesc pinii,
toate îşi trag veşmintele ruşinii

pe trup. Şi din acest cuplaj enorm
adorm
cu spectrul morţii-n braţe. Dorm.

Luni, 7 august. Târgu Neamţ

Peste tot sunt femei singure şi bărbaţi singuri. Doamna M., de la Dorna, îşi poartă văduvia – de peste zece ani – ca pe un blazon. E discretă, nu prea vorbeşte despre căsnicia lor, despre soţ. Alcoolic, din câte am aflat, se pare că din asta i s-a tras şi moartea. O singură dată, în urmă cu trei ani, mi-a povestit câte ceva, mi-a arătat fotografii cu ei doi, în care „momentul Maroc” – unde soţul a lucrat o vreme şi unde ea l-a vizitat – a fost unul magic. Doamna M. a fost o frumuseţe, şi acum arată bine, dar nu suportă (din partea mea) nicio aluzie la „prezenţa” ei fizică. Faţă de rândul trecut, este mult mai reţinută. Mi-a fost teamă că va reacţiona incisiv la portretul pe care i l-am făcut în celălalt „Jurnal de la Dorna”. Cred că i-a plăcut mai mult decât e în stare a recunoaşte şi asta întrucât îşi cenzurează vorbele, spre a nu le lua eu, Doamne-fereşte, ca pe o încurajare. Rafinată şi citită, poetă „de duminică” (cum se autoironizează), superioară multora dintre cei publicaţi, n-are bovarismele unei provinciale „refuzată la export”. Nu se victimizează, dar se reduce, se diminuează mai mult decât e cazul. Refuză să-mi dea versuri, pentru „Cr. V.”, asta doar ca să nu se creadă că-i fac o favoare, întrucât mă găzduieşte. Toată iubirea ei se revarsă înspre fiul stabilit în Canada. Îmi povesteşte o „scenă”, jucată de noră-sa, petrecută la ultima ei vizită (de anul trecut) în Canada. La un picnic, mama şi fiul s-au retras, s-au izolat undeva, spre a sporovăi şi ei, de-ale lor, fără prezenţa norei / soţiei. Care a făcut o tribilă criză de gelozie. Criză de gelozie face şi mama, faţă de noră, face şi fiul, faţă de mamă. E un triunghi „amoros” de un patetism înduioşător. Unde să mai încapă un bărbat, deşi presupun că mulţi şi-ar dori-o alături?!

Cealaltă doamnă M., de la Humor (e doar o coincidenţă de iniţială) este, până la un punct, contrariul celei de la Dorna. Mai întâi, că-mi face toate mofturile, mă tratează când ca pe un pacient, când ca pe un frate (mai mereu), când ca pe un biet îndrăgostit, căruia îi face favoarea de a se lăsa îmbrăţişată, mângâiată, sărutată frugal. Pare-se că şi ei îi place o clipă de tandreţe, doar una, după care se sustrage repede, spre a nu încuraja „avansările”. „Experimentul” ei, ca soţie, i-a fost suficient, spre a nu-l mai repeta. A divorţat, de vreo 16 ani, pe cale amiabilă. Nepotrivire de caractere. Îi ştiu de atunci, pe ambii: el, procuror, ateu şi afemeiat; ea, soră de caritate, „steineriană” şi ultrafidelă. Dar în economia divorţului, decisivă a fost falia produsă de dihotomia: credinţă – necredinţă. Disputele între cei doi ajungeau până la Dumnezeu şi până la Diavol (Nenumitul, cum îi zicea părintele Cleopa). Divorţul a venit ca o eliberare. Se părea că fiecare va continua pe calea lui. Calea, Adevărul şi Viaţa. Dar, treptat – şi de-abia de-aici poate începe un roman – ateul a început a deveni credincios. Trebuie să spun că doamna M. are o autentică vocaţie de misionar creştin, pledoariile ei, nutrite din lecturi adânc asimilate şi dintr-un patetism bine temperat, făcându-şi efectul acolo unde nu te-ai fi aşteptat. Pe ex-soţ l-am reîntâlnit, în urmă cu doi-trei ani. Să nu-l recunosc, nu doar ca „ficsonomie” ci, mai ales, ca „spirit”. După încă două căsnicii ratate, s-a retras într-o comună de sub munte şi a devenit el însuşi un credincios şi un misionar. O vizitează, din când în când, pe fosta soţie – coincident – chiar când sunt eu acolo. Acum, între ei nu mai sunt polemici, ci adevărate colocvii pe teme religioase. Constat că domnul D. este chiar mai vocal decât doamna, care îl priveşte cu oarecare condescendenţă, dar şi cu satisfacţia de a fi adus o oiţă rătăcită (ce oiţă? adevărat berbec) pe calea cea dreaptă. Doar pe mine doamna M. nu mă poate aduce spre o credinţă activă, iraţională. Dar cine ştie?! Nebănuite sunt nu doar căile Domnului, ci şi ale doamnei...

→

Petru Pistol

Fidelitatea clasicismului

Din bibliografia adevărului

Preocuparea pentru adevăr şi pentru cuvântul care spune adevărul a existat dintotdeauna. Probabil că în *limba păsărilor* pentru *cuvânt* şi pentru *adevăr* exista un singur lexem. Cu timpul, filosofii, descoperind *via negationis*, au inventat, exempli gratia, şi neadevărul. Încât, în secolul al II-lea, Celsus, un Voltaire al Antichităţii, cum va fi numit, combătând viaţa creştină cu trăirile şi ideile specifice, scria în greceşte o carte intitulată *Alethés logos* – „Cuvânt adevărat". Îi va răspunde, în spirit polemic, peste aproximativ un secol, Origene în *Katá Kelsu* – „Împotriva lui Celsus". Ar fi ingeneros să ne întrebăm cine avea dreptate, de partea cui era adevărul; mai decent ar fi să gândim că din această luptă învingător a ieşit spiritul însuşi.

Trecând de la *eminentia* la *contingentia*.

Doi studenţi în *Umanioare* îşi reproşau în permanenţă ceva. Şi anume, unul îşi găsea colegul prea iute în a afirma: „ – Părerea mea este …" „– De unde nechibzuinţa asta a ta, îl soma ce dintâi, când tu, şi noi toţi, nu suntem decât nişte începători, măsurători cu degetul ai profunzimilor livreşti? Ce ştii tu despre neogramaticii germani? Ai citit tu *Geschichte der griechischen Literatur* a lui W. Schmid? Ai răsfoit tu, filă cu filă, *Bailly*-ul?" Replica celui de al doilea nu întârzia: „ – Da' nici ca tine, să înveţi toată ziulica şi să nu-ţi permiţi şi tu puţina demnitate de a-ţi da părerea într-o problemă, fie şi de la înălţimea degetului aceluia de învăţătură. Atunci, de ce mai înveţi? Căci Crăciunul omului este cu totul altul decât cel al porcului". În rest, cei doi colegi se înţelegeau bine, asta pentru că fiecare, în sinea lui, gândea că s-ar putea să aibă ceva dreptate şi celălalt.

La urma urmelor, de partea cui era dreptatea?

O altă ipostază din avatarurile adevărului.

În faţa lui Platon stau doi exegeţi: un clasicist şi un cunoscător al alfabetului grecesc atât cât l-a deprins pe la orele de ştiinţe exacte din liceu. Clasicistul, doldora de limbă elenă, povesteşte despre *Mitul Peşterii*, *Prosopopeea Legilor* într-un limbaj la care ar căsca gura, seduşi, transpuşi, şi copilaşii de unu-patru. Cât despre metafizica gândirii lui Platon, concluzionează frust cu fraza pe care o reţinuse de la profesorul lui din studenţie: „Filosofia lui Platon, în două cuvinte, este: Oamenii sunt răi pentru că sunt proşti". Celălalt, deşi *an-alfabet* elen, desfăşoară în perioade ample, înalte, un discurs de-a dreptul ezoteric, angajând termeni greceşti precum *thymos, mathesis, entelecheia*, la care clasicistul, recunoscându-i ca fiind *de iure* ai lui, reacţionează cu indignare viscerală: „Nu *thýmos*, ci *thymós*, nu *mathésis,* ci *máthesis*, accentul, *cântarea* cuvântului, domnule! Cuvintele stâlcite denaturează sensuri. Ortografia şi ortoepia sunt condiţii esenţiale ale exprimării adevărului. Dacă ele mint, alunecăm în neadevăr, în iluzia ştiinţei, a cunoaşterii. Se tulbură ordinea în lume. Dacă lucrurile te-ar asculta, cacofonia[1)] pe care o cultivi ar fi prilej de sminteală, de *kakotropie*[2)]. Platon însuşi se dezice de cuvântul tău, nu-l recunoaşte, te arată cu degetul, spunând: „Iată, *barbarul*[3)] încearcă subreptice porţile cetăţii; unităţile lui de măsură sunt deformate: nu este geometru[4)]!" Replică acesta: „Două drepte paralele se întâlnesc, undeva departe, unde – tu nu vezi, nici fasciculul de raze conjuncte unui punct şi paralele razei dintâi nu-l vezi, nici urechea nu-ţi este destul de tăiată împrejur încât să pricepi euritmia muzicii atonale. Platon nu este unul singur, nu este doar bărbatul acela *lat în umeri*[5)] al tău; el aparţine tuturor timpurilor: este *un bun pentru veşnicie*[6)]. Fă-ţi din cuvinte aripi, nu armură împovărătoare. Deschide-l pe filosof multiplelor *trădări* din cuvânt[7)], nu-l pecetlui sub cuvânt".

Clasicistul împinge cu mână uşoară *Bailly*-ul deoparte, ca să-i facă loc unei cărţi dragi amândurora. Deschizând-o, citeşte: „Hermeneutica (…) face să dispară raportul cu un text original a cărui semnificaţie trebuie înţeleasă, încât fiecare interpretare devine propria sa raţiune de a fi, sau punct de plecare pentru vreo altă interpretare la fel de arbitrară.

Se pierd astfel, pe această cale, fiinţa şi raportul posibil cu fiinţa – adică adevărul" (Jeanne Hersch, *Mirarea filozofică*, *Humanitas,* 1994, p. 390).

Cine are dreptate? Promit să mai citesc o carte, două, şi atunci voi şti cu siguranţă. Promit *solemn*! Atenţie însă, pentru că vocabula ultimă nu are nicio tangenţă cu lemnul crucii[8)].

Aşadar, la a câta carte vom dobândi măsura adevărului?

Altfel spus, la a câta faptă bună devine omul sfânt?

Răspuns posibil:

La a câta jertfă se va mântui porcul.

(Acest articol apter, cu iz sapienţial, se dedică sexagenarului hermeneut magic, pterofor, eulalic).

Note:

1 Accentuarea greşită este, într-adevăr, o sursă de lipsă de armonie.

2 Perversitate.

3 Bábaros, în limba greacă, *bárbarus*, în limba latină, „bâlbâit".

4 Interdicţia intrării în şcoala lui Platon îl viza pe *a-geometru*.

5 Numele lui Platon în secvenţă etimologică, lipsită de stimul noetic, vrea să spună hermeneutul, doct în exegeză filosofică.

6 Astfel concepe Tucidide istoria.

7 Hermeneutul propune aici stilul iubirii ca lanţ al „trădărilor" succesive: iubirea pentru o frumuseţe sensibilă trădată pentru un suflet frumos, aceasta, la

rândul ei, trădată pentru frumuseţea sufletului uman în general, ca în final, purificată de contingenţă, iubirea să odihnească în contemplare şi Absolut (v. comentariul lui Constantin Noica la dialogul *Lysis*).

8 Solemnis sau *sollemnis*, în limba latină, din *sollus* – „tot, întreg" şi *annus* – „an", „în tot anul", aşadar „în fiecare an", precum sărbătorile repetate an de an şi devenite *solemne*, *solemnităţi.* Citirea etimologică anulează astfel promisiunea de mai sus.

⟶

Marţi, 8 august

Muzeografieri

O, voi, pierdute trenuri, şi voi, locomotive,
ducând spre nu ştiu unde copilăria mea,
ieşite din tuneluri de timp, ca nişte dive
ce vor să-şi recâştige gloria...

Vă urmăresc cum treceţi, vuind, pe-ntreaga vale,
a Jijiei splendoare ducând-o în tării.
Când voi lansaţi semnale, şi eu lansez semnale-
fluierături de paznic copilăresc la vii.

Alt'dată, cu urechea pe şinele solare,
anticipam venirea fantasticului boà,
sau mă piteam sub Podul cel Mare,
printre fiare,
s-aud cum trece-n goană copilăria mea.

Parcă purtam în spate o lume colosală,
ca un Anteu ce ţine Pământu-n Univers
şi-mi povesteam, acasă, isprăvile, cu fală,
fără să ştiu că-n orice faţă e şi-un revers.

Vedeam uimit cum cade,
în nopţi cu lună plină,
precum o zână bună, din ceruri, câte-o stea,
arzând şi-apoi topindu-şi făptura de lumină –
fără să ştiu c-aceea-i copilăria mea.

O, voi, locomotive şi trenuri lungi de marfă
şi trenuri de persoane, gonind spre undeva –
mai fluturaţi şi-acuma mirifica eşarfă,
pe valea unde-i scrisă copilăria mea?

Nu! Vi s-a găsit locul etern în mari muzee
deschise-n aer liber. Precum la dinozauri
vă sunt expuse oase-şenile, propilee
pentru vetuste imnuri şi ofiliţii lauri.
Acolo, printre ierburi crescute alandala,
printre araci şi-o – făr'de stăpân – căţea,
unde locomotive duc trenuri spre Valhalla,
acolo e expusă copilăria mea.

Miercuri, 9 august

Pe terasă, înfăşurat într-o cergă. Sau în ploaie? Ce stranie frumuseţe! Ploaia vine în valuri, în reprize. Parcă îşi ia un respiro, pentru ca, mai apoi, să izbucnească şi mai şi.

Din acest unghi, oraşul, *târgul,* pare un sat mai mare, cu acoperişuri strălucitoare, cu livezi, cu brazi şi mesteceni, cu sălcii, multe sălcii. Parcă ar fi „oraşul sălciilor" (aşa cum Huşiul e „oraşul dintre vii"; dintre vii şi morţi?).

Dacă m-ar vedea cineva, ar zice că sunt un cioban care îşi păzeşte stâna. Turma. Dar nu mă vede decât vecinul de vis-à-vis, care ştie cine sunt şi nici nu pare interesat de prezenţa mea.

„Cerul s-a mai luminat", cred că undeva, în spatele casei, a ieşit curcubeul. Ploaia „s-a lăsat" departe, peste păduri şi sate. Sufletul meu vrea a râde la soare. Dar nu poate râde, doar surâde, copleşit de această favoare dumnezeiască.

Pe stradă – două femei, corpolente, îmbrăcate sumar, ude, sporovăind bucuroase de ploaia care le binecuvântă, ca o agheasmă de vară.

Mâine dimineaţă plec. Mă întorc la Iaşiul şi la apartamentul meu, care mă vor plictisi, mă vor incomoda, mă vor exaspera în clipa următoare ajungerii. Şi atunci?

Cobor să mănânc. Atenţie la scări!

Citesc această *nebunie* a lui Jack Kerouac, care se cheamă *Pe drum.* Şi eu sunt tot pe drum, pe drum...

Vatra Dornei - Gura Humorului - Târgu Neamţ,
14 iulie - 9 august 2012

jurnal

Dan Burcea

Carnet parizian

Retrospectiva literarară 2012 la Paris: Premiile GONCOURT, FEMINA şi GRAND PRIX DU ROMAN DE L'ACADÉMIE FRANÇAISE

Toamna literară franceză este însoţită în fiecare an de acordarea în decursul lunilor octombrie – noiembrie a unei suite de premii, ele însele rezultat final al unor selecţii, dezbateri media şi opţiuni ale unor jurii formate din critici, librari sau cititori invitaţi cu toţii să aleagă cele mai bune cărţi ale anului. Una din multiplele etape ale vieţii editoriale este cea cunoscută prin sintagma rentrée littéraire care include totalitatea cărţilor publicate în perioada august-octombrie şi care constituie rezervorul esenţial al premiilor în chestiune. Desigur, dincolo de scopul cultural, editorial, se ascunde şi o întreagă politică de promovare şi încurajare a vânzării de carte şi de susţinere materială a unei producţii literare care, deşi în scădere faţă de anii precedenţi, cunoaşte totuşi un ritm demn de invidiat, 646 de romane fiind publicate în acest an.

Una din multiplele etape ale vieţii editoriale este cea cunoscută prin sintagma *rentrée littéraire* care include totalitatea cărţilor publicate în perioada august-octombrie şi care constituie rezervorul esenţial al premiilor în chestiune.

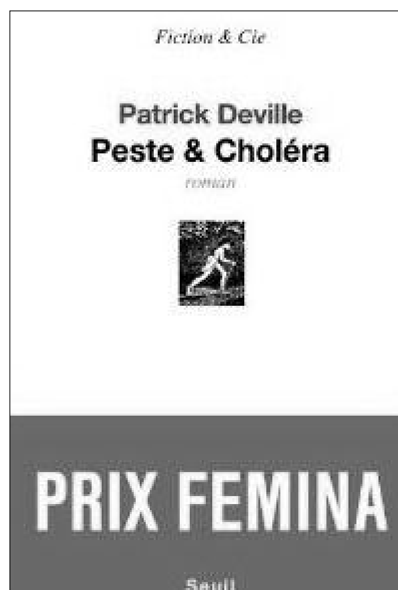
Cel mai celebru şi mai cunoscut premiu literar francez este, desigur, *Premiul Goncourt*, creat prin testamentul lui Edmond Goncourt în 1896, şi decernat pentru prima dată în 1903. Scopul lui este de a recompensa „cea mai bună lucrare de imaginaţie în proză, apărută în cursul anului", de regulă un roman, remuneraţia autorului fiind doar simbolică de 10 EUR, vânzarea importantă în librărie asigurând adevărata lui recompensă financiară.

Lista laureaţilor de-a lungul anilor conţine nume celebre, de la Marcel Proust, la André Malraux, Henry Troyat, Simone de Beauvoir, Romain Gary, Michel Tournier şi alţii. Printre ei, se află şi un român, scriitorul Vintilă Horia laureat în 1960 pentru cunoscutul roman *Dieu est né en exil*, tradus şi la noi cu titlul *Dumnezeu s-a născut în exil*.

Romanul premiat anul acesta este *Le sermon sur la chute de Rome* [*Predica despre căderea Romei*] al scriitorului Jérôme Ferrari, apărut la editura Actes Sud. Autorul se inspiră din celebrul titlu al unor predici rostite de Augustinus Hipponensis (care va deveni mai târziu Sfântul Augustin), episcop de Hippo Regius, regiune situată în nord-estul Algeriei de astăzi. După căderea Romei în urma invaziei lui Alaric, în 410, numeroşi cetăţeni romani iau drumul exilului, ajungând şi în nordul Africii, explicându-se astfel şi prezenţa lor în oraşul episcopal al lui Augustin. În faţa disperării exilaţilor pentru care arderea Cetăţii Eterne este sinonimă cu sfârşitul civilizaţiei şi al lumii, Augustin vorbeşte, consolându-i, despre efemera lucrare a omului şi despre destinul vremelnic al lumii pământeşti. *„Perit mundus, sensecit mundus, deficit mundus, laborat anhelitu senectutis"*, le spune Augustin, piere lumea, îmbătrâneşte, se simte respiraţia bătrâneţii. Ce este de făcut? *„Noli timere, renovabitur iuventus tua sicut aquilae»*, le spune el, încurajându-i, nu te teme, tinereţea ta va întineri precum vulturul.

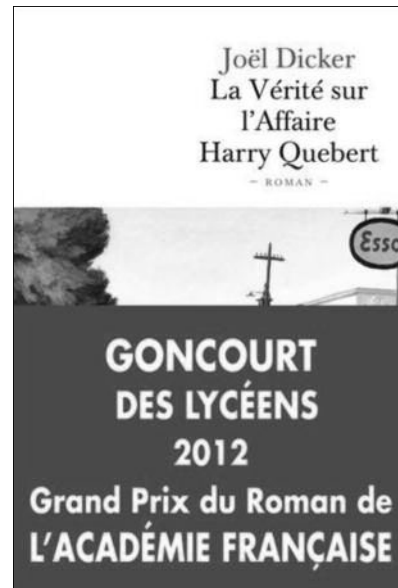
Jérôme Ferrari transferă drama acestui moment istoric în realitatea contemporană, făcând din el o ilustrare modernă a fragilităţii lumii de azi, problemele fiind, fireşte, de o gravitate mai mică decât dezastrul provocat de invazia barbară. Şi totuşi, căderea unei lumi are întotdeauna nuanţele unei tragedii. Este ceea ce se întâmplă şi cu personajele sale, Liberto şi Matthieu, doi tineri studenţi în filosofie la Sorbona care se întorc în vacanţă în satul lor natal din Corsica, hotărând să abandoneze studiile şi să preia gestiunea barului familial sătesc. Dorinţa lor ingenuă este de a face din acest loc public o lume ideală, de tipul lumii lui Leibniz, filosof pe care ei îl venerează. Lucrurile se vor petrece însă cu mult mai multă cruzime decât sperau ei, ajungând până la tragedie. Făcând o paralelă cu tragedia antică romană, autorul abordează la rândul său fragilitatea şi decăderea imperiilor: „Oare aşa mor imperiile, fără să se audă măcar un freamăt?"

Scris într-un stil de mare fineţe, cu fraze ample, proustiene, *Le sermon sur la chute de Rome* are forţa unei elegii despre finitudinea lumii, antrenând omul către o reflecţie profundă asupra condiţiei sale perisabile – un adevărat imn al fragilităţii asumate şi convertite într-o sfâşietoare şi poetică nostalgie, aşa cum subliniază şi jurnalista Raphaëlle Leyris în *Le Monde des livres* din 24 august 2012, vorbind despre „un superb roman despre speranţele pierdute", un roman plin de „fraze extraordinar de bine lucrate şi sinuoase [...], pline de gravitate şi ironie".

Un alt premiu creat ca o replică la Goncourt este *Premiul Femina* decernat pentru prima oară în 1904 scriitoarei Myriam Harry pentru romanul *La conquête de Jérusalem* [Cucerirea Ierusalimului]. Creat în 1904 de colaboratoarele revistei *La vie heureuse,* el are legătură cu o cunoscută personalitate românească, directoarea magazinului parizian *Femina*, poeta Anna de Noailles, prinţesa Bibescu. Juriul alcătuit exclusiv din femei l-a decernat la nume literare celebre ca Antoine de Saint Exupéry, Georges Bernanos, Marguerite Yourcenar şi, mai aproape de noi, Eric Fottorino sau Patrick Lapyere.

Laureatul anului 2012 este Patrick Deville pentru romanul *Peste & cholera* [*Pesta & holera*], apărut la editura Seuil. În ciuda acestui titlu neobişnuit, ca o consemnare biologico-medicală, romanul ascunde o construcţie narativă de o unică frumuseţe prin limba aleasă şi prin forţa personajului său, doctorul franco-elveţian Alexandre Yersin, student al celebrului Louis Pasteur, devenit doctor, bacteriolog şi explorator. Mai presus de toate aceste titluri, numele lui Yersin este legat de descoperirea bacilului pestei în 1894, bacil care-i poartă numele *Yersinia pestis*. Spirit universal, animat de o insaţiabilă sete de cunoaştere şi de un extraordinar talent al observaţiei Yersin este şi o fiinţă imprevizibilă. În momentul în care Pasteur şi toată *banda de pasteurieni*, cum îi numeşte autorul, cred că l-au integrat definitiv în grupul lor pe tânărul Yersin care tocmai îşi terminase teza de doctorat asupra tuberculozei experimentale, urmase la Berlin cursurile savantului german Robert Koch şi începuse să predea un curs de microbiologie la Institutul Pasteur, acesta abandonează totul şi se îmbarcă pe vapor ca medic de bord, pornind în căutarea teritoriilor necunoscute din Indochina. Curiozitatea lui Yersin este fără limite, totul îl interesează: cartografia, geologia, agricultura, insectele, flora, polenizarea şi cultura orhideelor, a tutunului, a arborelui de cauciuc, devenind exportator pentru uzinele Michelin. Reuşeşte să distileze o băutură miraculoasă pe care o numeşte Kola-Cannelle care ar fi putut face din el un miliardar, dacă ar fi avut ideea să depună brevetul, şi pe care o trimite prietenilor în Franţa însoţită de această originală recomandare cu iz farmaceutic: „V-am expediat, prin colet poştal, un flacon de Kola-Cannelle. Luaţi în jur de un centimetru cub şi jumătate într-un pahar de apă îndulcită atunci când vă veţi simţi obosit. Sper ca acest *elixir de viaţă lungă* să aibă asupra dumneavoastră aceeaşi acţiune pe care o are asupra mea". Acest om solitar care trăieşte departe de onoruri, misterios şi dezinteresat, reuşeşte „să facă din viaţa lui o compoziţie armonioasă", cum scrie Patrick Deville care face din persoana lui Alexandre Yersin una adevărat *hommo universalis* al timpurilor moderne

Deschizând în luna octombrie a fiecărui an sezonul premiilor literare, *Grand prix du roman de l'Académie française* [Marele premiu pentru roman al Academiei Franceze] recompensează încă din 1915, data la care a fost creat, cel mai bun roman al anului decernat de un →

carte străină

Viorel Nica

Un incitant puzzle narativ

Cândva în spaţiul nord-european romanul îmbrăca forma unei eroice, continue, seducătoare, compacte, ample saga. În momentul de faţă el se prezintă ca puzzle noneroic, discontinuu, respingător, fărâmiţat şi, pe deasupra, dezamplificat. În chip de răvăşitor, scindat puzzle narativ ni se înfăţişează şi textul romanesc *Purificare,* realizat de tânăra scriitoare finlandeză Sofi Oksanen (text tradus în limba română de Adela Victoria Korshin şi publicat de *Polirom* în 2012).

În 1992 bătrâna, bonoma, sensibila doamnă Aliide Truu dintr-un modest sat estonian oferă ospeţie ciudatei Zara, o tânără hărţuită, cuprinsă de spaimă, care nu poate s-o lămurească deocamdată în privinţa stării sale atât de precare şi de alterate. Deşi se află faţă în faţă, cele două femei comunică greu una cu alta, de parcă ar aparţine unor lumi diferite, aflate la mare distanţă una de alta.

În paralel autoarea ne face cunoscut faptul că Zara nu-i estoniană, ci rusoaică din Vladivostok, că numai cu un an mai înainte ascultase de vicleana-i prietenă Oksanka şi se aventurase aiurea, căutându-şi fericirea în occidentala societate a abundenţei (după ce îşi părăsise plictisitorul oraş natal).

Ajunsă în Germania, tânăra neexperimentată fusese forţată să se prostitueze de către Paşa şi Lavrenti, doi conaţionali monstruoşi, perverşi, ce îi promiseseră marea cu sarea, dar care, în realitate, o împinseseră într-o situaţie degradantă, o făcuseră să-şi piardă inocenţa, demnitatea, optimismul, încrederea în viaţă.

Cu chiu, cu vai reuşise să fugă din infernul prostituţiei şi, după ce-şi omorâse un client venal, izbutise să ajungă într-un sat estonian, la mare depărtare de Occidentul spectral, gheenic, descompus.

Deschizând un alt culoar narativ, romanciera (dotată cu simţul naraţiei abrupte, antrenante) ne dezvăluie că Aliide Truu este chiar mătuşa Zarei, sora bunicii sale Ingel. Cu mai bine de o jumătate de secol în urmă, Aliide şi Ingel fuseseră două surori relativ fericite, ce se iubiseră mult una pe alta, crescuseră laolaltă cu frică de Dumnezeu într-o tihnită comunitate tradiţională, netulburată de jindul modernizării galopante. Din momentul în care Ingel cea vrednică, frumoasă, simţitoare se căsătorise cu abilul, chipeşul, sensibilul Hans Pekk, ,,fiul lui Eerik, ţăran estonian", relaţia sororală intrase în criză, începuse să se destrame. Odată cu sovietizarea ţării, Hans fusese nevoit să stea ascuns (din cauza neinspiratei, culpabilei colaborări cu nemţii invadatori), iar soţia şi cumnata sa fuseseră copleşite când de groază, când de speranţă, rezistaseră unor interogatorii sadice, neînchipuit de umilitoare.

Căutându-şi ,,bărbatul potrivit s-o salveze în acele vremuri deşţăţânate, Aliide se căsătorise mai mult de nevoie decât de voie cu Martin Truu, un activist de partid dogmatic, cu o fire blândă. Din momentul în care intrase ,,în rândul femeilor normale", ea se simţise cât de cât protejată, în siguranţă. Sora-i Ingel, şi micuţa nepoată Linda fuseseră deportate hăt-departe pe motiv că aparţineau familiei unui duşman de clasă, neagreat de regimul comunist totalitar de la Tallinn. Astfel se văzuse Aliide căsătorită cu un om pe care nu-l iubea decât de ochii lumii şi, pe deasupra, înstrăinată de fiinţele cele mai apropiate. Fără a-şi înştiinţa vreodata soţul naiv, pururea preocupat să slujească aberantei cauze comuniste, avusese grijă de Hans (pe care îl iubea mult de tot) ascuns într-o cameră secretă. Dusese aşadar, ani la rând, o viaţă dublă (de soţie devotată şi de amantă închipuită), neputând renunţa nici la unul, nici la celălalt. Mai apoi o născuse pe Talvi ce, peste ani, avea să fugă în Finlanda, nemai putând să trăiască în infernala lume totalitară (pusă sub acuzaţie în acest roman – puzzle de o incisivitate remarcabilă). Fiindu-i loială lui Martin, dăduse dovadă de loialitate şi faţă de regimul politic servit de acesta într-un mod fanatic. Din această cauză se opusese cu îndârjire întoarcerii surorii şi nepoatei sale acasă, apărând într-o postură nedemnă, caricaturală, antieroică, quasiabjectă.

Îmbogăţind palierul narativ rezervat fugarei Zara, autoarea ne înfăţişează într-o manieră empatico – dramatică peregrinările acesteia prin spaţiul estonian, umilinţele îndurate pe parcursul deplasării clandstine, spaimele prin care trecuse până ce avusese norocul să descindă în protectoarea casă a mătuşii sale. Hotărâtă s-o protejeze până la capăt, Aliide n-o predă pe Zara urmăritorilor feroci, iviţi în faţa casei sale, la un moment dat, ci o ascunde în aceeaşi cameră secretă, în care-l ascunsese cândva pe mult iubitul Hans, persecutatul bunic al Zarei (ce, ieşită subit din ascunzătoare, îşi ucide, disperată, călăii grobieni). Chibzuind asupra celor întâmplate, Aliide descoperă, intimidată, că istoria se repetă, că, spre a rezista asalturilor sale violente, e nevoie de câte o ascunzătoare (cu rol de pavăză preţioasă, menită să pună la adăpost fiinţa omului năpăstuit, expus deteriorării samavolnice, inacceptabile).

Realizat sub forma unui puzzle antrenant, dotat cu un dispozitiv narativ complex (măcar că parcelat in extremis), desfăşurat într-o modalitate abruptă, postmodernul roman *Puhdistus* (apărut în original în 2008) de Sofi Oksanen e o carte surpriză, incitantă, capabilă să ne atragă în circuitul lecturii primenitoare şi, totodată, să ne impresioneze prin densitatea-i epică remarcabilă.

⟶ juriu de membri ai prestigioasei instituţii academice franceze. Printre numele celebre laureate ale acestui premiu se numără François Mauriac, Joseph Kessel, Georges Bernanos, Antoine de Saint-Exupéry, şi, mai recent, Michel Tournier, Vassilis Alexakis, Sorj Chalandon. Anul acesta premiul este acordat tânărului scriitor elveţian Joël Dicker, care, la numai 27 de ani, publică un excelent roman, *La Vérité sur l'Affaire Harry Quebert* [*Adevărul despre Afacerea Harry Quebert*], coeditat de editurile *de Fallois* şi *L'Âge d'Homme.*

Deşi calificabilă la prima vedere de roman poliţist, cartea lui Joël Dicker depăşeşte frontierele acestui gen printr-o privire mult mai largă asupra unor aspecte ce ţin de fondul, motivaţia şi modalităţile folosite de literatură pentru a depăşi nivelul realului şi a se ridica la nivelul ficţiunii. Romanul începe, de altfel, cu acest tip de interogaţii: personajul principal Marcus Goldman, tânăr scriitor newyorkez devenit celebru datorită primului său volum, suferă de sindromul paginii albe, acel teribil impas în care scriitorul, în ciuda tuturor eforturilor, nu reuşeşte să mai scrie. Disperat, încolţit de contractul cu editorul său, Marcus reia legătura cu Harry Quebert, fostul său profesor de facultate, scriitor de renume şi el şi prieten care trăieşte izolat la Aurora, un orăşel din New Hampshire. Harry a devenit celebru prin romanul său *Les origines du mal* [*Originile răului*] care descrie povestea de dragoste dintre autor la vârsta de 30 de ani şi o tânără de 15 ani, Nola (aluzia la Lolita lui Nabokov este clară). Nola cunoaşte un destin tragic, fiind asasinată, fără ca poliţia să-l descopere pe autorul acestei teribile crime. Treizeci de ani au trecut de atunci. Când Marcus soseşte la Aurora, o companie de grădinărit care face săpături în preajma casei lui Harry Quebert pentru a planta nişte arbuşti descoperă un cadavru şi alături de el o geantă din piele în care se află manuscrisul romanului *Les origines du mal*. Pe prima pagină se poate citi *Adio, dragă Nola*, scris de mână. Pentru poliţie primul suspect este, cum era de aşteptat,, Harry, arestat imediat. Justiţia şi mass media americane se pun în mişcare cu rapiditatea şi voracitatea care-i sunt cunoscute. Harry îşi strigă inocenţa, lucru care-l face pe Marcus să ia hotărârea să participe la ancheta ce se deschide pentru aflarea adevărului. Şi dacă acesta ar fi subiectul cărţii pe care nu reuşea să o scrie? Reînnoieşte, prin urmare, contractul cu editorul său. Aici se deschide noul parcurs narativ care captivează printr-o suită de suspansuri foarte bine dozate până la ultimele pagini ale cărţii.

Critica îi reproşează deja acestei cărţi lipsa de stil şi caracterul stereotipic al dialogurilor, foarte apropiate de serialele televizate şi de modul de comunicare de-metaforizat al limbajului contemporan, foarte prizat mai ales de cititorii tineri. Cea mai bună dovadă este faptul că romanul a obţinut ca o justificată recompensă, *Premiul Goncourt al liceenilor*, încoronând astfel preferinţa supremă a cititorilor tineri.

Toate aceste recompense sunt rezultatul unei adevărate tradiţii care instaurează în fiecare an o adevărată competiţie literară. Subiectul existenţei şi acordării lor poate fi contestat, dezbătut, atât din punct de vedere artistic cât şi editorial, ceea ce putem spune este că punerea în concurenţă a cărţilor are un merit ce depăşeşte aceste obstacole aparente: acela de a crea *un climat artistic* propice creaţiei literare fără de care nu pot apărea autorii de excepţie de mâine.

Nu este numai cazul realităţii culturale franceze, înflorirea culturală a oricărei ţări urmează această regulă ineluctabilă a emulaţiei inter-generaţionale prin care se construieşte istoria literară a fiecărei naţiuni.

Carte nouă

Mihai Posada – *Din Euphoria, mândra grădină* (Editura *Tipo Moldova*, 2012, Colecţia *Opera omnia Poezie contemporană*). 500 de pagini de poezie cuprinde antologia poetului de la Sibiu, dar şi referinţe critice despre autor, plus o notă biobibliografică. Citām dintr-o prezentare a lui Al. Cistelecan: "Mihai Posada e un poet cu înclinaţii spre simbolistica ermetică, spre desenul ermetizant în general – şi se observă la el o fructuoasă asimilare a acestei tradiţii; dar ermetismul său nu se aventurează în şarada lingvistică, fiind mai degrabă un ermetism care ocroteşte percepţia lumii, folosit ca zonă-tampon între indicibil şi revelabil. El suportă înlăuntrul său notaţii şi confesiuni imediate, topite însă într-o atmosferă densă de referinţe şi simboluri culturale…" Se impune în acest semnal de antologie să cităm şi un poem: "eu dintr-un neam de câini sunt şi de lupi/albi colţi de crini îmi înstelează carnea/cu mână cu tot unul altuia ne mâncăm din mâini/creştem unul peste altul cum albinele în stupi/în basmele noastre cu peşti ne săturăm şi cu pâini:/reginele fagurilor noştri sunt lepra zăpada sau sarea?".

Corneliu Ostahie – *Muzeul straniu* (Editura *Dacia XXI*, 2011), Colecţia *Poeţi contemporani*. O antologie de autor a poetului optzecist Corneliu Ostahie, văzut pe Alex Ştefănescu drept un "moldovean surâzător şi absent(…), un iubitor de lumi ce nu există. Versurile sale glaciale şi elegante, exprimă tocmai această stare de spirit. Poetul tratează poezia nu ca pe un mijloc de exprimare, ci ca pe o formă de impersonalizare solemnă, dorind parcă să dispară în lungi fraze muzicale." Să cităm un concentrat poem intitulat *O formă atât de perfectă*: "astfel îmi deplâng fericirea://după o mie de ani străbătând încăperea/ating fereastra cu o formă atât de perfectă/încât se văd luminând peste ea ca o maree întâmplătoare de alge/nervii mei pipăind inconsistenţa văzduhului".

Leo Butnaru

DE LA ARCA LUI NOE – LA ARCA POEZIEI - IV
(Jurnal de Armenia. 18-28 octombrie 2011)

Pe aici, în preajma stelelor de piatră de Urartu, epitetelor parcă li se ia… piuitul! Poţi reduce totul la un singur cuvânt, spunând: magic! Sau, să zicem, epitetele îşi cedează benevol… piuitul.

20 octombrie

Acest *memento mori* pare a se potrivi în prologul zile, în care ţinem cale spre Ecimiadzin, reşedinţa Catolicosului tuturor armenilor (20 km. de la Erevan). Mai întâi, oprim la Biserica Sfânta Hripsime (construită în anul 618) din oraşul Vagarşapat, şi ea parte componentă a Catedralei Ecimiadzin, inclusă în catalogul UNESCO al monumentelor de importanţă mondială.

Într-un colţ al lăcaşului, sunt şi câteva pietre care ar fi, se spune (cu destulă aproximaţie), din cele cu care a fost lapidată cea care avea să devină Sfânta Hripsime. Cică, în anul 301, în Armenia au sosit 37 de tinere creştine, care vieţuiau şi se rugau în mănăstirea Sf. Pavel. Până la acel moment, una dintre ele, Hripsime, îl cucerise cu frumuseţea ei pe împăratul roman, însă a refuzat să-i fie acestuia soţie, împreună cu alte surate ascunzându-se în oraşul Alexandria. Apoi legenda spune că tinerelelor fecioare li s-a arătat Maica Domnului, indicându-le drumul spre Armenia, iar împăratul acestei ţări, Tiridates (în armeană: Trdat), aflând ce li s-a întâmplat domnişoarelor la Roma, el însuşi dori să o ia de consoartă pe Hripsime, care însă declară că ea nu aparţine decât Domnului Dumnezeu. Asta înfurie la culme capul încoronat de lângă Ararat şi el ordonă ca tinerele creştine să fie ucise prin lapidare. După care împăratul este bântuit de demoni. (David Matevosian spune că a fost transformat în porc mistreţ.) În alte variante ale legendei se povesteşte că împăratul a fost vindecat şi re-înfăţişat în om de către Grigore Luminătorul, după care Tiridates a crezut el însuşi în puterea creştinismului, se botează, îşi botează poporul, declarând creştinismul religia de stat a Armeniei. Iar lui Grigore Luminătorul i se arătă în vis Isus Hristos, indicându-i locul unde să înalţe o biserică şi astfel luă întrupare prin zidire Mănăstirea Ecimiadzin.

Astfel, biserica armeană este una apostolică, fiindcă cei dintâi creştini care au sosit pe aceste tărâmuri au fost apostolii Bartolomeu şi Tadeu,

Intrarea la Ecimiadzin

numiţi primii luminători ai Armeniei. Completările, nuanţele şi accentele legendelor sunt în plină perindare, spunându-se că Tadeu ar fi plecat spre Armenia în anul 34 d.Hr., aducând cu el şi lancea cu care fusese străpuns Hristos la răstignire şi care se află în Muzeul Catedralei Ecimiadzin.

Până a avea întâlnire cu Sanctitatea Sa Karekin al II-lea, Catolicos si Patriarh Suprem al Tuturor Armenilor, un tânăr părinte-ghid ne dă şiruri de cunoştinţe care să ne lumineze mai limpede prezenţa aici. Ritul armean e unul creştin răsăritean, unic atât în biserica apostolică armeană, cât şi în cea armeano-catolică. Împreună cu ritul bizantin, el formează grupul cappadocian, component în marea branşă de origine siriacă. În pofida aparenţelor diferenţiatoare, cele mai apropiate rituri celui armean sunt latin şi bizantin. Asemeni oricărei euharistii valide, şi cea a ritului armean are două componente: liturghia cuvântului (sau a catehumenilor) şi cea a altarului (sau a credincioşilor). Plus la asta, ritul armean, precum cel bizantin, presupune şi proscomidia sau

La Biserica Sfânta Hripsime

proteza, ce corespunde ofertoriului din alte rituri, adică ceea ce urmează după citirea Evangheliei, când preotul face consacraţia pâinii şi a vinului de împărtăşanie. Însă în prezent proscomidia are loc deja în timpul liturghiei cuvântului, pe altar (ca la celţi – ce constante-ecouri!)

Datorită faptului că diferenţele de credinţa creştin-ortodoxă sunt minime, relaţia bisericii armene cu aceasta este una cordială.

Iar în faţa catedralei de la Ecimiadzin sunt pietrele de mormânt ale primaţilor care au stat în fruntea bisericii. Am oprit în mai îndelungă reculegere în preajma celei a Catolicosului Vasken I, înainte-stătătorul Bisericii Armene în anii 1955–1994. Era născut în Bucureşti şi vorbea mlădios-miezos limba română. O ştiu din următoarea împrejurare: în 1988, când se produsese devastatorul cutremur din Armenia (peste 25 de mii de morţi), la faţa locului au venit şi salvatori dintre Prut şi Nistru, cu ei – şi o echipă de la studioul *Moldova-film*. Sanctitatea Sa Patriarhul Suprem şi Catolicosul Vasken I a acceptat să-i primească (vă imaginaţi, în acele zile de dezastru era foarte ocupat), acordându-le un interviu – în limba română, fireşte. Acel film l-a montat Zinovia, soţia mea, şi eu am rugat-o să-mi aducă banda sonoră cu cuvântul Sanctităţii Sale, pe care, transcriindu-l, l-am publicat pe prima pagină a hebdomadarului *Literatura şi arta*. Astăzi, soţia e şef filmotecă şi restaurare a studioului *Moldova-film* şi ambii regretam că nu mai aveam timp (am plecat… fulgerător, într-o zi jumătate, spre Erevan!) pentru ca ea să-mi aducă o copie a acelui film cu interviul Sanctităţii Sale Vasken, pentru a le-o oferi colegilor armeni şi – de ce nu? – de a o proiecta la întrunirile efectivului nostru de pe *Arca literară*.

Însă acolo, la mormântul Sanctităţii Sale, mi s-a întâmplat un lucru extraordinar: două domnişoare mă salutară în… româneşte! Cine sunt? Studente la Universitatea de Stat. Vorbesc engleza, italiana şi, de la o vreme, cu doamna profesoară Maria Ipatov din Bucureşti, fac cursuri de limba română. Şi ce credeţi că pun la cale domnişoarele? (Lilit Petrosian şi Marina Balaian, reţin eu.) Prind a cânta ceea ce ştiu: *Vine, vine primăvara*. Bineînţeles, împreună cu ele, cânt şi eu, amintindu-mi de copilărie. Şi chiar despre cum am scris la romanul memorialistic *Copil la ruşi*. Cântăm, încheiem cu bine, cursiv, fără sincope melodia, după care domnişoarele (Lilit scrie versuri), în duet parcă, încep a recita *Revedere* de Eminescu, şi eu rostesc versurile împreună cu ele: *Numai omu-i schimbător,/ Pe pământ rătăcitor,/ Iar noi locului ne ţinem,/ Cum am fost aşa rămânem…*

Ce emoţionant e să cânţi *Vine, vine primăvara* în plină toamnă armenească, împreună cu două fiice ale Araratului care – uimitor! – au o rostire românească impecabilă! Sigur, în copilăria sa românească, a cântat *Vine, vine primăvara* şi piciul Vasken care, peste ani, avea să ajungă Catolicos si Patriarh Suprem al Tuturor Armenilor, la mormântul căruia, iată, parcă am fi venit noi cu un colind laic, cu *Vine, vine primăvara*, în plină toamnă frumoasă sufletului nostru doritor de viaţă. Aici, lângă *bucureşteanul* Vasken I, e cazul să amintesc că, în Moldova Medievală, armenii constituiau deja una dintre minorităţile naţionale conlocuitoare, la începutul sec. XV Alexandru cel Bun emiţând un hrisov prin care permitea fondarea episcopiei armene la Suceava, oraş din care (de la marcarea celor 70 de ani ai revistei *Bucovina literară* şi de la Festivalul de Poezie *Nicolae Labiş*) parcă aş fi luat-o direct spre Erevan.

În interiorul catedralei există fresce create la hotarul secolelor XVII-XVIII. În complexul mănăstirii mai sunt cuprinse o trapeză, un hotel, casa catolicosului, şcoala, turnul de apă, alte clădiri. Şi muzeul, de care aminteam, unde rămân surprins ce mult şi înduioşător până la indicibilă smerenie seamănă Maica Domnului din exponate cu o simplissimă – şi altissimă! – ţărancă. Munteancă. În faţa Ei, mă gândeam la mama mea Anastasia, născută Munteanu, fiica Magdalenei şi a lui Chiril din Negurenii noştri de pe malul Răutului, între Soroca şi Orhei…

Pe aici, în preajma stelelor de piatră de Urartu, epitetelor parcă li se ia… piuitul! Poţi reduce totul la un singur cuvânt, spunând: magic! Sau, să zicem, epitetele îşi cedează benevol… piuitul. Adică, aici, unde vorbeşte liniştea cerurilor, muzele epitetelor tac.

Presa e rugată să se retragă din sala unde ne vom întâlni cu Sanctitatea Sa Karekin al II-lea. În locul ei, luăm noi note, fotografiem.

jurnal

Din cele spuse la întâlnire de Sanctitatea Sa, reţin ce este indisolubil legat de biblicul „La început a fost Cuvântul", Catolicosul şi Patriarh Suprem al Tuturor Armenilor menţionând că „Biserica înseamnă viaţă, înseamnă istorie", ceea ce mi se pare mai mult spus aici, decât în frecvent invocatul dicton *Historia est magistra vitae*. Cuvântul Domnului pune în mişcare viaţa practică a omului, dar o şi reflectă. Şi aici, în spaţiul de o rezonanţă copleşitoare, tu, cel care încerci mereu să faci ascultător cuvântul, vibrezi ca nicicând altădată, gândindu-te la esenţele Logosului în multitudinea lui de sensuri ce duc spre Unic, spre Dumnezeu.

În fine, Sanctitatea Sa e în perfectă concordanţă cu ceea ce se cheamă, astăzi, corectitudine politică, încât reuşeşte să iasă firesc din situaţie, răspunzând la întrebarea colegului nostru eston Peeter Sauter, care se arată nedumerit că până şi în ţara sa şi mai mică decât Armenia, ca număr de populaţie, se simt divergenţe între capii riturilor ortodoxe de diferite nuanţe, astfel că în poza de grup nimeni dintre noi nu arată contrariat după vreo contrare.

De la Ecimiadzin, ţinem cale spre Templul Zvartnoţ (de unde şi numele aeroportului din Erevan), în preajma căruia, într-o ambianţă de ţară, vom şi prânzi.

Spunând *Templul*, spui despre ceva deplin, pe când, în realitate, Zvartnoţ reprezintă doar o parte din ceea ce a însemnat el, când fusese construit (anii 641-661) – sunt ruinele reapărute văzului omului după săpăturile arheologice de la începutul secolului XX, până în prezent fiind reconstruit aproape integral primul nivel, cu un diametru de peste 35 de metri.

Dar s-o luăm de la început: Zvartnoţ înseamnă Templul Puterilor Veghetoare, al Îngerilor Cereşti. Istoria spune că ar fi fost înălţat pe timpul Catolicosului Nerses al III-lea, iar la ceremonia de inaugurare a asistat şi împăratul Bizanţului, Constantin al II-lea, care ar fi dorit să înalţe ceva asemănător la Constantinopol. Însă, din cauza şubrezeniei colonadelor nivelului al doilea, templul s-a prăbuşit la un cutremur din secolul X. În preajmă, pe un teren viran, sunt aşezate fragmente din întregul ruinat, potrivite în compoziţiile lor de început.

Faţada templului era fastuoasă, cu arcadă şi colonade modelate de dalta Meşterilor Manole armeni. Apoi, atenţii exegeţi ai vestigiilor au remarcat că vulturul monocefal al celui de-al III-lea Reich german fusese preluat de pe o imagine a acvilei întâlnită printre ruinele templului Zvartnoţ. Copia teutonă a fost completată cu imaginea coroanei romane în interiorul căreia autorul a plasat svastica, împrumutată şi ea din orient. (Eu unul, am văzut-o în templele budiste din China.)

Ca şi biserica Sf. Hripsime sau Catedrala din Ecimiadzin, în întregul lor, şi parţialitatea Templului Zvartnoţ este inclusă în lista UNESCO de Protecţia a Patrimoniului Mondial Cultural. Eu unul zicându-mi că, de fapt, întreaga Armenie ar trebui să intre sub protecţia UNESCO! Însă aici am ajunge iar la Nietzsche, gândindu-ne la un… supra-UNESCO, ce ar fi cu mult mai mult decât supra-omul…

Notele de la prânzul de ţară, la o terasă a casei-han din preajma Templului Zvartnoţ, sunt mai puţine: se ştie, la o atare îndeletnicire operezi mai mult cu furculiţa şi cu paharul, decât cu pixul.

Iniţial presupun că ar fi albine, dar nu – acestea deja hibernează, – sunt viespi… paşnice care râvnesc la dulciurile de pe masă, la struguri. (Undeva la Cehov, aşa ceva: *Viespea, văzduhul şi omul sărbătoresc libertatea*… Grozav acest: văzduhul ce sărbătoreşte libertatea!)

Dar până la dulciuri, diverse bucate, printre care *talma* ce aduc(e) cu sarmalele noastre, *maţun* – brânză cu smântână acrişoară, dar şi altfel de brânzeturi care, se zice, ţin de specificul armenesc cu mult înaintea celui franţuzesc. *Basturam* – carne uscată, *sugiuk* – cârnat armenesc şi bineînţeles *lavaşul*, pâinea casei, pe care poetul Osip Mandelştam o invocă astfel (i-am tradus integral amplul poem *Armenia*): „Franzelarul se-nclină, cu pâinea jucând de-a mijoarca, / Din vatra rotundă lavaşului scoţându-i, molcuţă, pelicica..." Plus, în final de ospăţ – *Tetley*, cu specificarea „Ceai englezesc clasic"… Cum, Doamne, englezii ăştia, fără să aibă în întreaga Britanie barem un arbust, o floare de ceai, consideră că au, totuşi, ceai… naţional! Ba chiar… clasic. Băutură autohtonă, nu altceva. Proverbială chestia aia: *Tea Five O'Clock*… Dar parcă *ceaiul rusesc* sau doar *ceaiul la ruşi* nu e şi el… celebru, când, de regulă, e unul chinezesc, ceilonez, indian etc.? Nu atât misterele, cât pur şi simplu urmările unor apucături coloniale…

Şi, odată ce am luat cu mine minunat-dramaticul poem al lui Osip Mandelştam *Armenia*, voi cita aici despre Zvartnoţ: „Dar măceşul din Zvartnoţ scuturându-se la prima atingere/ Şterc roz – muselină – petala solomoniană/ Nici pentru şerbet barem folositoare pădureaţa/ Ce nu dă nici tu ulei, nici tu aromă? // Roza surugiului de faeton şi a încruntatului paznic/ Ce străjuieşte ruinele delăsatului forum/ Unde-s tăiaţi stejarii de rămâne doar necuprinderea/ Rulourilor covoarelor de piatră".

Program încărcat. Pe la 17 ne întrunim la Biblioteca Naţională Pentru Copii, unde Serge Van Duijnhoven şi Arllete Van Laar prezintă prelegerea-spectacol „Homo ludens", în care, printre altele, spun: „Acesta e un joc cu viaţa, ce oferă deschideri de sens, spre a crea posibilităţi noi, care nu depind de bani. Adică, să mergi prin viaţă, înălţându-te de la treapta cea mai de jos, ajungând la cea mai de sus, jucându-te. Aceasta e variantă democratică a modului de viaţă". Pentru a-şi ilustra spusele, Arllet a adus „bancnote" pe care e scris: „Bancherii se adună la cină, ca să vorbească despre artă, iar exegeţii în artă se adună la cină, ca să vorbească despre bani."

Serge recită, povesteşte. În timp ce colega (şi soţia) sa îşi citeşte şi-şi însoţeşte comunicarea cu o gestică sugestivă, ilustrativă, îmi vin niște cuvinte despre această întreprindere: *Homo ludens* nu e frate bun cu *homo economicus*. *Homo ludens* e risipitor de gesturi şi sensuri, de vise şi de… şesuri (unde şezurăm şi plânserăm la apa Vavilonului, unde chiar era marginea unui şes). *Homo ludens* poate perora despre apa şi roua sâmbetei şi despre apa amăruie a sâmburelui atât cât a mai rămas, să zicem, în cei patru mieji uscaţi ai unei nuci – aici deplasarea de sens vrând să spună că, de fapt, nuca ar fi un sâmbure mai osebit… – etc., etc., domnule *homo ludens*, invocat atât de înfocat de olandeza Arlette van Laar.

După ce scriam de un posibil supra-UNESCO, ocrotitor nu numai de monumente de patrimoniu, ci şi de Ţări de Patrimoniu, cum mi se pare mie a fi Armenia, elementul de compunere *supra* mi-a fost necesar şi la Muzeul *Serghei Paradjanov*, unde, seara, mateloţii de pe *Literary Ark* s-au întâlnit cu colegii armeni – *meeting with Armenian intellectuals*, precum menţionează pliantul de bristol lucitor, pe care îţi alunecă buricele degetelor. Pentru că în această incintă ce reflectă viaţa şi opera genialului cineast e şi mult *supra*-realism.

Un scurt cuvânt al lui David Muradiad, „obligatoriu" cu o referinţă la mine, care nu am niciun merit personal în faptul că celebrul regizor Paradjanov a debutat cu două pelicule cu teme moldo-române: „Basm moldav" (1951) şi „Andrieş" (1954). Poate David ar fi spus că există o înrudire de viziune poetică între cinematografia lui Serghei Paradjanov şi cea a lui Emil Loteanu, însă perceperea mea a idiomului englez (de fapt David vorbeşte în armeană, dar spusele lui sunt re-spuse în *shakespeareană*) e departe de perfecţiune.

Apoi, un furşet la care, de rând cu vinul şi vodca, se oferă şi coniac. Armenesc?... Băutură care, pe timpul URSS, era atât de lăudată?... Cum să vă spun?... Dacă rămânea coniac pur

Portret de grup cu Sanctitatea Sa Karekin al II-lea, Catolicos şi Patriarh Suprem al Tuturor Armenilor

armenesc, nu mai putea să se numească decât armenesc, cealaltă componentă, de bază, a băuturii trebuind să-şi ia un… pseudonim, pentru că franţuzii au revendicat paternitatea-patentată de exclusivă folosinţă a substantivului *coniac*. Deci, care ar fi fost calea ca şi Armenia să producă în continuare coniac şi nu brandy, să zicem, ceea ce până ieri se numea coniac?... Sigur, aţi ghicit fără ajutorul radioului Erevan: pur şi simplu, au concesionat fabrica francezilor. (Păi, în acest caz cum rămâne cu mândria de până acum că, cică, Winston Churchil prefera coniacul armenesc celui franţuzesc?) Moldovenii, fiind mai încăpăţânaţi sau cu mai puţină baftă, nu mai produc coniac, ci altceva. În fine, la originile sale industriale (nu cele de alambic particular), coniacul armenesc avusese o „stăpânire naţională" doar pe perioada a două decenii, mai apoi trecând în posesiune nordică. Am aflat-o pe când traduceam din poezia avangardei ruse, de la Maiakovski, care băgase într-un poem de tinereţe, răzvrătit-futurist, şi numele producătorului de coniacuri Şustov, pe care l-am trecut în subsolul paginii la notă explicativă. Firma destul de întinsă a fabricii de coniacuri „Ararat" – o clădire cu două nivele, din tuf roz-cafea cu lapte, – am remarcat-o, pe stânga, încă ieri, când veneam de la aeroport.

Ce să zic? Cel mai bun coniac armenesc mi-a amintit cu destulă certitudine gustativă de „Călăraşul" nostru care, astăzi, nici nu mai ştiu dacă se numeşte coniac sau altcumva. Oricum, uneori, când trec prin vama Sculeni, intru pe la *duty-free shop* (îmbiindu-te, parcă te-ar… trimite undeva), procurând câte o sticlă-două.

Cu paharul-retortă cu ceva coniac în el, de ce nu ai sta, într-un dialog mut, cu o sculptură botezată „Omul şi masca sa" – albă, din ghips probabil, – pe rol de exponat? Autorul e german – iniţial crezusem că i-am rătăcit numele prin păienjenul de rânduri din blocnotes, însă îl găsesc totuşi: Beata Schubert. Şi, o vreme, să vă spuneţi ceva tăceri aici, în muzeul ce perpetuează memoria şi faptele excepţionalului regizor de film Serghei Paradjanov.

Când întorc paharul, reţin că dregătorii toarnă coniac dintr-o sticlă cu eticheta *Arche de Noé*! Bineînţeles, rezonând cu *Literary Ark* ai cărei năieri-*noe*ri hălăduim pe aici – de altfel, muzeul e destul de spaţios, cu două nivele. În ce-l priveşte pe Noe (mai văd apă minerală „Noe"; pardon, e plată, – pentru că potopul nu a fost din apă minerală, e de presupus…) şi stirpea noastră, eu nu aveam păreri prea frumoase, să zic, acum mai muţi ani publicând următorul haiku:

Noe i-a uitat,
nu i-a îmbarcat.
Cine salvă poeţii?

***Homo ludens* nu e frate bun cu *homo economicus*. *Homo ludens* e risipitor de gesturi şi sensuri, de vise şi de… şesuri (unde şezurăm şi plânserăm la apa Vavilonului, unde chiar era marginea unui şes). *Homo ludens* poate perora despre apa şi roua sâmbetei şi despre apa amăruie a sâmburelui atât cât a mai rămas, să zicem, în cei patru mieji uscaţi ai unei nuci – aici deplasarea de sens vrând să spună că, de fapt, nuca ar fi un sâmbure mai osebit…**

jurnal

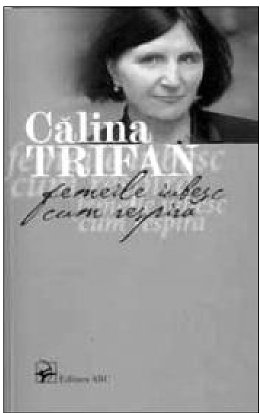
Nina Corcinski

Literatura dintre Prut şi Nistru

Canonul iubirii la feminin

Reflecţia, raţionamentele „tari” reprezintă dominanta prin care poeta compensează cu semnificaţii o existenţă aflată la limita banalului şi a efemerului, bântuită de nimicnicia faptului că „în noroi trăim cu gândul/ că îl vom transforma/ în noroi”. Refractară la experienţe poetice de ultimă ora, la preţiozităţi stilistice, Călina Trifan riscă „jucând” vechi teme şi folosind formule lirice directe.

Există poeţi pe care-i citeşti cu plăcere constantă chiar dacă fiecare volum apărut, de la debutul lor încoace, nu te surprinde prin nimic nou. Călina Trifan este una dintre poetele care rămâne fidelă aceloraşi traiecte lirice ale începutului, fără a plictisi însă cititorul. *Femeile iubesc cum respiră* (Editura *Arc*, 2011) e o carte de duminică, o carte care, la fel ca precedentele, te predispune la contemplare şi meditaţie. O feminitate calmă, înţeleaptă şi tandră în acelaşi timp îţi destăinuie trăiri şi reflecţii care, te miri de-şi mai pot face loc într-un veac consumist şi grăbit. Trebuie să-şi facă loc, pentru că, afirmă poeta: „Nu avem o destinaţie precisă/ contează călătoria în sine/ fără cârmă în derivă/ dinspre frază spre nemărturisire”. Aşadar, tot la valorile sufleteşti, susţinute de bătrânii clasici, ajungem. Replierea interioară, expediţiile în sine sunt catalizatorul acestor „respiraţii” lirice. De aici derivă poetica dragostei şi a morţii, adică temele predilecte ale Călinei Trifan, dar şi reflecţiile sale despre artă, timp, destin, existenţă etc. Marca acestor meditaţii-reflecţii-atitudini sunt concentrarea şi decenţa. Versurile scurte, condensate evită discursivitatea, fiind rostite potolit, cu jumătate de voce. Sonorizările interioare curg în şoaptă, pe note joase, răsucite într-un registru scriptorial specific.

Există în poezia Călinei Trifan o pendulare între trăirea prezentă şi reflecţia detaşată, *povestită* (*viziune din spate*, în termeni naratologici) şi rezultată din situarea eului liric în afara timpului cronologic: „Acum sunt o femeie fără vârstă/ am foamea potolită/ odată am ţinut în brate întreg universul/ acum doar îl observ”. Ieşirea din timpul imediat are drept efect revelaţia esenţialului, regăsit în spaţiul interiorităţii „de pergament mesopotamian”, purtător de mesaje care au trecut proba timpului. Consecinţa acestui mod de a vedea lucrurile, „observându-le” dintr-o parte, sunt constatările, pline de relevanţă existenţială, prin care se descoperă nobleţea normalităţii şi firescul vieţii: „E pretutindeni/ dar niciodată acolo unde suntem noi/ fiindcă toţi o plac/ tuturor şi fiecărui în parte/ în odăile intimităţii e necredincioasă/ precipitaţi/ o căutăm la o margine de pădure/ în patul presărat cu petale de trandafiri/ în ochii blânzi pe insulele canare/ ca până la urmă să nu ne alegem cu nimic/ ce noroc că de prisos e totul/ în afara febrei ce ne dă dureri de cap/ şi oarba credinţă că există fericire/ pe lumea asta/ dacă nu-ţi iei zi de odihnă/ şi nu stai cu mâinile în sân/ e ca şi în mâinile tale” (*Dureri de cap*). Marile teme, iubirea, moartea sunt privite în ordinea obişnuită a lumii, fără erupţii expresioniste şi gesturi interioare abrupte. Totul este filtrat prin prisma unei experienţe care nu mai poate fi „impresionată” de nici un fel de seisme. Datele personale, abia sugerate, nu rămân în limitele banale ale cotidianului, fiind luminate de fleshurile unor semnificări mai largi. Poeta, cu siguranţă ştie ce spune. Vorbele sunt „cicatrici” verificate pe propria existenţă, lansate din retortele interioare ale propriului laborator empiric. De aici filonul sentenţios al spunerii şi spiritul aforistic-filozofic al poeziei: „Când se închide un drum/ se deschide altul/ dacă nu se deschide un drum/ atunci o cărare printre bălării/ dacă nu o cărare - / o groapă sigur/ pe măsura ta” (*înţelepciune*).

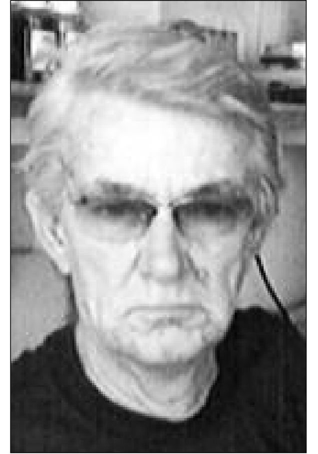
Efectele ochiului înzestrat cu raţiune sunt multiple şi acoperă toate ariile tematice. Acesta controlează şi reglează până şi efervescenţele trăirii erotice. Voluptăţile sunt amortizate prin graţie şi delicateţea reflecţiei. *Poemul voluptăţii* e surprins dintr-un *arrère-plan* reproductiv şi potolit: „Voluptatea de la unul la altul/ a trecut/ ca un pahar de vin/ era cazul să o sorbim pe-ndelete/ cu paiul/ dar înecându-ne cu extaz/ am epuizat întreg raiul şi iadul/ dintr-o unică-înghiţitură/ şi într-o singură clipă”. Schimbările rare de registru asigură vocii lirice discrete variaţii de ton. Când poeta vede şi simte *acum*, este fermecătoare prin temperatură şi pulsaţie lirică, când evocă - se impune prin tonurile de consolare cuminte cu experienţele trăite şi prin rezonanţa reflexivă a adevărurilor asumate. În majoritatea cazurilor tensiunea afectivă, regizată cu pricepere, răzbate discret din lirica Călinei Trifan, indicând o conştiinţă a maturităţii lucide şi încrezătoare în „primăvara din inimă”.

Reflecţia, raţionamentele „tari” reprezintă dominanta prin care poeta compensează cu semnificaţii o existenţă aflată la limita banalului şi a efemerului, bântuită de nimicnicia faptului că „în noroi trăim cu gândul/ că îl vom transforma/ în noroi”. Refractară la experienţe poetice de ultimă ora, la preţiozităţi stilistice, Călina Trifan riscă „jucând” vechi teme şi folosind formule lirice directe. Miza salvatoare este semnificaţia, dar şi briza de feminitate care, cu eleganţa şi discreţia specifică „speciei”, asigură firescul şi vitalitatea spunerii. Această feminitate inconfundabilă, plină de delicateţe face ca poezia să evite, în general, atât morga versului-sentinţă cât şi sentimentalismul discursului confesiv.

Când ideea nu lunecă în sfere patetic-teatrale facile, „încărunţind” firul poetic: „Delicateţe,/ nimeni nu te ia în seamă/ bănuţi de aur/ călcaţi în noroi” (*risipă*); „Aici drumul/ se termină brusc/ printr-o potecă/ pavată cu inimi împietrite” (*cimitir*), poezia Călinei Trifan rămâne proaspătă chiar şi cu aerul ei de „senectute” sentenţioasă. Îmi place, totuşi, când femeia din versurile Călinei Trifan este relaxată, plină de forţă senzuală şi dezinvoltă. *Inimă în floare* rămâne cel mai frumos imn feminin al volumului, cu toată aparenţa lui de exaltare oarecum desuetă: „Femeile iubesc cum respiră/ lacom, sacadat/ ele tremură ca varga - / de pe capul iubiţilor lor,/ vezi Doamne,/ un fir să nu cadă!/ Când lumina ochilor îşi găsesc/ înaripate/ nu mai ating pământul/ toată căldura şi lumina orbitoare/ soarele de pe cer/ de la ele o împrumută”.

Concluzia acestei poezii închingată mereu în frâul de aur al raţiunii este că forţa motrice a universului este totuşi iubirea. Indiferent de timp, vârstă şi alte conjuncturi ale vieţii, canonul existenţial rămâne iubirea. Canon, pe care poeta alege să-l susţină la modul categoric: „De când nu mai există/ dragoste în lume/ patul fiinţei mele e al tău/ din zori până-n amurg/ din amurg până-n zori” (*Canon de dragoste*).

Mihai Rogobete

Udigma

Compoziţia (IV)

Cu ameţitoarea spaţio-temporalitate, nimic nou, (nici cu udigmicitatea lumii), dacă „valurile vieţii” şi „meandrele istoriei” surprind formalitatea temporală a ceea ce mecanicismul – viziunea spaţiului şi timpului autonome – a uitat, sau a ignorat - a demontat. În reprezentarea arcuirilor spaţio-temporale, geometria liniară a lui Thales se racordează nu numai cu cea plană a lui Euclid şi aceasta cu cea ne-euclidiană, ci şi cursul timpului static al tautologiei cainice cu cel ciclic adamevic, acesta cu cel vectorial al cauzalităţii, curbarea continuând în tensorialitatea indeterminării temporale. Singularitatea (cainică) a virat în entelehie şi aceasta în sistem şi, tinzând spre singularitatea globală de trans-sistem, antrenează matriceal istoria în tot atâtea de istorii. Şi, pare-se, însăşi natura nu este duală, nici ciclică, ci matriceală. Niciodată nu te scalzi în acelaşi râu, pentru că data este diferită. Şi nu doar atât: primitivi convieţuiesc, nu în propria temporalitate, ci, cu moderni, în date şi istorii inversate, timpul curgând înainte doar pentru unii. Arta şi ştiinţa, cât şi artele între ele şi ştiinţele nu au acelaşi orar; unele se reinventează, altele intră-n extincţie. Curburi, unghiularităţi, perpendicularităţi şi paralelisme, verticale şi orizontale fac alfabetul compoziţiei spaţio-temporale. Nu spaţiul şi timpul, nici lumina şi întunericul, nici apele şi uscatul, nici falsul şi adevărul, frumosul şi urâtul, sau etc. şi etc. s-au născut în Big-Bangul spiritual, ci creativitatea. Peste neantul separator al contrariilor sau al entelehiilor lor, deasupra hăului dintre ireductibile – nu transcendenţa spaţială a fost aruncată, ci incendenţa temporală a fost împământată.

O compoziţie este valoroasă când, purtând incendenţă, conţine timp creatic, e vie. Nici frumuseţea, nici adevărul, nici binele şi nici dragostea nu sunt eterne. Una au fost până la o dată, alta după ea. Redivizările geopolitice, economice şi tehnologice, cu diversificarea mijloacelor şi implicit a limbajelor de comunicare, deschid incendenţe noi între ele, noi magnetisme ontice întru rebusolare, noi gravitaţii şi legităţi statice întru reproiectarea structurilor de rezistenţă. Haiku-ul a fost inventat de noua temporalitate a şogunatelor contopite. Expansiunea colonialistă a primei revoluţii industriale pusese în expectativă marile culturi occidentale, dacă nu chiar în criză, care, constatând pluriculturalitatea, îşi vedeau neputincioase propriile registre stilistice în ariile culturale geopolitic acoperite. Şi, iniţial, exotico-arheologic, le adoptă în cioburi din Africa, Oceania, Orientul mijlociu şi îndepărtat etc. Cum ampexul sculpturii lui Rodin epuizase soluţia culturală europeană, venit dintr-o „colonie”, Brâncuşi îndrăzneşte să declare criza, ţipând „că nu mai vrea să sculpteze fleici”, ca Rodin, (Michelangelo, Praxitele...), că nu vrea de fapt să întârzie în captivitatea temporalităţii occidentale deja inversată, că vrea să-şi restarteze destinul prin sculptura în timp. Şi s-a restaurat din incendenţele extraeuropene revelate. După ce America devine puterea mondială care dă ora exactă, Ezra Pound adânceşte ecuaţia instalaţiei brâncuşiene, a Complexului de la Tg. Jiu, (Captiv încă unităţii stilistice estetizante, nici Brâncuşi nu poate fi socotit decât un precursor al compoziţiei instalatiste, lucrările nemodelând controlat şi total incendenţa aerului, spaţiul negativ, timpul.), în trans-poeme, care alătură nu numai compozit diferite poeme, ci şi poeticile distincte ale altor culturi – calvar pentru ne-orientalişti – gigantism compoziţional, fundătură.

Câtuşi de puţin antisistemic, Emil Cioran a semnalizat agonia temporală a obscurantismului raţionalist: nu numai ceea ce este cauzalist există şi are finalitate. Pentru Eugen Ionesco, exclusiv logică viaţa este sărăcită de sens. Şi tautologiile şi analogiile, nu numai silogismele îl produc. Adevărul este construcţia incendenţelor pe care nu ştim că le ştim.

George Cârstea

Herghelie în amurg

Nu-mi amintesc cum a apărut jumătatea aceea de căruţă în spatele grădinii, dar de câte ori mă întorc aici, primul lucru pe care-l fac este să verific dacă cele două roţi şi osia ruptă mai sunt rezemate de gard. Le găsesc totdeauna acolo şi asta îmi dă sentimentul că toată obârşia neamului meu zace în iarba încolţită şi în crâmpeiul de oişte îndreptată spre cer ca ţeava mută a unui tun.

La trei ani şi jumătate mă zbenguiam prin curtea casei şi toţi mă lăsau în voie. Din când în când mă uitam prin spărtura gardului la omul cu pălărie şi la calul cel negru care nu se lăsa înhămat. Îi vedeam căluşul din gură şi muşchii încordaţi ai picioarelor. Îndărătnic, se ridica mereu iar omul, cu pălăria dată pe ceafă, înjura în gura mare şi-l lovea cu sfoara peste burtă.

Calul avea spume la gură. Ridicat în două picioare era mai înalt decât gardul. Lătrau câinii şi toţi ai casei au ieşit pe prispă. Am început să plâng şi Mama Catrina, bunica mea, m-a luat în braţe. „N-o să-l pună la blestemata aia de căruţă niciodată. Nu aşa te porţi cu animalul, că te simte” mai zice, bătându-mă uşor cu palma pe spate.

Acum vedeam totul peste gard şi am simţit o bucurie nemărginită când, sforăind pe nări, calul a rupt-o la fugă, cu căruţa hurducăind după el. A ieşit ca o vijelie prin poarta de lemn şi a dispărut printre pruni. Omul a trântit pălăria şi a ieşit înjurând. O vreme s-au mai auzit câinii, apoi totul s-a liniştit. Cineva a întins o pătură pe iarbă şi încet spaima prin care trecusem a dispărut. Spaţiul meu vital nu depăşea pătura albastră iar beţigaşele şi figurinele de lemn sau de lut ars completau imperiul peste care eram împărat. Supuşii mei stăteau aşezaţi într-un colţ, pedepsiţi pentru neascultare, iar eu îi certam în limba lor, cerându-le supunere. Apoi, ca să fiu sigur că nu va fi nicio răzvrătire, am pus în faţa lor căluţul de lemn, în care deodată am început să am cea mai mare încredere. Uitasem cu totul de cele întâmplate, când am simţit în spate o răsuflare puternică şi obosită. Calul cel negru, ud leoarcă, era lângă mine cu toate curelele rupte, atârnându-i pe sub burtă. Avea ochii blânzi, lăcrimoşi, şi mişca încet un picior, în spate şi înapoi. N-am simţit nici un fel de frică, m-am ridicat de pe pătură iar calul a rămas aşa, privindu-mă cu nişte ochi blânzi şi rugători. Cineva a ţipat şi imediat lângă mine a venit Mama Catrina, cu basmaua în mână, şi părul alb, despletit, îi mirosea a gaz. „Încet, puiule, că nu-ţi face nimeni nimic”, a zis, atingându-i uşor piciorul. Pielea i-a tremurat şi atunci am văzut că avea înfipt un mărăcine roşu şi lung iar rana îi sângera. Mi-a luat mâna şi mi-a pus-o pe piciorul bolnav. M-a cuprins o căldură plăcută şi am rămas cu mâna pe pielea neagră şi umedă. Mama Catrina s-a întors cu o sticlă şi din ea a turnat pe basma. „Ţine-o dreaptă, să nu se verse gazul”, mi-a spus în timp ce-i scotea ghimpele din picior. A ţinut basmaua umedă pe rană iar după ce mi-a descleştat mâinile de pe sticlă a turnat gaz şi a curăţat sângele. Calul m-a privit drept în ochi apoi şi-a lăsat încet capul pe lângă obrazul meu. I-am simţit pielea şi ochii umezi atingându-mă, dar pe drum se auzeau înjurături şi deodată a ciulit urechile şi s-a tras înapoi. A nechezat prelung, s-a ridicat în două picioare şi a sărit peste gard. De atunci nu l-a mai văzut nimeni, niciodată.

Mama Catrina, bunica mea cu părul alb, şi omul cu pălărie s-au dus demult iar mie nu mi-au rămas decât chipurile lor şi, aici, rezemate de gard, două roţi de căruţă. Drumul este acum o şosea asfaltată ce taie satul în două, odată cu pârâul care se pierde în zăvoaie, dacă nu plouă.

O voce domoală, de bărbat, m-a făcut să vin mai aproape. Am aşteptat să treacă, în mare viteză, două maşini ce se alergau cu difuzoarele date la maxim şi am reuşit să ajung pe prundişul nisipos. Omul cu flanelă de lână înhămase calul la plugul cel vechi şi se pregătea să despice pământul. „O să începem de la salcie, încoace, ca să fie mai uşor”, a zis omul, apucând plugul de coarne, iar calul l-a privit aprobator. După ploile cele mari, tot zăvoiul fusese inundat şi abia acum, după câţiva ani, oamenii încercau să cureţe rădăcinile şi pietrele şi să pună în pământul umed, zarzavaturi şi legume, că „unde s-a mai pomenit, dom'le, să bagi în ciorba de găină, zarzavaturi turceşti, cumpărate de la prăvălia lui Ciundrel?” Se apăsa pe coarnele plugului, îndemnând calul cu voce egală, în timp ce greierii ieşeau din muzica lor, sărind prin ţipirig.

„Hai, băiete, încet, că nu ne dă nimeni afară din ţară. Hooo, nu mai trage”, şi se mai oprea să adune rădăcinile scoase de plug. Îi priveam de pe mal cum, inseparabili, frământau pământul nisipos, parcă născuţi aşa, înhămaţi unul de altul, şi tot aşa, într-o zi ca asta, tihnită, fierul plugului va intra mai adânc, şi tot mai adânc, până muzica greierilor le va limpezi somnul. Am vrut să spun ceva, să vadă că sunt acolo, lângă ei, dar, odată ce treaba se terminase, omul, grăbit, a desfăcut plugul şi hamul de pe cal, şi-a scos repede flanela de lână şi a început să şteargă calul, pe spate şi pe burtă, apoi în lung, pe picioare, îngăimând ceva, repede şi precipitat, şi apoi iar a întors flaneaua şi i-a şters îndelung capul şi pieptul, să nu rămână nici o urmă de năduşeală. „Gata, gata, băiatule”, mai zise şi cu un capăt de mânecă s-a şters, într-un târziu, şi el, pe frunte şi pe ceafă.

Cineva a ţipat şi imediat lângă mine a venit Mama Catrina, cu basmaua în mână, şi părul alb, despletit, îi mirosea a gaz.

O vreme a stat pe buturuga de lângă gard, socotind, parcă, ce mai avea de făcut, apoi şi-a pus uneltele în căruţă. Calul s-a apropiat, încet, de ochiul de apă iar eu, de pe malul celălalt, îi vedeam pieptul şi picioarele răsturnate, ca în oglindă. Deodată, apa şi cerul au tremurat într-o unduire străvezie şi n-am mai văzut decât herghelii de cai trecând în galop pe lângă mine. Am simţit stropi reci, şiroindu-mi pe faţă, şi fără să vreau m-am dat într-o parte, acoperindu-mi ochii cu palma.

Nu-mi dau seama cât a durat totul, dar când apa s-a liniştit n-am mai văzut nici calul, nici omul. În pământul arat săreau greierii. De pe faţă îmi curgeau stropi de apă iar în nisip rămăseseră urme adânci de copite…

Post scriptum: Această scurtă şi simplă poveste nu trebuie să placă şi oamenilor, deoarece ea este scrisă pentru cai.

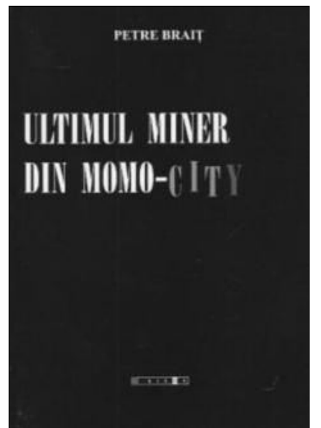
Gheorghe Truţă

Drumul spre colivie

Petre Braiţ debutează în literatură la o vârstă la care alţii îşi încheie cariera. Nimic nou. Cu avantajele şi dezavantajele ştiute, şi pe care autorul şi le asumă fără complexe: maturitate stilistică, ideatică, tematică, dar şi nerăbdarea de a arde etapele unei împliniri auctoriale fireşti, cu sincope în toate registrele şi palierele literare.

Romanul lui Petre Braiţ, *Ultimul miner din Momo-city* (Ed. *Eikon*, Cluj-Napoca, 2011) e o istorisire subiectivă a unei desăvârşiri interioare, în două epoci diferite - defuncta „epocă de aur” şi la fel de incitanta „după Revoluţie”. Tânărul miner traversează timpuri, mentalităţi şi griji diurne după modelul şobolanilor de mină: în definitiv, trebuie să supravieţuim şi noi, şi voi, şi toată lumea. Cuşca prin care coboară în mină, lipsa sau precaritatea condiţiilor de la locul de muncă, eternul „puşcat”, totul timbrat cu ritualul mesei în străfundurile minei, vegheat în mod amiabil de sofisticaţi şobolani, devin nu doar ingrediente profesionale, ci borne existenţiale. Eroul e ancorat nu doar în Istoria mare, pe care pare că nu o resimte acut, ci cumva filtrat de pereţii prea groşi ai minei, dar în Istoria mică, a individului limitat de propriile aspiraţii şi mai ales de o lipsă de perspectivă. Ieşirea din „epocă” coincide, cumva fericit, crede el, cu ieşirea din propria plafonare ca miner şi ca om. Odată cu prăbuşirea unei epoci, fostul ucenic-miner ajunge peste noapte ultimul miner. Evenimentul se petrece într-o atmosferă sordidă, de sfârşit de veac şi de început de mileniu, cu toate inconsistenţele sociale, spirituale şi casnice posibile. Ultimul miner din Momo-city nu doar în scripte, dar şi în propria conştiinţă: surpările stratului de cărbune, veşnica teamă a oamenilor galeriilor e înlocuită de surparea Timpului propriu care a trecut pe nesimţite, între o puşcare, un eveniment la puţul cinci sau o neînţelegere în familie. Privind în propria istorie, nu găseşte niciun reper notabil. Nu face din asta o tragedie, dar dezamăgirea e inclusă: în timpuri noi... tot noi, în atmosfera primilor ani de la Revoluţie, actualul ultim miner încearcă să se înscrie din mers, ca un călător grăbit care fuge după un autobuz care nu va opri în nicio staţie. În definitiv, romanul lui Petre Braiţ e cronica unei trăiri la foc mic, istoria unei ratări existenţiale trăite fără fast şi remuşcări, dar cu sentimentul că aşa a fost să fie: veşnica resemnare mioritică. Nicio notă majoră de revoltă, niciun spasm: doar dezamăgirea, şi ea ascunsă, că fitilul nu a „ars” cum trebuie... În acest cadru, evoluţia protagonistului este inerent liniară, cumva direcţionată şi limitată, ca o galerie de mină. Ieşirea din galerie, la modul practic, coincide cu ieşirea din propria existenţă: e doar o falsă impresie de libertate.

Romanul lui Petre Braiţ e, după ştirea noastră, primul roman mineresc adevărat. „Eroul” nostru nu e un miner „pur sânge”, „dotat” cu ideologia şi mândria festivist-minerească, aşa cum au fost destule încercări romaneşti apărute înainte de '89. El este un tip molcom, aterizat oarecum întâmplător în mină şi în împrejurimile ei, şi care poartă „jugul” mineresc nu cu mândrie festivistă, nici cu revoltă, ci cu fluierul voios al lui „aşa a fost să fie”. Impresia cititorului e că putea parcurge propria viaţă în orice altă branşă, agricultor, contabil sau inginer de sunet. Reacţiile sale ar fi fost aceleaşi: şi-ar fi băgat capul între umeri şi ar fi mers mai departe. Istoria năvăleşte peste el, uneori ca o surpare: îşi aprinde o ţigară, scoate pacheţelul cu mâncare şi, împreună cu ortacul său, în timp ce îmbucă, conversează molcom despre cât trotil să pună la următoarea explozie.

Vreau să spun că, în cele din urmă, avem în prim-plan un miner de circumstanţă, un individ pe care viaţa l-a prins într-un loc şi din care el nu doar că nu vrea să scape, ci, părăsind colivia, rosteşte, simplu: Noroc bun! Mai mult, iese din ultimul şut nu doar din colivia minei, nici măcar din colivia Istoriei, ci din cuşca propriei existenţe.

Petre Braiţ e doar în raport cu propria vârstă un romancier întârziat: în plan artistic e pedant, modern în stil şi construcţie. Supleţea naraţiunii, echilibrul şi inventivitatea scriiturii dau romanului său consistenţă şi amplitudine. Aştept cu interes următorul lui roman şi cu un soi de curiozitate de breaslă: e interesant dacă bunele perspective de acum, translatate în alte medii decât cele minereşti, care cer şi o divesificare de unelte şi strategii narative, îşi vor găsi vectorii potriviţi. Pentru că ieşirea simbolică din cuşca minerului nu coincide întotdeauna cu gura de lumină... nici ieşirea în arenă a unui nou scriitor nu e un galop de sănătate. Spun aceste lucruri pentru că totuşi ne aflăm în faţa unui debut literar pe care îl salutăm. Petre Braiţ e dator să demonstreze că acest foarte bun roman nu e o poveste de miner, ci demersul unui scriitor „întârziat” doar temporal. Este un pariu pe care, cred că de pe acum, autorul se pregăteşte să-l pună cu sine însuşi. Îi dorim să-l şi câştige!

Aurel Sibiceanu

Polemicile lor acopereau o arie largă - filozofie, mitologie, logică, poezie -, replicile erau fie docte, fie spumoase, grație umorului subtil sau neaoș! Ore multe (câte, Doamne, vor fi fost?) am asistat la adevărate turnire culturale, la întreceri poetice, amintitoare de cele de la curtea șahilor persani.

Glorioşii ani ai ratării

UN CAREU DE AŞI

Din setea acestui mister
cuvântul în noi se desparte,
poemul pe sine se naşte sub cer,
aici lângă mine, departe.
(Valeriu Pantazi)

1. PANTAZI

Un suflu nou, de boemă rasată, a fost adus în Piteşti de patru bucureşteni, prieteni ai pictorilor Gică Pantelie şi Ion Pantilie. Poeţii Valeriu Pantazi, Iolanda Malamen, Mihai Elin şi pictorul Horea Mihai poposeau în Piteşti de câteva ori pe an, zăboveau 3-4 zile, uneori mai mult, găzduiţi fiind de pomeniţii pictori. Erau zile de mare sărbătoare a spiritului, care adunau o parte din boema locală, în casa pictorilor, situată pe strada Maior Şonţu, stradă veche, ce unea două cartiere, Sfânta Vineri şi Târgul din Vale, neiertată de buldozerul comunist. În generoasa curte a casei se întindeau mese, şezlonguri, scaune de răchită. Vestea că au sosit bucureştenii îi aducea pe câţiva dintre din boemii locali şi începea un adevărat regal cultural, gastronomic şi dionisiac spre bahic. Se citeau fragmente de cărţi, se recita, se dezbăteau idei filosofice, estetice, uneori şi despre politică se făcea vorbire, se povesteau anecdote şi întâmplări din trecut, din prezentul de atunci, din lumea culturală bucureşteană şi piteşteană. Se consumau vinuri de calitate, votci subţiri şi ameţitoare ca stepele Răsăritului, ţuici şi rachiuri argeşene, zăcute pe doage bătrâneşti, gin şi, uneori, whiskey. Dintre localnici treceau pe acolo: poetul Virgil Diaconu, pictorii Traian Secara, Margareta Popescu, Lucian Cioată, Costică Marinescu, fratele acestuia, Dan, sculptorul Dinu Velcescu, pictorul Gheorghe Dobrică, Cristi Ionescu, viitorul secretar al Academiei Naţionale de Arte, actorii Gigi Ionescu şi Cristian Tutză, pictorii Aurel Calotă şi Augustin Lucici, eseistul şi poetul Tită (Titus Maxus), poetul Ioan Vintilă Fintiş, prozatorul Marin Tudor, fotograful Paul Capşa, Tedy Georgescu, cel înamorat de limba şi literatura veche, fraţii Gelu, Radu şi Mihai Vişinescu şi alţii. Cei patru bucureşteni, cărora le spuneam în sinea mea „careul de aşi", onorau vernisajele pictorilor piteşteni, expuneau, la rându-le, tablouri, îşi lansau cărţi la Piteşti.

Valeriu Pantazi -
Autoportret
la 72 de ani

Pe poetul şi pictorul Valeriu Pantazi l-am cunoscut în anul 1978. Era în prima săptămână din luna mai, imediat după Sf. Paşti. Am mers pe la cei doi fraţi pictori, Gică şi Nelu Pantepanti, cum le spuneam în sinea mea, să le urez cele creştineşti. Am fost poftit în casă, unde cele două familii şi câţiva prieteni petreceau molcom. De cum am intrat, mi-a atras atenţia un domn distins, cu tâmplele uşor cărunte, de statură mijlocie spre înalt. Domnul acesta se distingea şi prin ţinuta vestimentară aleasă; purta un sacou negru, de catifea, cămaşă albă, pantaloni gri, de velur, pantofi negri, un model apropiat de gheată. Aveam să aflu că peste câteva zile domnul acesta stilat va împlini 38 de ani. I-am fost prezentat de Dl Gică Pantelie, cu generozitatea-i proverbială, ca fiind o tânără speranţă a poeziei. Când am aflat că pe domnul arătos îl cheamă Pantazi am avut un şoc dublu! O dată pentru că îmi tot povestise dl Gică despre acest prieten special al dânsului şi a doua oară am fost şocat de înfăţişarea sa, care corespundea întrutotul cu felul în care îmi închipuisem personajul cu acelaşi nume, al lui Mateiu Caragiale, preferatul meu din „Craii de Curtea Veche", Pantazi cel nelecuit de pierderea Wandei, dispărut pe mările fără sfârşit, de pe care veniseră strămoşii săi, tâlhari de ape sărate, stăpâni de insule imaginare. Valeriu, cum m-a rugat să-i spun, pentru a nărui cei patrusprezece ani care ne despărţeau (eu aveam atunci 24), m-a „adoptat" repede. A fost surprins că îi citisem cartea de debut, „Estimp", apărută în 1972. Dl Gică Pantelie mă dăruise cu un exemplar ai ei, pe care-l citisem şi recitisem cu atenţie şi plăcere. „Estimp", titlul cărţii, care înseamnă „în acest an", este un cuvânt care m-a fascinat şi mă fascinează, este un adverb cu rezonanţă de spadă trasă din teacă. Îl întâlnisem pe când eram adolescent, în singurul dicţionar care mai rămăsese în biblioteca bunicului, alcătuit de August Scriban şi publicat în 1939, la „Editura Presa Bună", sub numele „Dicţionaru limbii româneşti - Etimologii, înţelesuri, exemple, citaţiuni, arhaizme, neologizme, provincialisme." Tot în biblioteca bunicului meu, preotul Dimitrie Sibiceanu, mai găsisem şi nişte cursuri de omiletică, semnate de un alt Scriban, Iuliu, care a fost arhimandrit şi profesor de teologie

În ziua aceea, Valeriu a discutat îndelung cu mine, ca „să mă citească", să vadă cu cine are de-a face! Mi-a corectat nişte date culturale, mi-a vorbit despre poezie, despre istoria şi magia ei. Aşa am aflat că trubadurii provensali erau, uneori, din pricina sărăciei, şi… jongleri ! De la Valeriu am aflat de „aubada" provensală, ca subspecie lirică, este o poezie de dragoste care exprimă durerea îndrăgostiţilor despărţiţi de ivirea zorilor. Dar, câte nu am aflat de la Valeriu! Era şi este un izvor de informaţii rare şi unele de-a dreptul spectaculoase. Cum aveam în geanta de umăr un exemplar din prima mea carte, apărută cu un an în urmă, adică în 1977, l-am dăruit pe poet cu un autograf. A răsfoit broşurica şi a început să-mi facă observaţii pertinente – mi-a arătat care poezie se prelungeşte nejustificat, care mai necesita o continuare, etc. Era exigent, dar cu destulă căldură în glas, nu te făcea să-ţi fie jenă de nereuşite. În „O istoria polemică şi antologică a literaturii române de la origini până în prezent", Eugen Barbu îi face lui Valeriu un portret nedrept. Conu' Jenică spune: „În cenaclurile din Bucureşti îşi făcea câteodată apariţia un tânăr cu aer preţios, vorbind cam de sus şi analizând poezia altora cu o severitate de cele mai multe ori nejustificată." Cei care-l cunosc bine pe Valeriu ştiu că acel „cam de sus" este un efect al teatralităţii cu care poetul îşi răsfaţă auditoriul.

După ore bune de discuţie ne-am despărţit şi ne-am revăzut în noiembrie, pară-mi-se, când i-a apărut şi ce-a de-a doua carte, „Celebrări", pe care a şi lansat-o, în cadru restrâns şi prietenesc, în prelungirea unui vernisaj la Galeriile Metopa. De data asta, Valeriu a venit şi cu poeta Iolanda Malamen. Despre Iolanda îmi vorbise tot pictorul Pantelie, iar din reviste îi cunoşteam poezia. Ştiam şi părerea lui E. Barbu despre poetă, exprimată tot în pomenita istorie, înghesuită, alături de Pantazi, Daniel Turcea, Ileana Mălăncioiu, Ady Cusin, Vasile Vlad, Cristian Simionescu ş.a. la capitolul „Poeţi deliranţi, aventurieri, etc". Acolo, Barbu citează dintr-un poem al Iolandei şi concluzionează hâtru: „Dacă ceea ce am citat se poate numi poem filozofic, noi suntem Cocoşatul de la Notre Dame!" Timpul a demonstrat că unii poeţi, neconvingători pentru gusturile închiznovatului Barbu, au căpătat contur, valoare şi personalitate.

Se pare că această lansare de carte a prilejuit întâlnirea lui Titus Maxsus cu Valeriu. În acea vreme, Titus împlinise 18 ani sau încă se mai chinuia să-i împlinească! Gică Pantelie i l-a prezentat pe Titus şi Valeriu, care a remarcat oarece asemănare dintre acesta şi portretul celebru al lui Rimbaud, fapt pe care l-a remarcat şi cu voce tare. Titus, care nu rămâne niciodată dator, a zis fără să clipească, făcându-mă să râd cu măsură, pentru că spusa era tot din zona lui… Mateiu Caragiale: „Mulţumesc, maestre! Mi-au zis câte ceva, despre dumneavoastră, nenea Gică şi prietenul Aurel, care va fi surprins de ce voi spune! Semănaţi cu Paşadia, aşa cum mi l-am închipuit eu, nu cu Pantazi, aşa cum crede prietenul meu! " Valeriu l-a privit lung pe Titus, apoi i-a zis pictorului Pantelie: „Gică, ştii că tânărul este dat naibii ? Dacă mai şi scrie, îmi va da de furcă!" Nu mai ţin minte ce răspuns a dat pictorul, ştiu doar că din ziua aceea, cei doi, Valeriu şi Titus, încrucişau floretele spiritului, ori de câte ori se întâlneau, spre interesul şi hazul asistenţei. Polemicile lor acopereau o arie largă - filozofie, mitologie, logică, poezie -, replicile erau fie docte, fie spumoase, graţie umorului subtil sau neaoş! Ore multe (câte, Doamne, vor fi fost?) am asistat la adevărate turnire culturale, la întreceri poetice, amintitoare de cele de la curtea şahilor persani. Chiar zilele trecute, cu prilejul expoziţiei pictorilor Ion Pantilie şi Lucian Cioată, Titus mi-a reîmprospătat memoria. Iată un episod de întrecere într-ale poeziei. Zicea Valeriu: „Ascultă aici, puştiule: Dă-i liniştii o stea, poate să fie noapte de vară !" „Daaa, aşa faci ? Fii atent şi bagă-ţi minţile în cap: De câte ori rătăceam, brusc întâlneam un măceş !" Şi tărăşenia ţinea ore în şir, asistenţa se delecta, chiar îi „instiga", totul era minunat, cei doi te făceau să simţi libertatea ca şi cum ai fi pipăit-o. Pe Valeriu Pantazi, cel care a participat, fără să ştie, dar bănuind, la formarea mea ca om şi poet, l-am revăzut de curând. Are 72 de ani, este încă verde, este acelaşi om liber, îşi câştigă pâinea pictând. Talentul cu care s-a născut şi studiile de pictură urmate la Universitatea din Bucuresti, apoi, după 1990, la Nijmegen – Olanda, l-au ajutat să-şi fie sieşi stăpân; nu-mi amintesc să fi avut vreo slujbă, să fie legat de condică şi dependent de toanele cuiva. Valeriu a călătorit mult prin ţară, înainte de 1989, are informaţii inedite despre unele locuri, despre oameni pe care i-a întâlnit. După 1990 a călătorit prin Europa, a bătut muzeele de artă, a pictat şi a expus în Olanda pictorilor flamanzi, la care a visat o viaţă. Relaţia lui Valeriu Pantazi cu Piteştii a fost mult mai amplă decât pot eu prezenta în economia unei pagini de revistă. Valeriu este şi un mare depozitar de informaţii legate de doi mari poeţi piteşteni – Daniel Turcea şi Alexandru Grigore -, pe care i-a bine-cunoscut în anii de tinereţe şi de formare, în boema bucureşteană, şi alături de care a sfidat regimul, după cum rezultă din dosarele de urmărire informativă a celor doi.

Dacă ar fi să vizualizez bucuria de a trăi şi prietenia nu pot reuşi decât amintindu-mi chipurile a doi oameni: Gică Pantelie şi Valeriu Pantazi…

Marin Ioniţă

Aiurea-n tramvai. Sexi bar în Poiana lui Iocan

O zi de vară pe la ţară. Cântă-mi zeiţă viaţa la ţară. Iarnă. Toamnă. Vară. Primăvară. Anotimpuri căpiate. A înflorit liliacul de Bobotează. Muza mea trează, visează!

Viaţa la ţară. De odinioară. Popor. Izvor. Ponor. Folclor (acolo era să mor). Odaie. Pârnaie. (Taci, potaie!) Scatiu. Păturică. Dulăi. Potăi. Bibilici pitici. Curcani înfoiaţi. Caprele Irinucăi. Călugăriţe obosite. „Ne mănâncă lâna, părinte. Pe vale, între picioare...” (La puţul cu trei izvoare/Cine bea din ele moare). Lună în fântână. Ursa Mare dă din coadă. Râie căprească. Zeamă de iască. Amânar. Brăcinar. Jupâneasa Malca. Dragoste în poiană. Iele. Vântoase. Vârcolaci. Pui de draci. Muma-Pădurii. Laptele-cucului, brânca-ursului, untul-pământului, sunătoare, sculătoare... Baba Hârca, vrăjitoare, pe mătură călare. Ursitoare – ursitoare... S-a scăpat în scăldătoare... Fier de plug. Ţâţână. Şine de căruţă. Belciuge. Potcoave. „Tăicuţă-Tăicuţă! Tu le ştii pe toate. Spune-mi-le şi mie măcar pe jumătate.” „Bine. Dar mai pui şi de la tine. Ca să nu fii acuzat de plagiat”. „Ce s-a întâmplat cu Poiana lui Iocan?” „În locul coşmeliei au reuşit să construiască barul sex in the village”. De parcă ar citi din carte îmi povesteşte Tăicuţa mai departe. În timp ce doi actori bătrâni cântau pe înfundate în saloonul western et comp Moromete story fragmente din Levantul lui Cărtărescu. Un domn, Matteo, apărut de nu se ştie unde, îşi plimba pe uliţele satului un cal cum nu se mai văzuse. Habar nu avea proprietarul că armăsarul cel fără pereche îi fusese violat. Chiar de o femeie din sat. Şi pe cale de consecinţă rămăsese gravid. Nici animalul nu-şi făcea probleme. Ţanţoş, cu coada pe sus, provocator, păşea elegant, cu gâtul încordat, cu nările dilatate, hopa-hop, când la trap, când la galop. De rămâneau pooporenii cu gura căscată, indiferent de vârstă şi de starea socială. (Prostului nu-i stă bine dacă nu e şi fudul!). Când ajungea la hanul numit Sexy Bar Matteo descăleca, îl mângâia, îl săruta pe bot, îl adăpa, îl buciuma, îl îngrăunţa şi-l lega de conovăţ. Mândru nevoie mare păşea singur pe cărare sub pălăria mexicană trasă pe o sprânceană. Armăsarul fornăia pe nări şi necheza în patru zări. Bătea cu copita în pământ şi-şi scutura coada în vânt. Bătea daravela pe burtă. De înnebuneau femeile măritate, nărăvite la păcate. Sfioase. Ruşinoase. Dar pofticoase. Cu bărbaţii secaţi în boaşe. Prea devreme pentru hormonii lor. Ochii acoperiţi cum se cuvine. Priviri strecurate printre degete. Chicoteli. Smiorcăieli. Se dau pe după gard. Să-l ude la rădăcină. (Când eram la maica fată/Îmi ţâşnea ca o săgeată). Ceartă la masă. Scandal în casă. „Nătărăule! Pămpălăule! De ce dracu te-ai însurat? Pe mine cine m-a blestemat?” Smaranda, o babă surdă şi mută, de care se fereau toţi din cauza ochilor ei negri, arzători şi a faptului că putea intra în gândul omului, făcându-se acolo auzită şi ascultată. Baba, spuneau unii, ar fi în stare să se împerecheze şi cu Diavolul. Dacă nu o şi făcuse, cumva. Darmite cu un cal... „N-o lua razna, Tăicuţule! Niciun cal nu este în măsură să facă sex nici măcar cu o iapă în călduri, cu atât mai puţin cu o femeie zurlie. Că nimeni nu-i poate pune la loc ce i s-a scos printr-o operaţie numită castrare”. Motivele lui de fudulie au sfârşit pe un grătar, deasupra unei grămezi de jar, deliciu pentru domnul doctor veterinar. Aşa că lasă-l mai bine armăsar. La care să ducă ţăranii iepele pe furiş ca să fete mânji pur-sânge amestecat cu cel de mârţoage. Şi pentru că el este prea lung în picioare, iar ele prea mărunţele ca nişte pisici pentru un ogar, sătenii, isteţi, ba treji, ba beţi, au făcut un morman de pământ, bătătorit, înierbat pe care urcă iepele ca armăsarul să nu dea sămânţa în vânt. Însă şi povestea asta are un sfârşit... Calului sau armăsarului, nu mai are importanţă ce era, i-a venit timpul să dea afară ce avea în burtă. Dar pe unde? Fătul nu avea niciun orificiu prin care să treacă. Nu încăpea nici pe esofag, nici pe trahee, nici prin părţile de jos. Se zbătea ca peştele pe uscat. Să spintece pântecul în care se afla prizonier. Poate că o cezariană l-ar fi salvat, dar pe veterinar l-au găsit cu mâna vârâtă până la umăr sub o coadă de vacă şi prioritar în această împrejurare era să aducă pe lume viţelul care se pusese de-a-ndaratelea, cu dosul înainte. Ce să mai lungim vorba, până să sosească el, acel cal sau armăsar, care trebuia să nască, a murit din facere. La cerere şi plătit în valută, doctorul a acceptat să-i facă autopsia. În prezenţa satului adunat cu mic cu mare, ca să vadă minunea. Şi ce să vezi? Să vezi şi să nu crezi! Fătul arăta ca cel mai ciudat animal care putea să fie închipuit. De la brâu în sus, chip de om, ca el, ca tine, ca oricine: cap, urechi, ochi, nasul cu nările, buze, gât, umeri, braţe, coaste, buric... În jos, cal! Poate măgar: patru picioare cu copite, greabăn, spinare, şale, crupă, coadă, burtă, scule... Masculine. Unii se închinau. Alţii îşi uitau gura căscată. Vine şi preotul. Care scuipă de trei ori: Piei drace! Piei drace! Piei drace! Îşi face cruce, ridică poalele şi se duce. Un domn învăţător sau profesor, încearcă să explice cum era în mitologie cu centaurii, cu minotaurii, cu satyrii, cu cerberii, cu Anton Pann... Pardon, fără Anton! Erata în numărul viitor! Când, probabil, o să se nască şi o corcitură dintr-un berbec sau un ţap, o făptură de om, cu unghii la două picioare, dar cap de animal, eventual cu coarne răsucite. Dar cine stă să-l asculte pe bătrânul dascăl care spune vrute şi nevrute.

TĂICUŢU. Se ţine deoparte şi râde mânzeşte. Şi tace ca un peşte. Dar când vântul ridică poalele în cap văd de-abia atunci... Ce văd? Te uimeşte. Te uluieşte. Te înnebuneşte. Tăicuţu nu e bărbat. Ca să fie ar trebui să aibă ce n-are calul scopit. Şi este încins la mijloc cu o cingătoare mov. Parcă anume să mă facă să căpiez...

Veterinarul cususe pe burtă calul acela sau armăsarul, ce o fi fost, cu fetus cu tot. Şi-l încărcase într-o furgonetă. La muzeu sau la abator? Cârnaţi de cabalină? Mici de centaur? În criză, totul e posibil... Sătenii, în cârduri, pe uliţe, cu lumânări aprinse. Parcă ar fi o retragere cu torţe. Au scăpat de năpastă.

Cerul tace. Tace. Un semn bun. Vreau să mă gândesc la ce s-a întâmplat. Dar îmi fuge mereu gândul. Enigma rămâne nedezlegată. Deocamdată. Dar nu-i nimic. Mai e şi mâine o zi. Adorm buştean. Ieri a fost marţi. Ziua cu trei ceasuri rele. Azi, zi de post. Curată. Luminată. Diavolii stau la pândă. Dar nu mai umblă brambura prin lume... Ce s-a întâmplat azi-noapte? Unde e calul sau armăsarul? Unde e Matteo? Unde e conovăţul la care era priponit armăsarul? Fântâna cu apă lină? Jgheabul de piatră? Femeile tinere care priveau spectacolul cu daravela bătută pe burtă şi se ascundeau pe după garduri să le ude la rădăcină? Nici gardurile nu mai sunt. Nici cocioaba lui Iocan, transformată în sexy bar. Nu mai e nimic. Umblu prin sat. Turmentat. Căpiat. De-abia mai dau de câte cineva să-l întreb dacă ştie ceva. Până la urmă găsesc o babă care stă la poartă pe stanoagă, înţepenită acolo parcă de un veac. O salut. Îmi rămân vorbele în gât. Îşi ridică pleoapele grele: „Dar tu cine eşti?” „Eu?” „Ăl de caută ziua de ieri?” „Poate, da”. „Ai băut ceva?” „Azi? Nimic!” „Vino să te miros!” E mulţumită. Dar are gura împuţită. „Băbuţo, n-ai văzut un cal sau un armăsar legat la conovăţ la sexy bar, unde a fost fierăria lui Iocan?” „Umbli după piei de cloşcă, băiete! De ce vrei să mă ameţeşti? Spune drept, ai venit să mă iei, şi gata? Te aşteptam! Sfântul Gavrilă? Mihail?” „Măicuţă bătrână, cu brâul de lână, nu sunt ce mă crezi!” „Atunci rămâi la mine! S-o găsi şi pentru tine o coajă de pâine. Un codru de mămăligă rece. Răbdări prăjite, minciuni perpelite... Ne ţinem de urât. Mă tragi pe spinare, îţi dau cu sare în gât! Şi îţi descânt. De cântat, nu mai pot să cânt.” Bătrână zăludă. Dau s-o iau la picior. Dar mă opreşte. „Auzi? De mult n-a mai călcat pe uliţele noastre un bărbat tânăr ca tine. Toţi am îmbătrânit.” „Voi îmbătrâni şi eu, dar acuma mă grăbesc.” Daţi-mi un cal. Un armăsar. Nu am un regat. Dar aveţi cuvântul meu. „Era o doamnă. Din lumea mare. Cu o cingătoare mov. Ea a împachetat totul într-o carte. Şi calul, şi călăreţul, şi hanul, şi făptura aia ciudată. Şi a plecat. A rămas pustiul. Nici cenuşa în vatră. Nu mai cântă ciocârlia. Nu mai zboară. Numai câinii nimănui umblă haihui. „Rămâi, măicuţă, cu bine!” „Mai stai măcar trei zile. E atâta nevoie de unul ca tine!” „Cu ce v-aş putea fi de folos?” „Am rămas atât de puţini. Nu mai e nimeni prin vecini. N-ai pe cine să strigi. N-are cine să-ţi răspundă.” „Te înţeleg, dar eu...” „N-ai cu cine muri!” Mă trezesc că meditez. Cu glas tare. „Tot omul moare singur!” „Aşa crezi tu, aşa o fi pe la voi! La noi, când trage omul să moară se adună ai casei, rudele, neamurile, prietenii, vecinii... Îl iertăm. Ne iartă. Mai stăm de vorbă. Ne mai aducem aminte. De întâmplări. Ăla închide ochii. Nu mai suflă. Înghite. Îi punem lumânarea aprinsă în mână. Îl strigăm. Se întoarce. Zâmbeşte. Îl ştergem la gură. Pe frunte. „Am adormit.” „Dormeai tu mult şi bine dacă nu ţipa proasta asta, care n-a putut să mai ţină... Până unde ai ajuns? Cu Enache al meu te-ai întâlnit? I-ai spus ce ţi-am spus să-i spui? Şi tot aşa până se duce de tot. Împăcat. Mulţumit. Că nu a fost părăsit în acea clipă... Aşa a fost pe vremuri... Am rămas singuri. Nu mai ai nici cu cine să mori. Singur ca un câine în şanţ pe marginea drumului!” „Ca un dobitoc. Ca o vită.” mai zic eu. „Greşeşti. Alea au parte de cuţit. Noi nici de atât. Te zvârcoleşti în durere şi în singurătate până se scurge viaţa din tine, picătură cu picătură!”

Fostul ei iubit. O fi trecut de atunci un veac? La trei uliţe distanţă. E gata să se surpe casa pe el. Nu mai are decât o nepoată plecată prin lume, să adune căpşune, sau cine ştie... A uitat de el... Îl vedem. Eu şi baba. Mai vorbim. Mai glumim. Mai are putere să-şi amintească. Să zâmbească. „Martine, Martine, aveau pe dracul în tine! Cum jucai tu în horă! Cum călăreai! Cum m-ai înghemuit în gluga de coceni!” E dus... Înghite nodul... S-a terminat... „Hai, zice baba, să-l scăldăm. Să-l primenim. Până nu înţepeneşte.” De unde mai găseşte atâta putere? O albie mare, anume pentru scăldătoare, care umblă împrumutată din mort în mort. Apa este deja încălzită în ceaunul de făcut săpun. Îl dezbrăcăm. Piele atârnată pe un schelet. Când îl ridicăm de pe pat fâsâie, pocneşte. „Nu te speria! Tot mortul mai are în el un oftat şi o băşină.” Îl spălăm, nu ne jucăm. După vechiul obicei. În urechi, în gură, în nările nasului, în găoază, în ţeava pleoştită. Îl îmbrăcăm în rufe curate din lada de zestre. În haine roase de molii. Nădragi albi de lână, cămaşă cusută cu flori, chimir peste mijloc, vestă neagră, căciulă cu moţ. Pantofi în picioare. Nu purtase niciodată. Îi cumpărase cândva doar pentru aşa ceva...

Cerul tace. Tace. Un semn bun. Vreau să mă gândesc la ce s-a întâmplat. Dar îmi fuge mereu gândul. Enigma rămâne nedezlegată. Deocamdată. Dar nu-i nimic. Mai e şi mâine o zi. Adorm buştean. Ieri a fost marţi. Ziua cu trei ceasuri rele. Azi, zi de post. Curată. Luminată. Diavolii stau la pândă. Dar nu mai umblă brambura prin lume...

Candela. Lumânare. Bătrâna plânge fără lacrimi şi înşiră vorbe aiurite. Eu îl veghez. Îl supraveghez. Ca şi cum s-ar putea să se întâmple ceva. Şi chiar se întâmplă. Un motan negru, cu ochi scăpărători, cu dinţi rânjiţi şi ascuţiţi, cu gingii şi limba roşie, apare nu ştiu de unde, miorlăie strident, sare peste mort, ţâşneşte pe fereastra deschisă şi se pierde în noapte. Baba îşi scuipă în sân, îşi face cruce, şi ne apucăm din nou de treabă. Îl dezbrăcăm şi îl îndopăm cu boabe de mei descântate, pe unde l-am spălat: în urechi, în nas, în gură, ba şi sub pleoape, în fund, în pielea din organul genital pe care o şi leg cu aţă ca pe o gură de sac. Să nu răsufle pe nicăieri. Să nu aibă nimic pe unde să intre ceva în el. Altfel s-ar face strigoi. Şi ar începe chiar cu noi.

De cum se face ziuă, la cimitir. N-ar avea cine să-i sape groapa. Dau de oase. De o hârcă. Le arunc pe mal. Baba le adună. Le spală. Întâi cu apă, apoi cu vin. Le unge cu ulei. Ale cui or fi? De bărbat? De femeie? Şi ăştia au trăit. Au iubit. Atunci când era lumea lume. Satul sat... Un şobolan. Îmi sare în piept. Îl prind de ceafă. Mă muşcă de mână. Îl arunc jos. Îl calc în picioare. Zdrobit, însângerat, mă priveşte cu un ochi care îmi dă fiori. Parcă m-ar străpunge cu un fascicol de raze, cu un laser. Îl îngrop cu o lopată de pământ.

„Fiecare om îşi duce crucea!” Adică, ne lăsăm purtaţi de destin, cu bune, cu rele, aşa cum am fost sortiţi. Eu duc azi crucea lui. A mortului. În urma mea el, într-un car tras de două văcuţe scoase de la plug, nemulse, nemâncate, nebăute, mânate de un bătrân care se clatină pe picioare. În urma carului un preot şchiop şi ştirb şi băbuţa care boceşte fără glas. Clopotul nu are cine să-l tragă...

În patul mortului. Baba a schimbat aşternutul. Îmi leagă rana de la mână. Mă trage pe spinare. Se lungeşte lână mine. Trage pătura peste noi. Are picioarele reci. Le freacă de ale mele. Le face loc printre ele. Dar tot mai e caldă pe undeva... Înfierbântată... Mă vâr între sânii ei... Şi mă fură somnul... Şi-i aud glasul, spus în şoapte care vine parcă de departe. De sub coaja pământului, din peştera vântului: „Dar pe noi cine ne scaldă? Cine ne îngroapă?” Iată marea întrebare. Dar nu mă sperie. Mai e până atunci. Mereu sperăm. Mereu amânăm. (Nu se ştie până mâine ce se alege şi de noi. Eu am fost şi voi rămâne...).

Marele Nimic! Legănat în visul deviat... Prima mea iubire. (Eu copil şi tu copilă, păşteam gâştele-n zăvoi, Nu ştiam Ileană dragă, C-o să ne iubim mai apoi). Alergăm prin poiene. Fluturi. Flori, Libelule. Cântec de ciocârlii. Păduri. Cărări. Trecem o apă mare. Dealuri. Văi. Izvoare. Urcăm pe un munte. Vârf de stâncă. Sud. Mai sus. În nori. În cer. Ne cresc aripi. Zburăm printre stele...

Festivalul internațional al Teatrului de Studio, ediția a XVI-a
Festivalul Teatrului Balcanic – ediția a III-a
16- 22 noiembrie 2012, Pitești

Confesiunea tinerei prostituate se derulează sub semnul râsului sfidător ale cărui modulații oscilează între revolta față de propriul destin, o revoltă ce denotă un nestăvilit elan vital, și dezgustul față de condiția pe care și-a asumat-o: un dezgust care, de fapt, o îndârjește și îi fortifică optimismul. Puține sunt momentele când personajul se desparte de masca pe care o poartă și care îi permite să se manifeste în spiritul unei vitalități debordante, luând peste picior ceea ce este amarnic și în prezentul mizerabil, și în amintirile din partea „versificată'' a existenției (copilăria).

Actualul festival al Teatrului de Studio a debutat cu ***„Blues Taxi''***, de Ana Maria Bamberger, (Teatrul "George Ciprian" din Buzău), regia artistică *Dan Tudor*. Spectacolul - susținut de actorii Marius Bodochi și Dan Tudor – are ca temă inadaptabilitatea în lumea occidentală a unui renumit actor (autohton) de teatru și cinema. Și actorul (Marius Bodochi),și „muncitorul'' (Dan Tudor), care nu se simt fericiți nici în țară și nici în noul lor portativ social, își joacă admirabil partiturile, într-o regie foarte bună din toate punctele de vedere: fără „noduri'', fără timpi morți, expresivă, în acord cu principiul „punct ochit, punct lovit''. Actorul este, în funcție de situație, sentimental sau grav, nervos sau liric, nostalgic, ferm, generos etc. La rândul său, falsul muncitor încântă, la fiecare replică, prin alunecările imprevizibile de la umilință la naivitate, de la naivitate la derută și de la derută la sentimentalismul ieftin, fără a lăsa nici o clipă impresia că simulează, menirea sa fiind, de fapt, aceea de a-l recupera pe renumitul actor, de a-l aduce în țară unde i se oferă șansa de a juca rolul Regelui Lear. Un spectacol, așadar, remarcabil!

Arca lui Iona** (Teatrul Al. Davila Pitești). **„Arca lui Iona''. Textul lui Florentin Sorescu excelează prin mesaj. Autorul a construit un text cu profunde valențe parabolice și care are mai multe puncte de plecare: teama de un posibil potop apocaliptic, corabia lui Noe, ezitarea biblicului Iona și piesa lui Marin Sorescu („Iona'') despre „lupta'' cu chitul biblic. Tâlcul parabolic se despletește în mai multe variante, generând un adevărat spectacol al nuanțelor - inclusiv nuanțe de factură lirică. În pofida caracterului eseistic al textului, dată fiind întoarcerea pe toate fețele a ideii de corabie, a problematicii lui Iona și a raportului protagoniștilor cu posibilul – și simbolicul - sfârșit al lumii printr-un nou potop, spectacolul place și este urmărit cu interes de la un cap la altul, în așteptarea surprizei din final. Este meritul regizorului în ceea ce privește valorificarea scenică a unui asemenea text. Iar meritul constă, în primul rând, în modul în care a reușit „să coloreze''idei. Să le confere, prin atmosfera creată, un binevenit climat liric.

Soluțiile regizorale izbutesc, pe de o parte, să sporească „vraja'' problematicii, să-i lase pe spectatori să guste problematica, iar pe de alta, să pună în evidență talentul actorilor *Luminița Borta* și *Dan Ivănesei*. Luminița Borta „se comportă'' excepțional în în rolul femeii anonime, al femeii care, ignorându-și propria dramă, se mulțumește cu puțin de la viață, și pe care numai târzia și „nebuneasca'' idee de corabie o trezește din lâncezeala existențială. În același timp, soțul ei, **Dan Ivănesei**, cel „supărat''pe lume, idealistul revoltat, pe care teama de potop (simbol al răului din lume!) îl aduce, mai întâi într-o stare de criză de identitate și, apoi, într-o criză de comunicare ce se intensifică până la trăirea unei scurte crize psihice, beneficiază , cu o frumoasă maturitate artistică, de ofertele textului și de cele regizorale. Cuplul de tineri - *Ramona Olteanu* și *Andrei Dan* (inocenți, încrezători în dragoste și în frumusețea vieții) - izbutește să transfere și asupra celuilalt cuplu (obosit de regulile calcinate ale lumii) bucuria cu valențe apolinice a optimismului lor.

Băutorul de rouă (de Sanja Domozet, Teatrul „Sterija'' Vârșeț – Serbia, Regia artistică: Ștefan Sablic). Textul, după cum aflăm din programul de sală, aduce pe scenă „o parte din insomniile și visele''poetului Petru Cârdu (dar și publicist, traducător, Președintele Comunei Literare Vârșeț și intemeietorul Premiului European de Poezie, Președintele Consiliului artistic al Teatrului românesc din Vojvodina. . .). Spectacolul a impresionat atât prin mesajul centrat pe ideea nevoii umane de puritate, de curățenie sufletească, cât și prin elementele ce trimit la anumite „personaje''mitologice și, respectiv, la anumite ceremonialuri tradiționale. Un spectacol dinamic, realizat într-o viziune modernă și în care actorii (Marco Adzici, Otilia Pescaru, Monica Boldovină-Bugle, Mircea omoran, Ionel Cugia, Bogdan Căta) au fost aplaudați în repetate rânduri.

Fata din Curcubeu (de Lia Bugnar, Teatrul „I. L. Caragiale'' București, regia artistică: Lia Bugnar). Actrița ***Tania Popa*** „se dezlănțuie'', bizuindu-se pe un text excepțional. Fata de moravuri ușoare, de la cinematograful „Curcubeu'' își retrăiește viața, în stil proustian, adică în funcție de fluxul memoriei, fără o ordine cronologică. Frumoasele amintiri din copilărie sunt dublate de nenorocirile petrecute tot în acei ani și care au împins-o spre dramaticul tip de existență. O existență fără casă, fără prieteni (doar o pisică neagră îi este singurul aproapiat!) și, desigur, fără iubire. Sigura soluție de supraviețuire a personajului este sexul pe bani puțini (la prețul unui bilet de cinema!), cu indivizi care acceptă să-și descarce energia sexuală în timpul spectacolelor de cinema (pe locul nr. 13 din ultimul rând al sălii). Confesiunea tinerei prostituate se derulează sub semnul râsului sfidător ale cărui modulații oscilează între revolta față de propriul destin, o revoltă ce denotă un nestăvilit elan vital, și dezgustul față de condiția pe care și-a asumat-o: un dezgust care, de fapt, o îndârjește și îi fortifică optimismul. Puține sunt momentele când personajul se desparte de masca pe care o poartă și care îi permite să se manifeste în spiritul unei vitalități debordante, luând peste picior ceea ce este amarnic și în prezentul mizerabil, și în amintirile din partea „versificată'' a existenței (copilăria). În doar două momente – când vorbea despre moartea surorii gemene și a tatălui – mi s-a părut că atitudinea exprimată de necontenitul râs acuzator, de necontenitul râs al celui care se simte batjocorit de propria-i viață și care, în consecință, îi răspunde folosind aceeași monedă, în doar două momente, așadar, se cuvenea să-și schimbe, fie și doar pentru câteva clipe, atiudinea sfidătoare. Să renunțe la patetica „joacă de-a viața''. În final, farmecele ei sunt egale cu zero, în fața brutalității unui rigid om al legii. Salvarea din menghina destinului este moartea – văzută ca o reîntregire, în cer, a familiei din copilărie, ca o liniștitoare reântâlnire cu sora și cu toți cei dragi din anii părții „versificate'' a vieții. Și textul Lei Bugnar, și Tania Popa fac din „Fata din Curcubeu'' un spectacol extraordinar despre tragicul pe care-l incumbă paroxistica joacă de-a viața a tinerei târfe. O „joacă''menită să facă suportabil destinul și să ascundă, pentru o vreme, deruta lăuntrică.

„Caii la fereastră'', de Matei Vișniec, regia artistică: Radu Dinulescu (Compania de Teatru „Aradi Kamarszinnaz'' Arad și Teatrul Trei din Pecs (Ungaria).

Textul lui Matei Vișniec a servit ca „pretext'', ca să spunem așa, pentru regizorul **Radu Dinulescu**. Acest spectacol este cel dintâi, până acum, care a propus o **viziune** regizorală – modernă, complexă, energică, protestatară. Cei trei actori, **Harsanyi Attila** (fiul, tată, soțul), **Bacsko Tunde** (mama, fiica, soția) și **Tapaszto Erno** (Mesagerul), au înțeles și spiritul textului, și pe cel al viziunii regizorale, oferind, în consecință, un spectacol extraodinar, cu valențe din categoria absurdului și a expresionismului violent. Deși mor în situații ridicule și, de fiecare dată sunt înfrânți pe front, bărbații sunt pătrunși, până la dezumanizare și demență, de „virusul'' războinic, încât chiar și pe vreme de pace se comportă demențial. Violența protagoniștilor dobândește atât accente absurde, cât și parodice, cu precizarea că parodia este utilizată în așa fel încât să producă efecte de oroare. Protestul împotriva războiului se împlinește prin șarjarea compartamentului, până la completa dezumanizare, al „jalnicilor'' războinici. Spiritul oximoronic al viziunii regizorale este susținut, în primul rând, de Femeia, care, în toate ipostazele (mamă, fiică și soție) trăiește un calvar, fiind o victimă a alienării celor pe care îi slujește: soțul, fiul, tatăl. Feminitatea este, așadar, neputincioasă în fața masculinității cuprinse de nebunie. Într-un astfel de context existențial, femeii nu-i rămâne decât obligația de a perpetua specia, de a da naștere altor războinici, de a-i îngriji cu o maximă umilință și, respectiv, de a le îngropa trupurile. și de a-i jeli. Spectacolul conține nenumărate scene impresionante: prin semnificația lor, prin admirabilul joc al actorilor și prin valorificarea regizorală a textului dramatic.

„Flori pentru Algernon'' (după **„**Flori pentru Algernon'', de Daniel Keyes, regia artistică: **Iulia Colan -** Compania de teatru „Teatrulescu'' Craiova**).** Microspectacolul „Flori pentru Algernon'' are la bază o selecție de secvențe din romanul omonim al lui Daniel Keyes, în care personajul este un băiat retardat (Charlie Gordon). **Iulia Colan** a trecut „peste barierele sexului'', asumându-și destinul lui Charlie, cu o încântătoare sensibilitate feminină. La nivelul mesajului, acest spectacol este un protest cu doi vectori:împotriva experiențelor științifice pe oameni și pe animale și, respectiv, împotriva celor care nu manifestă cuvenita înțelegere și necesara afecțiune față de cei marcați – de la natură ! – de anumite probleme de sănătate. Dintr-un copil retardat, Charlie devine, în urma tratamentului și a unor operații pe creier, o strălucită personalitate în domeniul științei. Respectivul experiment fusese făcut mai întâi pe șoricelul alb Algernon, care a devenit un „șoricel deștept'' și care era prietenul – din lumea necuvântătoarelor – al lui Charlie. În cele din urmă, efectele medicamentației încep să scadă treptat și atât Algernon, cât și Charlie revin la condiția lor inițială. Ultima dorință a lui Charlie este ca oamenii sănătoși să facă ceea ce a făcut „ea'' mereu: să sădească flori pe mormântul șoricelului, prietenul său. Problematica spectacolului i-a permis Iuliei Colan să facă o demonstrație în materie de inocență, tandrețe și sensibilitate și să transforme tristețea din inima sa într-o pledoarie pentru recuperarea și revitalizarea pierdutei duioșii umane, în lumea modernă. .

Scaunele'', de Eugen Ionescu, regia artistică: Blajoi Stefanovici (Teatrul de Dramă Bitola (Macedonia) și Teatrul de Dramă și Păpuși Vrața (Bulgaria). Spectacolul le-a permis actriței Joana Popovska (actriță laureată a teatrului macedonean) și faimosului actor Anastas Popdimitrov (din Bulgarua) să-și etaleze virtuozitatea într-o piesă care nu conține surprize specifice teatrului, în accepția curentă a termenului. Drama unui cuplu de bătrâni – o dramă a așteptării inutile ! - dobândește accente tragice, sub semnul lipsei de comunicare și al sentimentului că, privite retrospectiv, viețile lor s-au derulat fără semnificații speciale, adică în termenii anomimatului. Utopicele încercări ale protagoniștilor de a demonstra contrariul se desfășoară în portativul absurdului existențial. Spre dezamăgirea lor, cel așteptat este surdo-mut. Alte spectacole remarcabile: **„Audiența''**, de Vaclav Havei (Teatrul „La Berărie'', Kraguevac, Serbia) și **„Lizelote și luna mai''**, de Zsolt Pozsgai (Teatrul dramatic și de păpuși „Vrata'', Bulgaria. In distribuție: Zhana Rasheva și Konstantin Sokolov.

Spectacole modeste: ***„Ciao, Bella''*** ,de Antoaneta Zaharia, Regia artistică: Antoaneta Zaharia (Teatrul Café – Godot'', București); **„10 întrebări''** (de Ana Maria Bamberger, Regia artistică: Adonis Filippi, Albania), Teatrul „Anton Pann" Rm. Vâlcea; ***„Iubitul meu, Leonard''*** *(*Fundația de Artă Teatrală din București, Regia atistică: Mona Gavrilaș).

„Mondenități'' (după Tudor Mușatescu), **Teatrul „Underground Comedy Studio'', regia** artistică: Ingrid Bonta. **Mircea Bârsilă**

Cine este acest Ionescu? Piesa, pusă în scenă de regizorul *Bogdan Cioabă*, oferă spectatorului șansa de a-l cunoaște mai bine pe scriitorul româno-francez Eugen Ionescu. Autorul textului, Richard Letendre, a conceput piesa ca pe un joc în manieră absurdă, tipic ionesciană. Spectacolul ia forma unei anchete, în care un polițist, inspectorul-șef Marlot, „cu T la final", traversează diferite etape, întâlnește și interoghează personaje, pentru a afla cine este Eugen Ionescu. Pentru a-și atinge ținta, politistul trece prin alte piese de teatru și sfârșește prin a avea soarta personajelor lui Ionesco, aceea de a fi confruntat cu tragicul condiției umane. Iată cum îl descrie pe Maestru chiar unul dintre personajele sale: „Era un autor căruia nu îi plăcea să scrie. Prefera să-și dicteze opera. Iar dacă în opera lui Ionescu nu exista niciun final este pentru că el vedea viața ca fiind rotundă, ciclică. ". În distribuție: *Florin Dumitru, Mirela Popescu, Mirela Dinu-Popescu și Gabi Gheorghe.* Scenografia: *Cristina Ciucu.* Muzica a fost originală, scrisă de Jean-Michel Rousseau, compozitor care a compus coloane sonore pentru filme, la Hollywood.

LUMINIȚA VĂTĂȘESCU

teatru

Marele Premiu al Festivalului: Spectacolul „CINE ESTE ACEST IONESCU?”, Teatrul Al. Davila Pitești, regia artistică: Bogdan Cioabă

JURIUL:
Emil Boroghină
Marinela Țepuș
Dragan Jakovlievici (Serbia)

SELECȚIONER:
Marius Zarafescu

DIRECTORUL FESTIVALULUI:
Sebastian Tudor

Premiul „Goange Marinescu”, pentru regie: DAN TUDOR – Spectacolul „TAXI BLUES”, Teatrul „George Ciprian” Buzău

Premiul pentru scenografie: CRISTINA CIUCU, Teatrul „Al. Davila” Pitești, Spectacolul „CINE ESTE ACEST IONESCU?’

MANOELA DOIYCHINOVA, Teatrul de dramă și Păpuși Vrața, Spectacolul „LIZELOTE ȘI LUNA MAI” (foto)

Premiul pentru cel mai bun actor: MARIUS BODOCHI, Teatrul „George Ciprian” Buzău, Spectacolul „TAXI BLUES”

Premiul special al juriului: ANASTAS POPDIMITROV, Teatrul de Dramă și Păpuși Vrața (Bulgaria)

JOANA POPOVSKA, Teatrul de Dramă Bitola (Macedonia)

Premiul de popularitate: DAN IVĂNESEI, Teatrul „Al. Davila” Pitești – rolul din „ARCA LUI IONA”, regia artistică: Matei Varodi

Premiul pentru cea mai bună actriță: TANIA POPA, Spectacolul „FATA DIN CURCUBEU”, Teatrul Național București

Premiul pentru dialog intercultural: TEATRUL „STERIJA” VÂRȘEȚ (Serbia)

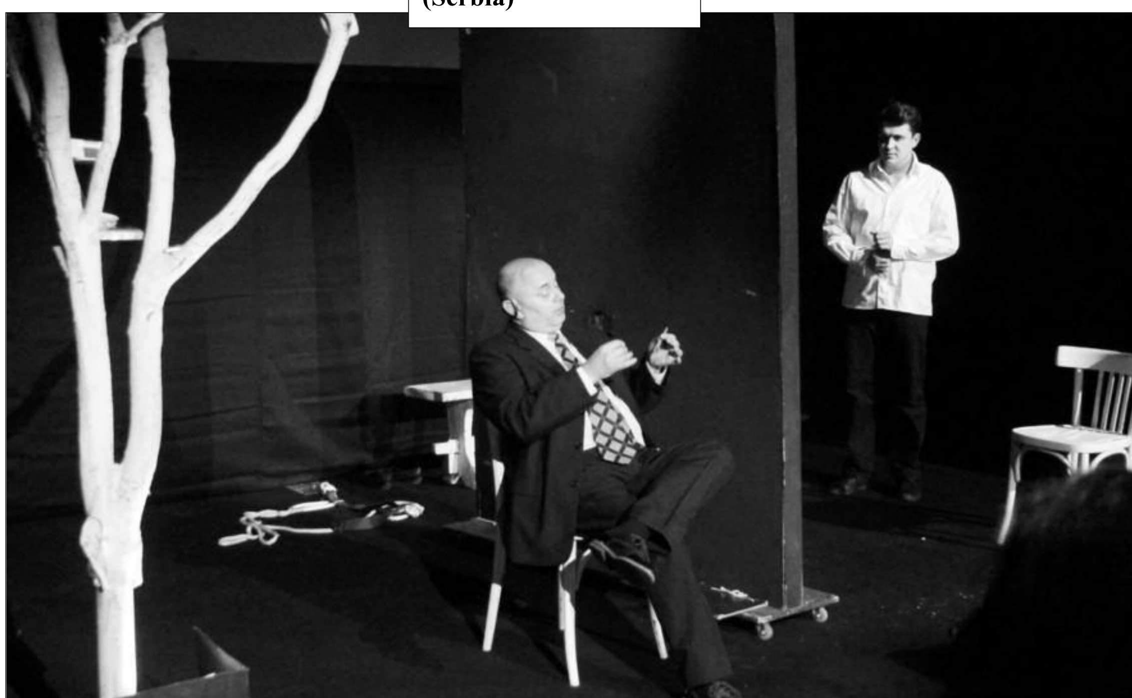
Premiul special „Pour La Jeunesse”

IULIA COLAN, actriță la teatrul „Teatrulescu” Craiova, pentru interpretarea rolului din piesa „FLORI PENTRU ARGENON”, de Daniel Keyes, în regia artistică a Iuliei Colan

MARKO ADZIK, actor la Teatrul „Sterija” din Vârșeț (Serbia), pentru interpretarea rolului din piesa „BĂUTORUL DE ROUĂ” de Sanja Domozet, regia: Ștefan Sablic

Premiul pentru cel mai bun spectacol din țările balcanice prezente în Festivalul teatrelor din Balcani: „LIZELOTE ȘI LUNA MAI”, Teatrul de Dramă și Păpuși Vrața (Bulgaria)

teatru

Ion Popescu-Sireteanu

Ducele român Kean/Chean. Originea numelui

O istorie cu totul enigmatică are ducele Kean, despre care vorbesc cronicile ungureşti.

„Încă în timpul lui Ştefan cel Sfânt, cronicile ungureşti amintesc, în partea răsăriteană a Ardealului, un duce bulgar Kean (pe la anul 1003), va să zică un Khan bulgăresc sau un vasal al Imperiului bulgar" (*Onciul*, I, 209; vezi şi p. 189, nota 80).

Şi C. C. Giurescu, în *Istoria românilor*, Bucureşti, 1935, p. 240, crede că ducele Kean stăpânea partea sud-estică a Ardealului. Informaţia a fost reluată şi în *Istoria Românilor*, I, 1974, p. 197 (autori: Const. C. Giurescu şi Dinu C. Giurescu).

Dintru început este necesar să distingem între ducatul lui Kean din sud-vestul Banatului/ nordul fostei Jugoslavia şi ducatul lui Kean din sud-estul Transilvaniei, adică din Ţara Oltului, poate şi Ţara Bârsei. Numele celor doi conducători au fost confundate şi au ajuns să aibă formă identică în documentele cunoscute, anume K E A N.

Notarul Anonim spune: „Dar ţara care se află între Tisa şi Dunăre a ocupat-o pentru sine Kean, marele Duce al Bulgariei, bunicul ducelui Salanus" (*Cronica notarului anonim*, trad. de Tonciulescu, 33). Aşadar, Kean din nord-vestul Peninsulei Balcanice, a fost strămoşul lui Salanus (ibidem, 39). Anonymus ştia că Salanus, care domnea în sud-vestul actualului teritoriu românesc, era urmaşul lui Kean, care a ocupat Panonia la moartea lui Atila. Acest Kean, însă, era altul decât cel despre care vorbeşte Simon de Kéza în *Cronica ungurilor* şi care a stăpânit sud-estul Transilvaniei. Prin urmare este vorba despre formaţiuni statale diferite. Şi numele conducătorilor erau, fireşte, diferite, ele apropiindu-se prin deformare sau prin confuzie. Cel din sud-vest, dintre Tisa şi Dunăre, era condus de un mare han, iar cel din sud-estul Ardealului de un duce numit Kean / Chean, probabil cu pronunţie monosilabică.

Istoricul Gh. Brătianu vede în Kean pe „marele duce al bulgarilor", din Anonymus, „un Khagan sau Khan al Bulgariei balcanice şi dunărene" (în *Tradiţia istorică*, 203), iar etimologia Kagan – Kachan – Kaan – Kean „se poate lua în considerare" (idem, ibidem, 207).

Cele menţionate aici mai sus pot fi confirmate prin spusele lui Anonymus: „Şi o astfel de teamă şi groază se năpusti asupra locuitorilor ţării (este vorba de ţara lui Salanus şi de supuşii acestuia, n. n., I. P. – S) şi se linguşeau pe lângă duce (pe lângă Almus, n. n. I. P. – S.) şi fruntaşii săi, ca şi sclavii la proprii lor stăpâni. Şi le lăudau fertilitatea acelei ţări şi povesteau în ce fel, după moartea regelui Athila, marele Kean, strămoşul ducelui Salanus, duce plecat din Bulgaria, ocupase acea ţară cu ajutorul împăratului grecilor. În ce chip, chiar şi sclavii au fost aduşi din ţara Bulgariei la hotarul rutenilor şi în ce fel acum Salanus, ducele acestora, îi ţine pe ei şi pe ai lor şi cât de mare putere ar fi (ar avea, P. L. Tonciulescu, p. 36, nota l) asupra vecinilor săi" (*Cronica notarului anonim*, p. 35, 37).

Ştefan Pascu localizează ducatul acestui Kean în partea de nord a Jugoslaviei, acum a Serbiei, punct de vedere însuşit de mai mulţi cercetători (vezi Glück, în *Arad*, 104, 106, 129). Ducatul acesta, al lui Salanus, a fost cucerit de către Ştefan cel Sfânt al ungurilor între anii 1014 şi 1017 (*Arad*, 129; Pascu, *Voievodatul*, I, 66 şi urm.).

Atacul ungurilor, conduşi de Ştefan cel Sfânt împotriva lui Kean, a avut loc cu mult înainte de evenimentele petrecute la Morisena şi terminate cu uciderea lui Ohtum, după Tarih-l Ungurus sau Mahmud Terdzuman (vezi *Berzobis*, revistă de cultură istorică, I, 1997, nr. 2, p. 12).

Reţinem, ca deosebit de importantă informaţia următoare, din *Cronica pictată*, cap. XXXVIII, p. 148: „Iar după aceasta a pornit cu război împotriva lui Kean, ducele bulgarilor şi slavilor, cari popoare locuiau în nişte locuri foarte întărite de natură. De aceea numai după multă osteneală şi sudoare a biruit în cele din urmă şi a ucis pe amintitul duce şi a luat o cantitate nepreţuită de tezaure şi mai ales de aur, giuvaere şi pietre nestemate şi a aşezat aci pe un strămoş al său cu numele Zoltan care în urmă a lăsat de moştenire acele părţi din Transilvania şi de aceea ele se numesc de obicei Erdeelui Zoltan. Căci el era foarte bătrân şi trăise până în vremea sfântului rege şi de aceea a şi voit acesta ca el să stăpânească peste popoare bogate".

Prin **„**Erdeelui Zoltan" trebuie să înţelegem „Ardealul Oltan", adică „Ţara Oltului".

Const. C. Giurescu şi Dinu C. Giurescu, în *Istoria României*, I, 1974, p. 197, vorbesc despre cucerirea acestui voievodat: „în sud-estul Transilvaniei stăpânea un voievod Kean; şi acesta a fost supus", de către Ştefan cel Sfânt.

O nesiguranţă totală se constată atât în legătură cu locul stăpânirii lui Kean, în ce priveşte originea lui etnică, dar şi în ce priveşte epoca în care a trăit. El ar fi acelaşi cu Ohtum, ar fi un chan peceneg trăitor în Moldova ori ar ţine de presupusa stăpânire bulgară asupra Olteniei. Părerea lui Aurel Decei, *Relaţii*, p. 67-68, notele, este că numele :Kean" reprezintă „titlul turcesc chan". Gh. Popa-Lisseanu, în *Izvoarele*, I, 83, nota 2, exprimă părerea că „Keaan sau Kahan este un nume generic, nu un nume de persoană, şi înseamnă duce sau principe". Iar în *Izvoarele*, vol.11, p. XXXV, spune că pentru unii „Kean" ar fi numele unei funcţii şi nu un nume propriu.

Confuzia lui Kean cu ţarul bulgar Samuil (997-1014) este tentantă, dar o refuză istoria (Decei, op. cit., p. 69, nota 1).

Pentru noi prezintă interes, în această lucrare, numele ducelui din sud-estul Transilvaniei. Considerăm că numele „Kean" / „Chean" denumea o persoană reală. Acest Kean / Chean putea fi un român care stăpânea Terra Blacorum, adică Ţara Oltului, şi era un „Oltean" (în pronunţia ardelenească „Olchean" sau, cu afereză, „Chean").

Într-o cronică pecenegă, ducele Ohtum este identificat cu Kean (vezi Radu Constantinescu, *Introducere* la Gerard din Cenad, *Armonia lumii*, 40). Dar am spus în altă parte că „Ohtum" este formă grafică latinizată pentru „Oltu", aşa că numele Chean poate fi considerat un hipocoristic / diminutiv al lui Oltu / Oltean. Pe de altă parte, Chean şi Cean au reprezentanţi în toponimia ardelenească.

În cartea *Vechi nume româneşti*, Iaşi, 2003, p. 53-54, scriam despre numele propriu Chean / Cean: „Chyan este un sat atestat la 1219 în comitatul Zemplén (*RO*, p. 92, nr. 202). Constatăm că în partea de nord-vest a ţării, întâlnim mai multe localităţi cu acest nume. Astfel, satul Cean, în jud. Satu Mare, atestat la 1244 ca villa Chan, la 1275 predium Csen, Cshen, la 1329 Chyan, Chan, la 1474 „possesio volahalis Chan" şi apoi localitatea menţionată, cu variante, până la începutul sec. al XX-lea. În jud. Cluj, a fost atestat satul numit Ceanul Mare, la 1293 Chan, la 1426 poss. Chaan, la 1439 „Mesechan", apoi Mezewchan şi, în sfârşit, Ceanu Mare, pentru că a apărut şi alt Cean, atestat mai întâi la 1366 în formele Chan, Chaan, azi Ceanu Mic. La baza acestor nume de localităţi stă un antroponim Cean, înregistrat în *DOR*, 235, din Munţii Apuseni. În *Dicţionar*, Iorgu Iordan, explică numele Cean ca variantă a lui ceam - „luntre mare; şlep"; după acelaşi autor, numele Ceanu ar veni din bulg. Čano (comparat cu it. Ciano); Cheanu ar fi acelaşi cu Cheianu „sau mai degrabă bg. Kjano", explicaţii inadmisibile.

În *Vechi nume*, 54, spuneam că **Cean** se poate explica prin afereză de la **olcean** „locuitor al satului Olcea", atestat la 1552 în jud. Bihor. Mai curând, însă, numele **Cean**, monosilabic, s-ar explica prin **oltean** „locuitor al Ţării Oltului", cu varianta fonetică **olcean**.

În grota Fundul Peşterii din Munţii Buzăului a fost găsit scris pe o stâncă numele **Keandru** (Tonciulescu, *Tărtăria*, 82). Acest nume poate fi apropiat de cel al ducelui din Ţara Oltului. Din Kean / Chean + suf. –**andru** ca în **copilandru**.

Când se vorbeşte despre Kean „ducele bulgarilor şi al slavilor, cari locuiau în nişte locuri foarte întărite de natură", îi avem în vedere pe românii din Balcani – meglenoromânii – stabiliţi în sud-estul Transilvaniei.

Încheiem aceste însemnări cu concluzia că la sfârşitul sec. al X-lea şi începutul sec. al XI-lea, în sud-estul Transilvaniei a existat o formaţiune statală condusă de un duce român numit **Chean / Cean**, formă cu afereză de la **Olchean / Olcean**, variante fonetice locale ale numelui **Oltean**. Este posibil ca numele **Ţara Oltului** să păstreze numele acestui duce român numit **Oltu**.

Încheiem aceste însemnări cu concluzia că la sfârşitul sec. al X-lea şi începutul sec. al XI-lea, în sud-estul Transilvaniei a existat o formaţiune statală condusă de un duce român numit *Chean / Cean*, formă cu afereză de la *Olchean / Olcean*, variante fonetice locale ale numelui *Oltean*. Este posibil ca numele *Ţara Oltului* să păstreze numele acestui duce român numit *Oltu*.

BIBLIOGRAFIE

Arad = *Studii privind istoria Aradului*, Bucureşti, Ed. Politică, 1980.

„Berzobis" (Timişoara), I, 1997, nr. 2.

Brătianu, Gheorghe, *Tradiţia istorică despre întemeierea statelor româneşti*, Bucureşti, Ed. *Eminescu,* 1980.

Constantinescu, Radu, *Introducere* la Gerard din Cenad, *Armonia lumii*, Bucureşti, Ed. *Meridiane,* 1984.

Cronica Notarului Anonymus. Faptele ungurilor. Traducere de pe fotocopia originalului de la Viena de Paul Lazăr Tonciulescu, Bucureşti, Ed. *Miracol,* 1996.

Cronica pictată de la Viena, în Gh. Popa-Lisseanu, *Izvoarele istoriei românilor*, vol. XI, Bucureşti, 1937.

Decei, Aurel, *Relaţii româno-orientale*. Culegere de studii, Bucureşti, Editura *Ştiinţifică şi Enciclopedică,* 1978.

C. C. Giurescu, *Istoria românilor*, vol. I, 1935, Const. C. Giurescu şi Dinu C. Giurescu, *Istoria românilor*, vol. I, Bucureşti, Ed. *Albatros,* 1974.

Iordan, Iorgu, *Dicţionar al numelor de familie româneşti*, Bucureşti, Ed. *Ştiinţifică şi Enciclopedică*, 1983.

Onciul, Dimitrie, *Scrieri istorice*, I, Ediţie critică de Aurelian Sacerdoţeanu, Bucureşti, Ed. *Ştiinţifică,* 1968.

Pascu, Ştefan, *Voievodatul Transilvaniei*, I, Cluj, *Dacia*, 1971.

Popa-Lisseanu, Gh., *Izvoarele istoriei românilor*, I, *Anonymi Bele regis notarii Gesta Hungarorum*, Bucureşti, 1934; IV, Simon de Kéza, *Cronica ungurilor*, Bucureşti, 1935.

Popescu-Sireteanu, Ion, *Vechi nume româneşti*, Iaşi, Ed. *Vasiliana*, 2003.

RO = *Registrul de la Oradea* (1208-1235) în *Documente privind istoria României, veacul XI, XII şi XIII. C. Transilvania*, vol. I (1075-1250), Bucureşti, Ed. *Academiei*, 1951.

Tonciulescu, Paul Lazăr, *De la Tărtăria la Ţara Luanei*, Bucureşti, Ed. *Miracol*, 1996.

studii

Magda Grigore

Verticalitatea *firului cu plumb*

Octavian Doclin etalează în volumul *Firul cu plumb*/*The Plummet* (ediţie bilingvă, traducere Ada D. Cruceanu, editura *Anthropos*, 2011), maturitatea auctorială laminată în straturi subţiri, subtile, transparente, lăsându-ne să întrevedem în secvenţele lirice, echivalentele acestor straturi, întreaga emoţie a confesiunii. Autorul şi-a declinat deja de-a lungul timpului opţiunea descifrării sensurilor *primordial–stabile* ale acestei lumi, descriind cu pasiune acest periplu intelectual şi învăţand *pe viu căderea în lume*, aşa cum este ea, fatală, imprevizibilă şi unică. Parafrazând o sintagmă a lui Constantin Noica, Octavian Doclin este astăzi *în ceea ce a publicat* mai mult decât *este* în cămaşa efemeră a vieţii, sub sticla *plumburită* a timpului, unde arde şi luminează (şi) flacăra sufletului său, o vreme. Chiar autorul invocă în pagina de gardă a volumului versetul biblic Ioan 19:22 *Ce am scris, am scris*, care poate fi înţeles ca un *Ce am scris: este*, dovadă a implicării oneste, a transparenţei şi a convingerii cu care se poate înfăţişa de-acum în faţa oricăror judecăţi, omeneşti şi/sau divine.

Metafora care dă titlul cărţii are un impact bacovian incitant şi o regăsim în prima parte a volumului de mai multe ori ca imagine *in corpore* a poemului şi poem distinct. Ea este centrată pe imaginea unui metal greu, *plumbul*, care pus la capătul firului (re)stabileşte linia dreaptă, simbol bivalent, sugerând pe de-o parte nevoia de perfecţiune, de *linie* ireproşabilă şi pe de altă parte teama de pierdere a inspiraţiei benefice, fertile, *mântuitoare* sub auspiciile sumbre ale ontologiei şi ale unor rătăciri omeneşti posibile. *Construcţia* docliniană este creativ-existenţială şi stă, aşadar, sub semnul unei *cumpene* nevăzute care veghează pasul poetului prin *pustia cuvântului*. *Poetul* şi *cuvântul* se află într-un permanent raport de forţe, viu şi peren, *îngăduit* de divinitate în spaţiul-timp destinat vieţii umane. Extrapolând metafora, plumbul este un metal care are pe ultimul strat *patru electroni de valenţă* deveniţi emblematici în/din pespectivă lirică: aerul, apa, pământul şi focul - patru elemente fundamentale ale universului şi patru repere pentru *orientarea* fiinţei - simboluri spirituale în ecuaţia ontologică. Totodată, aceşti patru *pereţi ai lumii*, în căderea lor /*phanta rei* sau *râul neîmblânzit*, cum spune Octavian Doclin, conferă orizontalitatea şi accesibilitatea acestei lumi, posibilitatea vieţii, precum şi aparenta ei stabilitate. În acest *loc-de-construire* poetului îi este lăsat *cuvântul* să zidească şi îi este lăsată uimirea cu care poate deschide poarta cerului: „Îşi privi chipul în apă/ şi văzu cum pe fruntea lui limpede până atunci/ i-au răsărit semne ciudate/ precum o cruce tăiată în două/ şi parcă voiau să se unească din nou/ într-una singură/ dar în pustietatea Pustiului unde trăia/ el dorea să găsească doar dâra de lumină lăsată de inelul de aur/ pierdut în mersul lui de până aici/ care să-i arate drumul de reîntoarcere/ într-o altă nouă vechime” (*Pustietatea Pustiului*).

Secvenţele poetice din *Firul cu plumb* sunt, dacă ne orientăm după o sugestie a criticului Tudor Vianu (făcută poeticii blagiene), *nişte popasuri de care nu te poţi apropia decât într-o dispoziţie de purificare intensă în lipsa căreia taina lor delicată se ascunde*. Descifrarea trăirilor, a senzaţiilor degajate de bios-ul spiritualizat, decodificarea tăcerilor îndelungi închise şi grăitoare în/doar pentru sine însuşi, se petrec în faţă unui *fir subţire* care măsoară *verticalitatea terestră a locului*, de el trebuie să se ţină seamă în orice construcţie estetică/*de durată*. Trăirea autorului se purifică până la esenţializare, în aşa fel încât poemul îşi închide uneori aripile devenind o poveste închisă *în zidul* construcţiei tainice, pentru rezistenţa acesteia, cum este povestea călătorului îngândurat, plecat spre sensurile *rămase* în ţara trecutului: „cu gândul mai degrabă la *ţara trecutului*/ decât la cea în care trăia în prezent/ şi la timpul acesteia/ plecase de multe ori în căutarea ei/ dar nu izbutise nici măcar să adulmece/ vreo cărare înspre ea”…(*Ţara trecutului*).

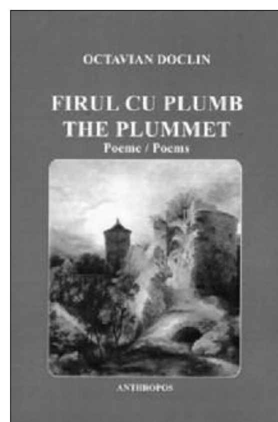
Octavian Doclin sedimentează în poetica sa adevăruri întretăiate ale filozofiei, ale teologiei şi ale ştiinţei, fără să se oprească abuziv la ele şi fără epatarea expunerii lor. El scrie pe fondul *uimirii de a fi viu* şi pe fondul căutării unui sprijin *revelat* cu care să-şi hrănească spiritul avid de certitudidini, un spirit ager care se *(auto)construieşte*, identificându-şi şi stabilindu-şi singur reperele, rădăcinile şi permanenţele. *A şti înseamnă oare să te temi?* se întreabă poetul în timp ce *pe piept îi răsar frunze umede*, chemat fiind organic spre metabolismul natural al lumii, smuls din iubire, din promisiune, din gândul care măsoară el însuşi *mişcarea firului cu plumb* în căutarea pietrei filozofale: „Pe piept îi răsărise brusc o frunză umedă/ pe moment nu înţelese ce semn e acesta/ apoi încet-încet şi-a dat seama/ că sosise timpul plecării al revenirii/ totodată ezita să se întrebe/ dacă promisiunea sa la plecare/ nu a fost decât a unei iubiri deşarte/ şi gândul acesta a albit piatra definitiv/ (de-atunci ea nu i-a mai fost de folos)” (*Frunza umedă*). Poetul e prin definiţie *un constructor al simţirii şi al înţelepciunii*, un altfel de *ziditor* al lumii. El aşează cuvintele ca pietrele unele peste altele, construind marele lanţ al limbajului universal, iar *cuvântul* este un veritabil toiag al minţii, sprijinul fără de care nu se poate umbla în lume, poate singurul său sprijin adevărat. Toată această construcţie făcută de Octavian Doclin este atât pentru sine, cât şi pentru *celălalt,* în întâmpinarea căruia şi pentru adăpostirea căruia (fie ea şi vremelnică) poetul *lucrează*. Abia la poemul *tăcerii* firul cu plumb se înfăţişează *abia văzut*, semn că lucrurile/apele vieţii se domolesc, se stabilizează, iar meditaţia se aprofundează. Cicero credea că *zeii au dat oamenilor cuvântul ca să-şi ascundă gândurile*, iar la Octavian Doclin putem spune că din cuvinte îşi construieşte inclusiv *tăcerea*. Poemul rămâne o construcţie (im)perfectă, o rană în spirit baroc - nichitian, o rană *care nu se mai vindecă*. Din el/prin el este de-acum menit să curgă tăcerea ca *un sânge al gândului*, purificat, *punând semn* unui spaţiu individual(izat) sub clopotul timpului - o *Shambala* proprie care-şi deschide porţile spre taine/spre *Taină*. Prin energia pe care o concentrează Shambala, viziune preluată din tradiţiile tibetane budiste şi din cele indiene budiste, prin încărcătura spirituală pe care o însumează, este *tărâmul-sanctuar* căutat de toţi înţelepţii. Conexiunea acelui loc special este directă, prin simbolismul de centru, axă a lui, *firul ascendent-luminos*, deschide porţi ale spaţiului şi ale timpului; (de) acolo sunt posibile călătoriile-proiecţii în trecut sau/şi în viitor şi sunt accesibile comuniunile spirituale, precum şi comunicările afective/mentale la distanţă. Poetul *vânează* tărâmul fabulos/idealul unde sunt posibile încărcările solare, energetice, accesul la memoria magnetică universală, precum şi viziunile. *Meşterul zidar* încheie prima parte a cărţii cu 5 viziuni semnificative pentru crezul poetic al autorului, care sunt de o suavitate gravă, plină de mesaj şi se pot restrânge la revelaţii: *cuvintele sunt mugetul lacrimii sterpe*; *un sigiliu în flăcări i-a crestat fruntea cu semnul unei cruci; umerii se înalţă/ cum fruntea la cer; am de toate numai atunci/ când nu-ţi cer nimic; toate cuvintele îmi sunt îngăduite/ dar nici unul nu trebuie/ să pună stăpânire pe gura mea* – concluzia viziunilor fiind aceea că *aceea ce ai scris* e săvârşit pentru totdeauna şi te reprezintă, iar *ce n-ai scris* sunt *nevăzutele* (încă) şi aşteaptă. *Poetul trebuie să construiască*, să-şi urmeze cu fidelitate menirea, neatins de morbul renunţării, al bătrâneţii, al tristeţii, altfel spus, de *saturnismul* vieţii şi al meseriei de zidit(or). În urma viziunilor *îngăduite*, poetul *aude lumina*, ea *roade pieptul lăsând o voluptate a durerii*. Spre *aceasta* poetul îşi ridică privirea, desluşind alte dimensiuni, cu alte înţelesuri: „Pune-ţi pe umeri zalele tăcerii/ şi stinge focul dinlăuntrul mierii// priveşte-n ochiul apei cu luare aminte// cristalele de sare sub fruntea ta avidă/ se vor topi de teamă cum timpu-n piramidă” (*Cristale*).

În poemul minim, partea centrală a volumului, Octavian Doclin simplifică conclusiv materia abundentă a logosului prin 12 chintesenţe cognitive, expuse în simbolistică apostolică, dedicate *prietenului* Florin Safer, *un Enkidu* necesar drumului iniţiatic în magma sensurilor. Poetul realizează aici o arhitectură austeră a *dogmei ontologice*, concentrând poemul (posibil) într-un singur vers, închizând astfel, ca într-un joc, cercuri de înţelepciune şi metaforă. În toate aceste cercuri se poate întrevedea teoretic un discurs, un poem, o desfăşurare pe verticală a logosului generos, apt să se extindă, să se explice, să insiste, să convingă şi să convertească. Dar Octavian Doclin face acest *joc al provocării celuilalt* prin cercul propus, el deschide doar *gura poemului* lăsându-l să vorbească liber cu cititorul, neconstrâns şi disponibil la toate tipurile de dialog şi la orice fel de limbaj, demonstrând cititorului *predispus la propria construcţie* că logosul este accesibil, modelabil, iar *edificiul* poemului este posibil. Deşi restrânsă ca parte a volumului, această inserţie auctorială reprezintă o parte de originalitate convingătoare şi poate adevărata provocare a volumului, în felul cunoscut al autorului.

Ultima parte a cărţii, *poemele din mileniul trecut*, sunt de fapt interceptările unor dialoguri *în sine însuşi* cu personalităţi aidoma, cu oameni-căutători într-un fel sau altul prin materia logosului. Interesant este că această înşiruire a dedicaţiilor poate fi privită ca însăşi ca *o construcţie în lanţ* a înaintării, a căutării adevărului, *împreună*, spre *nodul iniţial*, locul magic al tuturor înţelesurilor. Îl surprindem uneori pe autor în construirea discursului amplu, lăsând poemul să existe cu generozitate, să curgă, să se exteriorizeze, lăsând vederii întreaga lui zbatere interioară. Octavian Doclin este în postura de *a vedea poezia*, motiv pentru poate renunţa detaşat la detaliile de *exteriorizare ale* poemului, abolind degajat unitatea tematică, fidelitatea stilistică sau expresia constantă a formei. Pentru poet devin prioritare fondul metaforic/ viziunea/ mesajul pe care încearcă să le extragă din fierberea logosului şi să le ambaleze textual, pregătindu-le pentru inevitabila întâlnire cu celălalt/ cititorul. Cei cărora le sunt dedicate textele sau mai bine zis *cei de la care pornesc textele*, de la Gh. Grigurcu, P.O. Păr. Protopop de Reşiţa, dr. Vasile Petrica, Petre Stoica, Ion Cocora, Mircea Dinescu, Ion Chichere, Ion Marin Almăjan, Nicolae Irimia, d-na Nada-Milena, Sorin Gârjan şi nu în ultimul rând de la Ada – căreia i se dedică întreg volumul, până la Nichita Stănescu şi Mihai Eminescu – cu toţii reprezintă tot atâtea drumuri/ intersectări care au lăsat urme în mentalul autorului, impresii puternice devenite de-acum *amintiri textuale*. Se disting în textura acestor poeme două relaţii pe care autorul le reiterează, indiferent de particularităţile fiecărei secvenţe lirice - relaţia cu timpul (*care trece prin*

– continuare în p. 27 –

Metafora care dă titlul cărţii are un impact bacovian incitant şi o regăsim în prima parte a volumului de mai multe ori ca imagine in corpore a poemului şi poem distinct. Ea este centrată pe imaginea unui metal greu, plumbul, care pus la capătul firului (re)stabileşte linia dreaptă, simbol bivalent, sugerând pe de-o parte nevoia de perfecţiune, de linie ireproşabilă şi pe de altă parte teama de pierdere a inspiraţiei benefice, fertile, mântuitoare sub auspiciile sumbre ale ontologiei şi ale unor rătăciri omeneşti posibile.

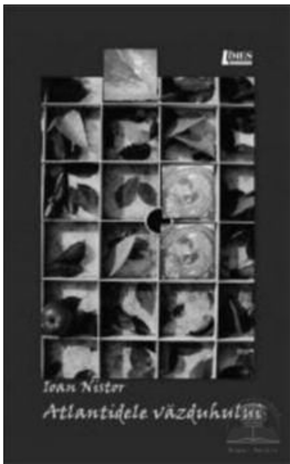
Ştefan Ion Ghilimescu

Cronica literară

Un diasincron poet de pe marginea hărţii

Evocând în mare grabă complexitatea şi multitudinea factorilor care au îngrădit formarea în condiţii normale a generaţiei născute în anii instaurării catastrofice a regimului comunist, îmi dau seama cât de eronată este în cazul lui Ioan Nistor, care a reuşit să debuteze în poezie de-abia în 1989, încadrarea lui în rândurile "generaţiei optzeciste", fie şi de promoţie "târzie".

Ioan Nistor, *Atlantidele văzduhului*, Editura Limes, 2012

Atlantidele văzduhului este titlul la care s-a oprit deosebit de inspirat Ioan Nistor pentru a-şi numi, cu o foarte frumoasă metaforă de sorginte platoniciană, materia diafană a ultimului volum de versuri apărut anul acesta la Editura *Limes*, o instituţie de promovare a valorilor literare care şi-a câştigat în anii din urmă o excelentă reputaţie în materie, sub coordonarea asigurată de poetul şi, mai nou, prozatorul Mircea Petean. Atent îngrijită, în haine de sărbătoare aş zice, cu ilustraţiile şi coperta propuse de Cristina Gloria Oprişa şi fotografiile semnate de Sztrharszky D. Kalaman, cartea desfată ochii din prima clipă, pregătind lecturii terenul instalării sub cele mai bune auspicii.

După şapte sau opt volume de versuri publicate, începând din 1989, şi o antologie marca OPERA OMNIA – *Tipo Moldova*, Iaşi (coordonator serie, Valeriu Stancu) - fără nici o lămurire măcar privind autorul selecţiei textelor (!) -, domnul Ioan Nistor îşi permite un respiro, încredinţând tiparului un volum mai puţin preparat special şi supravegheat ca întreg în laboratorul său de creaţie, o carte alcătuită, după cum îmi precizează într-o dedicaţie de o fină caligrafie, din "file de jurnal salvate de la scufundare". Produsul astfel întocmit, poate mai mult decât antologia, prilejuieşte criticului familiarizarea fără fasoane cu temele predilecte ale poeziei dintotdeauna a lui Ioan Nistor, cu gramatica şi cizelurile din faza incipientă a unor eboşe (1983), risipite ca martori prin diverse reviste, până la stadiul de finisaj de astăzi (2012), nu mai puţin cu spectacolul mişcării de idei submerse care irigă subsidiar în permanenţă o artă poetică ajunsă acum la un rafinat grad de maturizare şi stabilitate. Cu un relief foarte divers aşadar, ba chiar accidentat aş spune, (poezie de pură combustie emoţională, fin desen al realelor, poezie despre poezie, artă poetică, reportaj frust, "ut pictura poesis", discurs aluziv social-militant, impostaţie bacoviană, exerciţiu postmodernist la două mâini, străfulgerare carnală, cantilenă de dragoste, calc optzecist, exerciţiu metafizic, ezoterism muzical în genul celui experimentat de un G. Georgescu, vagă scorie tradiţionalistă, neoexpresionism nordic), poemul lui Ioan Nistor traduce simbolic în "arcul malign de cărbune", ca un "paratrăsnet întors", sentimentul acut al nedreptăţii unei existenţe cuminţi, - prin extindere intruzivă -, teribila singurătate a unei generaţii - marginale geografic şi marginalizate social -, condamnată să trăiască drama de a rămâne neştiută înde ea, năzuind mereu, în schimb, spre ţinuturile unor "atlantide ale văzduhului". "Am fost şi eu pe limbul de pământ dintre viitor şi trecut/am pus aici sângele meu împreună cu felii de inimă/tăiate prelung, să doară, să întărâte nervii pietrificaţi/ le-am frământat cu cristale de soare/pentru voi, *atlantide ale văzduhului* (s.n.) – săgeţi neaşezate în arc/ţinuturi spre care voi năzui mereu/cum tânjeam în copilărie după cubul de zahăr pus de/mama într-un loc sigur pentru vremuri şi mai grele//"; "fulgere necoapte!/în turbionul vostru realitatea concretă devine fluidă,/poemul e paratrăsnet întors/ca să-mi soarbă spaimele, să le prefacă în arc malign de/cărbune// am fost şi eu/şi-am văzut/cum rămâneam neştiuţi în noi înşine/prea increzători că vor sosi exploratorii cu lunete/să scotocească în măruntaiele vieţii noastre/să ne explice nevolnicia -//zaruri ale sorţii mai mult/şi săgeţi mult prea rar!//" (fără titlu, în *Atlantidele văzduhului*, pag. 92-93). În *Critias*, pentru a face o paranteză şi a zăbovi doar o clipă asupra unei relate ce se impune, Platon zugrăveşte Atlantida ca pe un ţinut al perfecţiunii relaţiilor sociale, un paradis al dreptăţii morale şi vocaţionale unde sentinţele dezbaterilor publice se săpau şi se păstrau pe tăbliţe de aur. Invocarea din *off* a unui atare spaţiu simbolic de către poetul român e de natură a atrage atenţia asupra vocaţiei justiţiare a artei în genere, cu toate implicaţiile manifeste - pentru cine are ochi de văzut - pe canavaua textului propriu…

Cu o sintagmă forjată în mare parte de el însuşi, poet "de pe marginea hărţii" - asemeni lui Ion Burnar (1947-2010), Ion Vădan (1949-2012), Al. Pintescu (1947-2003), Radu Ulmeanu (n. 1946) sau George Vulturescu (n. 1951), pentru a mă opri doar la câţiva autentici autori de stihuri din Nord-Vestul extrem, Ioan Nistor (n.1948) era adolescent când Gheorghiu-Dej părăsea scena politică, în 1965, anul debutului relativului dezgheţ ideologic ce a urmat. Vrând nevrând, viitorul scriitor trebuise să traverseze, asemeni întregului contingent de congeneri, primii ani de şcoală, sub privirile necruţătoare ale tătucului Stalin, mort în 1953, dar păstrat încă mult timp de propaganda dejistă ca *sfânt* deasupra catedrei de unde erau obligaţi să ţină linia partidului amărâţii şi speriaţii dascăli ai acelui timp de tristă amintire. Mai târziu, în liceu, spre exemplu, unde se învăţa obligatoriu limba şi literatura rusă, Blaga nu era nici măcar pomenit, iar Arghezi "se studia" doar cu "1907–Peizaje" şi "Cântare Omului", două volume de versuri apărute amândouă în 1955, calul de bătaie al aşa-zisei "poezii noi şi revoluţionare" ridicată în slăvi de propaganda regimului aşa-zis "democrat popular". Aproape întregul patrimoniu interbelic de texte literare, să o spunem şi generaţiilor noi, era pus în acei ani la index, cărţile "reacţionare" scoase din biblioteci şi, în multe cazuri, distruse. Generaţia acelei perioade (*a cartelelor pe puncte*, *a naţionalizării industriei*, *a colectivizării agriculturii* ori *a arestării şi trimiterii în temniţe sau la canal a intelectualităţii*) a fost din nenorocire o generaţie condamnată în aceste condiţii vitrege să se piardă, dar care, în mod miraculos, s-a format submers, rezistând şi agăţându-se cu dinţii de valorile autentice ale climatului de relativă destindere din deceniile următoare când, de bine de rău, în timpul brumei de studii de specialitate (în special, de filologie!) anumite fonduri speciale de carte au putut fi consultate, unii autori şi anumite titluri au ieşit la suprafaţă, circulând clandestin din mână în mână, în pofida tuturor interdicţiilor. Nesperat, Ioan Nistor, dar şi alţii, printre care mă prenumăr, am putut avea atunci primele contacte cu un literat de talia lui G. Georgescu, un model pentru noi de rectitudine morală şi intelectuală, fost profesor în anii patruzeci la Clasa Palatină a Regelui Mihai, rafinat traducător şi, deopotrivă, poet de mare distincţie, ţinut evident la distanţă şi urmărit permanent de către satrapii regimului, aşa cum i se întâmpla în acei ani de altminteri şi lui Nae Antonescu, o altă remarcabilă figură de "rezistent", cel mai bun cunoscător dintre istoricii noştri literari ai presei literare interbelice.

Evocând în mare grabă complexitatea şi multitudinea factorilor care au îngrădit formarea în condiţii normale a generaţiei născute în anii instaurării catastrofice a regimului comunist, îmi dau seama cât de eronată este în cazul lui Ioan Nistor, care a reuşit să debuteze în poezie (cu un volum în regie proprie, la Editura "Litera") de-abia în 1989, încadrarea lui în rândurile "generaţiei optzeciste", fie şi de promoţie "târzie". În primul rând, pentru că poezia sa nu numai pare a fi complet străină de programul optzecist al lunediştilor bucureşteni formaţi sub supravegherea criticului Nicolae Manolescu (*adevăraţii optzecişti*), dar, foarte ancorată de geografia *nordmaniei săgetată de vulturi*, ea rămâne inaderentă şi extrenee universului poeziei americane pe care optzeciştii au frecventat-o şi de care sunt evident amprentaţi. Dacă e să riscăm un distinguo, Ioan Nistor este un poet *diasincronic* mult mai complex decât s-ar putea crede, un creator de multiplă şi îndelungată cristalizare, din versurile căruia scot capul, mai întâi, atât tatăl - prim etalon moral al rezistenţei împotriva barbariei comuniste - (ce "coborâse din munţi după doi ani de haiducie/alungat de potere ce ştergeau cu baionetele/chipul Fecioarei Maria de pe ferestrele bisericii din sat"), cât şi un bunic "răsucindu-şi o ţigară dintr-un ziar/ în care tocmai citise despre moartea lui stalin". Ca într-un *scriptorium* ale cărui "celule creative" absorb şi reţin totul, faţetele poeziei lui Ioan Nistor exchibă o legătură secretă, vag blagiană, cu relieful geografiei în care exponentul ei s-a născut şi în care vieţuieşte ancestral ("cu mult înainte de naştere/ochii mi s-au lipit de acest deal pietros/şi dintr-o străveche iubire de aer, de soare, de frunze/îmi aşez mâinile în semn de rugă"). Pe această suprafaţă ondulată se poate observa cum se desenează,*"în Fabuloria"*(!), liniile unui neoexpresionism sui-generis de sorginte nordică, răsucit în sine şi ironic, unic în felul său pentru "grupul poeţilor din Nord", dar deosebit de spectaculos : "eu cobor din/ nordmania/unde bulbii mătrăgunii erau zei, iar buzele şlefuiau/şi psalmii/şi grijania/fosta-am alăptat cu rouă din care numai renii văzduhului/ se adapă,/ambrozie-n clocot mi-au dat în loc de/pâine şi apă//dar tu inundă-mă cu oţet sau cu/ vin de malaga/răsuceşte-mă ca o ventuză şi stoarce toată sălbăticia şi /vlaga/întărâtată să-ţi asmuţi haita de pantere, de viperi dulci,/de ogari/să deschizi cămara cu gutui aromate şi/tari/fără paloarea vetustelor îngăduinţe/ flămând să sparg nasturii dulci/ca pe seminţe/ arcuri de carne să auzim plesnind, sfâşiindu-ţi /veşmântul/să uiţi tratatele de pudoare, emfaza,/ cuvântul/la container să aruncăm neliniştile şi îndoiala/să rupem sârmele, să spargem lăcatul, yala/ca argintul fierbinte să te strecori,/numai braţe, meduză, reptilă/să trec precum semănătorul pe holda/ fertilă" (*ARS*). Cu o atare morfologie susţinută reflex pe pilonii unui duct clasicizant, cu spectaculoase inserturi apodictice, sentenţioase sau gnomice ("poezia şi libertatea sunt/două redute/două fronturi simultane de pe care nu poţi lipsi"), postmodernismul fatal al poeziei de ultimă oră a lui Ioan Nistor îmi apare şi rămâne, după părerea mea, sub ingenioasele văluri de fin drapaj, unul de pastişe şi melanjuri, simple exerciţii de prestidigitaţie la două mâini, cum spuneam mai sus. Departe de a se naşte din acelaşi background cultural, la rândul său, falsul "optzecism" care i-a fost atribuit acestei poezii s-ar putea explica, dincolo de festele inerente jucate memoriei culturale de *moda glossy*, doar prin aparenta uşurinţă cu care Ioan Nistor, un exponent poliptic fără doar şi poate al poeziei de mai mare adâncime a Nordului, solfegiază şi face vocalize pe acest tip de partitură pop : "tragem de mustăţi mileniul mort/ambalăm la intersecţii motoarele/scoatem prin parbrize iataganele// 'tui claxonul/şi pentagonul! (*Certitudine*)".

Esenţa inefabilă a poeziei lui Ioan Nistor, marca inconfundabilă ce o particularizează, dincolo de oricâte analize ale statusului acesteia s-ar mai putea întreprinde, stă în iscusit-strunita ei amărăciune de fond născută din teribila dramă a singurătăţii şi marginalităţii condiţiei individului, spleenului cunctator al insului *de pe marginea hărţii* asaltat de imaginile groteşti ale degradării şi pervertirii umane, pe de o parte ("tot ce-i frumos e ros de îndoială/şi tot ce-i drept şi sfânt e aruncat la ghenă/izvorul pur e sechestrat sub yală/ înving doar decibelii din sirenă"//nu mai poţi plânge pe umărul nicicui/ cuvântu-ngheaţă-n lacrima de veghe/şi îngerul cel negru face pui/tot pipăindu-şi colţul de sub zeghe/şi iar din noi şi peste noi se varsă/ lavă-ngheţată,/gheaţă arsă"); în "tristeţea" expiatoare dinlăuntru, "ca muşcătura unui glonte", pe de altă parte ("tristeţea este o şerpoaică transparentă/cu ochii arzând ca nişte/pumnale//muţenie îngheţată în colţul gurii//teroare care/îţi îmbrăţişează fiinţa până la sânge/ răscolindu-ţi carnea fără nicio durere// doar când îşi ia zborul/fericită/rămâne un semn în dreptul inimii tale/ ca muşcătura unui glonte//tras dinlăuntru"(*În dreptul inimii)*.

Poet al unui profund jind platonician după o atlantidă a binelui, adevărului şi frumosului, un continent din nefericire scufundat într-un văzduh de o consistenţă fugace în epoca noastră populată mai abitir cu farisei, Ioan Nistor este mai mult decât un superb creator de lumi poetice şi justiţiare înmugurite din viaţa sa, este o conştiinţă.

Leonid Dragomir

Biblioteca de filosofie

Occidentul şi sfârşitul istoriei

Ce este Occidentul?, de Philippe Nemo (trad. de Adrian Ciubotaru, Ed. *Cartier*, Chişinău, 2009), este o carte care nu oferă prea multe iluzii unor basarabeni dornici de integrare în lumea occidentală, ba nici chiar românilor deja integraţi în U.E. Dacă ar fi să-l credem pe scriitorul şi filosoful francez, Occidentul este „o cultură purtată de mai multe popoare", rezultat al unui proces îndelungat, desfăşurat în cinci faze esenţiale. Acestea sunt, într-o enumerare simplificată, următoarele: cultura greacă, dreptul roman, Biblia, Revoluţia papală din secolele XI - XIII şi democraţia liberală modernă. Datorită lor s-au constituit în mai bine de două milenii cultura şi omul din apusul Europei. Philippe Nemo realizează o lectură a istoriei şi a culturii occidentale, mergând uneori până la nuanţe, pentru a demonstra cum fiecare dintre cele cinci etape ale constituirii spiritului occidental a fost de fapt un miracol, producând adevărate mutaţii în umanitatea occidentală.

Mai întâi, „miracolul grec", cum a fost numit, a inventat Cetatea, a conceput libertatea subordonată legii, a descoperit şi dezvoltat ştiinţa raţională alături de un sistem de educaţie. Dreptul roman a dus la apariţia noţiunilor de proprietate privată, de persoană şi de umanism. Contribuţia lumii ebraice a constat, pe lângă ideea monoteistă, în conceperea unui timp linear al istoriei, pus în tensiune escatologică; ulterior, creştinismul descoperă un principiu ce transcende justiţia, caritatea. Pe fondul unei crize profunde a creştinismului în intervalul cuprins între secolele XI si XIII are loc în Occidentul catolic, nu şi în Răsăritul ortodox, ceea ce s-a numit revoluţia papală, ce realizează prima sinteză între Atena, Roma şi Ierusalim, reuşind să înscrie acţiunea umană cu tot ce implică ea, raţiune, justiţie, etică, în perspectiva mântuirii. În sfârşit, odată cu modernitatea se realizează treptat promovarea democraţiei liberale, pluralistă în politică şi economie. Cine nu a parcurs cele cinci etape, afirmă tranşant autorul, nu face parte din Occident, ci se află mai mult sau mai puţin în vecinătatea acestuia. Este şi cazul României, laolaltă cu toate ţările ortodoxe (ce nu au beneficiat de Revoluţia papală) dar şi a ţărilor catolice sau protestante din estul sau centrul Europei, precum şi cele din America Latină sau Israelul. Autorul pledează pentru o confederaţie europeană, şi nu pentru un suprastat federal, a ţărilor propriu-zis occidentale şi se declară prudent în privinţa extinderii graniţelor Occidentului, prin înglobarea unor ţări care nu au asimilat cultura occidentală parcurgând toate cele cinci faze.[1]

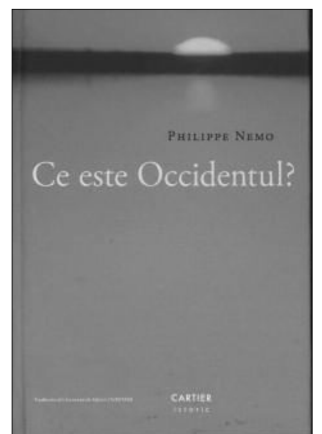
Mi se pare evident că viziunea liberală a lui Philippe Nemo constituie o versiune mai restrânsă, limitată la ceea ce el numeşte Occident, a teoriei sfârşitului istoriei promovată de Francis Fukuyama. Umanitatea şi-ar fi găsit, conform filosofului american, în democraţia liberală soluţia problemelor politice, toate ţările urmând a se integra mai devreme sau mai târziu în acest sistem, procesul istoric atingându-şi astfel, capătul. Tezei i s-au adus destule contraargumente, între care şi unele de ordin factual, precum războaiele de la sfârşitul secolului XX şi terorismul de la începutul secolului XXI. Se discută de asemenea despre o criză a democraţiilor în sensul clasic, în condiţiile manipulărilor mass-media, netransparenţei guvernelor, crizelor economice globale etc. Pe de altă parte, schema aceasta a unui progres relativ constant în Occident, spre laicitate şi democraţie, trădează, ca orice schemă, realitatea. Autorul francez susţine că asemănările dintre statele cu adevărat occidentale, care au parcurs cele cinci faze (SUA, Canada au ars etapele) sunt mai mari decât diferenţele, ceea ce nu înseamnă că diferenţele nu există, putând genera conflicte chiar în interiorul statelor, între diferite pături socio-culturale, nu neapărat între state.

Meritoriu în această adevărată filosofie a istoriei este accentul pus pe rolul culturii în geneza lumii occidentale, cu toate aspectele ei. Conform lui Philippe Nemo, spiritul comandă economiei, tehnologiei, politicii etc. Chiar şi în modernitatea materialistă, scrie el, „*inovaţiile în ştiinţele morale şi politice* (s.a), făcând posibilă economia de schimburi la scară mare, au creat condiţiile pentru avansarea ştiinţelor naturii şi tehnologiilor". Şi totuşi, pare că, la capătul procesului, în culmea triumfului Occidentului, spiritul s-a retras pentru a lăsa mecansimele economico-politico-tehnologice să funcţioneze în gol. Astfel, creştinismul nu are în schema propusă alt rol decât să contribuie la procesul de laicizare a lumii, fiind apoi exilat în cadru privat.

În general după atingerea unei culmi urmează începutul coborâşului. De aceea cred, împotriva a ceea ce susţine Philippe Nemo, că integrarea ţărilor apropiate Occidentului poate constitui, pe termen lung, tocmai prin diferenţele lor, şansa unei renaşteri spirituale.

Notă

[1] În Franţa cartea a apărut la editura P.U.F., în 2004.

Verticalitatea *firului cu plumb*

– urmare din p. 25 –

noi ca un vierme prin carnea mărului dulce) şi relaţia cu ideea morţii, pe care într-un superb poem, emblematic, autorul nici măcar nu o numeşte, deşi se referă la ea, vorbeşte cu ea, *ea este poemul*: „Mi-e frică de noapte (iar vine ea)/ se-aude o uşă care se deschide prea repede/ în sângele meu albindu-l ca pe-o păpădie./ Poate că tu eşti frica de noapte/ tocmai asemenea vânătorului beat de toate/ licorile pădurii/ care ţine-ntre dinţi osul cel fără de aer al porumbelului" (*Imn împotriva nopţii*).

Cu Octavian Doclin s-a petrecut prin această carte încă un timp al zidirii. El a urcat încă o treaptă în construcţia spiritual - stabilă a creatorului încrezător în sine şi în destinul care i-a fost dat. *Lumina* pe care o vede din perspectiva maturităţii auctoriale şi care stă sub semnul unei religiozităţi intrinseci (a căutării unui *centru sacru*, a unui *centru mistic*), îi luminează adâncul întunecat al spaimelor şi al presimţirilor însoţitoare. Pornit entuziast, teribilist, în încercarea de dominare a *cuvântului* el a ajuns la partea complicată a zidirii, atunci când reevaluează atât *cuvântul* ca materie primă, dar şi *tăcerea*, parte complementară/ liant al zidirii. Face acest lucru conştient, plin de speranţă şi de temeri, cu nostalgia altor *voievozi ai sufletului*, morţi acum spre nedumerirea poetului: „de ce-au murit aceşti poeţi/ de ce umbra mâinilor lor/ pluteşte ca o floare de nufăr/ peste apele nămoloase şi verzi/ ale izvorului de sub munte/ ca pasărea în agonie pe o stea neagră" (*De ce-au murit aceşti poeţi*). Poetul transformă poezia în *adăpostul adevărurilor revelate*, înzestrat fiind cu puterea speculativă a nuanţelor şi cu iscusinţa descinderilor dincolo de realitatea aparentă. Poezia este chintesenţa care (i) se luminează sub valenţele senzoriale ale trăirii imediate, imaginile transfigurate au consistenţă şi viziunea (re)aminteşte de obsesia căutării adevărului ultim, ascuns în *miezul lumii dintâi*. Poetul *odihnindu-se pe piatra Eben Ezer* (piatră de *ajutor divin*, o piatră simbolică, *de reformă* din viaţa cuiva) aşteaptă revelaţiile. *Acoperişul pietrei* este metastructura stabilităţii invocată freudian, inconştient de poet. Cântecul timpului este *orga îmbătrânind catedrala*, iar misterul are *sonorităţi care imită veşnicia.* Timpul este *un cântec de leagăn* al tuturor lucrurilor ameninţând să lase în jurul lui *somnul gol*, în viziunea lui Octavian Doclin, spaima *somnului fără vis*. Ea poate face ca singurătatea să ia, aşa cum înspăimântător spune poetul, *forma unei vedenii* (amintind din nou spaimele lui Rilke: *şi toate trec grăbite să termine/ se-avântă-n cerc, se-nvârt la întâmplare*…). Pentru autor nevoia de certitudine apare imperioasă, arghezianā, necesară în sprijinul visului arhitectural proiectat în materia complicată a logosului. Însă eul fragil, temporar în grădina ontologiei, este expus *furtunilor de nisip care-i şterg vederea* şi trebuie să se raporteze mereu la ceva stabil, să se orienteze după *firul nevăzut al verticalităţii*, imitând modelul *firului cu plumb* care stabileşte *corect* linia câmpului gravitaţional al locului.

Într-o asumare tranşantă a modernităţii poeziei, Octavian Doclin distilează în stilistică proprie expresiile distincte ale stilurilor poetice, impresionând prin suveranitatea discursului decantat, dispensat de retorica orgolioasă şi de împodobirea ostentativă. Dimpotrivă, simplitatea vizionară guvernează panorama nostalgică şi sentimentul despodobit de bucuria siguranţei şi a împlinirii finale. Invocarea versurilor lui Rilke, alese ca *motto*, stă şi ea mărturie pentru destinul asumat al realizărilor şi al *aşteptărilor deschise*, cu toate riscurile lor: „în cercuri ce cresc îmi duc viaţa, şi-aşa/ tot trec peste lucruri din cerc în alt cerc. Pe ultimul poate nu-l voi încheia,/ dar vreau să-l încerc..."! Acum, Octavian Doclin (îşi) scrie meditaţiile parcă sub imperiul viziunilor exacte ale legilor dezintegrării naturale în care, sub o serie de transformări alfa şi beta, procesul de radioactivitate (în natură) *se opreşte la plumb*. El reprezintă ideea unui element de stabilitate, necesar ca *o busolă* invincibilă, unealtă şi modalitate de *readaptare verticală*, de revenire la poziţia favorabilă şi favorizat-divină. *Un îndreptar magic al simplităţii*, cu alte cuvinte, obligatoriu în recuzita de lucru, pentru o realizare cât mai aproape de perfecţiune a proiectului creator. Cu ajutorul lui poţi măsura/judeca ce posibilităţi ai, ce poţi să construieşti, cât şi mai ales *cum* - toate marile întrebări/nelinişti ale vieţii care trebuie să aibă o finalitate gândită şi asumată. *Doar cel care vede – există,* spune Octavian Doclin într-o secvenţă a poemului, reformulând maxima carteziană. El *continuă zidirea*, urcă cercurile succesive ale sensurilor, ivite din vârste, din tăria şi bogăţia logosului. Cuvântul se autoregenerează, e mereu mai puternic, iar reverberaţiile lui pătrund acum mai adânc în *ochiul minţii*. Poetul este căutător-cu-vocaţie al *regatului mistic ascuns*, invizibil, al tărâmului înţelepciunii sacre, ascuns undeva departe în lume sau, poate, în el însuşi.

...Octavian Doclin distilează în stilistică proprie expresiile distincte ale stilurilor poetice, impresionând prin suveranitatea discursului decantat, dispensat de retorica orgolioasă şi de împodobirea ostentativă.

lector

Mariana Şenilă-Vasiliu

De la Krak des Chevaliers la Apameea

Numele arab al cetăţii Krak des Chevaliers este Hosn al-Akrad. Unii istorici acreditează ideea că denumirea *krak* ar proveni de la cuvântul Akrad, alţii, în schimb, cred că la baza ei ar sta cuvântul “kerak”, care în arabă ar semnifica “cetate”.

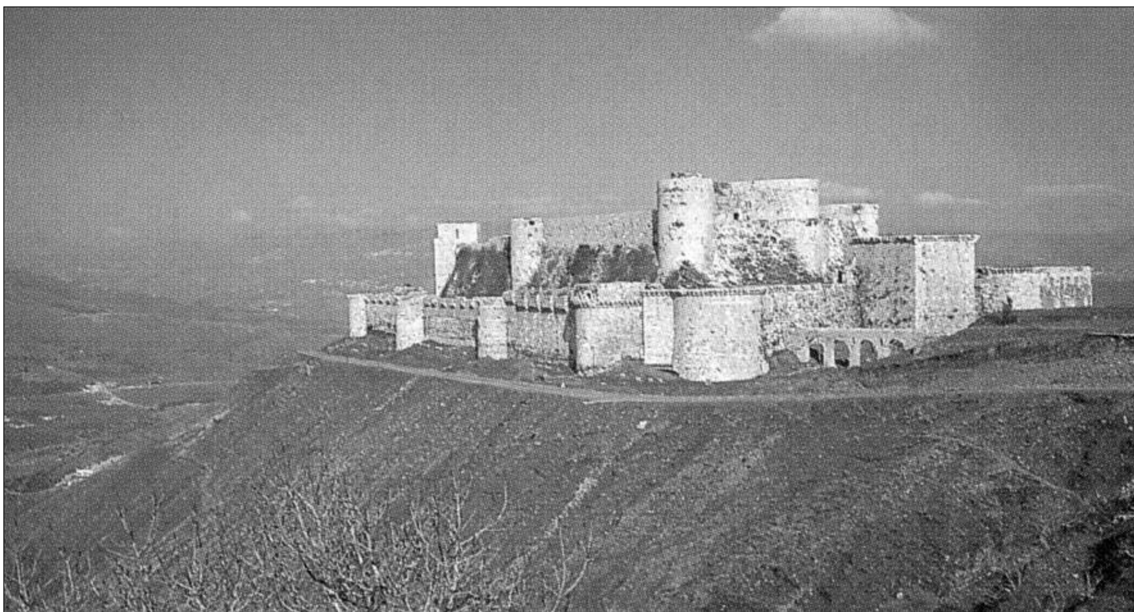
19 aprilie 2005

În programul zilei, Krak des Chevaliers, Turnul Alb de la Safita şi, spre seară, intrarea în Liban. A intervenit o modificare totuşi, Turnul Alb de la Safita fiind în restaurare şi nemaiputând fi vizitat - astea-s surprizele neplăcute ale excursiilor, imprevizibilul dictat de realitatea de la faţa locului - la propunerea cuiva foarte bine documentat s-a decis că vom vizita, la schmb, Apameea.

Coasta răsăriteană a Mării Mediterane a fost din vremuri imemoriale şi până în prezent cea mai neliniştită şi instabilă zonă de pe glob. Nu că în alte părţi ar fi linişte şi pace, dar aici, nu ştiu cum s-a făcut, conflictele au fost întotdeauna acute şi cu urmări pe termen foarte lung. Deşi pământul nu e mănoas, ci arid şi neprimitor, cu un relief făcut mai mult din amestec de piatră cu iarbă pitică şi uscată, deşi vântul şi-a făcut în zonă culoar, fâşia asta de pământ a fost un veşnic motiv de vrajbă şi dispută. În Antichitate a fost râvnită de egipteni, hitiţi, perşi, greci şi romani, după care a devenit obiectul lăcomiei arabilor, mamelucilor şi turcilor otomani. Dacă iniţial tenesiunile au ţinut de o megieşie nefericită, între 1099 şi 1270, în numele Domnului creştin şi în ideea eliberării locurilor sfinte, a Ierusalimului, asupra coastei răsărite a Mediteranei s-au năpustit, în valuri succesive, cruciaţii. Opt viituri au pătat timp de aproape două sute de ani cu sânge locul, cea de-a noua cruciadă sfârşindu-se înainte chiar de a fi început, datorită morţii regelui Franţei Louis al IX-lea în faţa Tunisului.

Paradoxul situaţiei din perioada cruciadelor e că, de ambele părţi, se lupta în numele războiului sfânt, numit *djihad* de către arabi şi *cruciadă* de către creştinii occidentali. În realitate, sfinţenia a fost doar pretextul, iar nu cauza încrâncenatelor confruntări. Papei Urban al II-lea, care a binecuvântat prima cruciadă, i-a scăpat porumbelul atunci când s-a adresat celor care plecau să lupte pentru cauza sfântă. “(...) oricine este aici în mizerie şi sărăcie, acolo, în ţara sfântă, va fi bogat.” Nu la vreun miracol care să-i îmbogăţească peste noapte pe cruciaţi se gândise papa, ci la jaful şi spolierea teritoriilor ocupate. Un secol mai târziu, cărturarul şi cronicarul Foucher de Chartres sintetiza situaţia creată după cucerile france în Orient: “Luaţi seama şi socotiţi în cugetele voastre cuma prefăcut Dumnezeu în zilele noastre Occidentul în Orient, noi, care am fost occidentali, am devenit nişte orientali, acela care era roman sau franc s-a transformat în galilean sau locuitor al Palestinei, cel care locuia la Reims sau Chartres se vede locuitorul al Tyrului şi Antiohiei”. (apud F. Cazan, “Cruciadele).

Formarea statelor latine în Orient nu a modificat doar istoria, ci şi peisajul. Cetăţile cruciaţilor cu donjoanele lor semeţe pun coroană înălţimilor de piatră formând o salbă de castele întărite, locuri din care se pornea la atac sau în care luptătorii se retrăgeau când erau atacaţi şi din care supravegheau neîncetat împrejurimile. Din nord în sud se înşiră cetăţile rămase până în ziua de azi în picioare: Antiohia, Laodiceea/ Latakia, Jaffa, Gaza, Shobak, Krak de Moab şi Ayla/Agaba. Dar cruciadele au avut un impact negativ nu doar asupra lumii islamice, ci şi asupra celei creştine. Intrarea cruciaţilor în Constantinopol, în 1204, când, sub pretextul că grecii bizantini ar fi fost eretici, au jefuit, au omorât locuitorii capitalei şi au incendiat de-a valma biserici şi palate, lăsând în urma lor catacombe de cadavre, ruine şi jale, a arătat adevărata faţă a războiului zis sfânt şi mobilul acestuia. Fluxul cruciat se năpustise ca o urgie asupra creştinătăţii însăşi. Religia e o sabie cu două tăişuri, cum a spus nu mai ştiu cine, iar un tăiş al sabiei cruciaţilor retezase legătura dintre fraţii întru credinţă, rană nevindecată nici până azi. După peste opt sute de ani, resentimentele creştinilor ortodocşi faţă de biserica apostolică sunt la fel de mari, lucru dovedit de refuzul Bisericii Ortodoxe din Grecia de a-l primi în vizită pe actualul papă, Benedict al XVI-lea. Papa Inocenţiu al III-lea, care până atunci închisese ochii la fărădelegile cruciaţilor faţă de lumea islamică, şi-a dat seama de pericolul care păştea biserica romană, acela “ca biserica grecească să nu mai vrea să se supună tronului apostolic văzând din partea latinilor numai fapte diabolice şi criminale, ceea ce îi dă dreptul de a-i privi cu dezgust, ca pe nişte câini”. Intuiţia papei s-a dovedit corectă şi dureroasă, dar era prea târziu. Faptele nu puteau fi acoperite de nicio minciună pioasă, ruptura se produsese, iar creştinătatea s-a trezit împărţită în două.

KRAK DES CHEVALIERS

Mi se poate reproşa faptul că există destul livresc în notele mele de călătorie şi nu mă grăbesc să neg acest lucru, însă ce folos ar avea cititorul căruia îi sunt adresate de aş înşira nume de locuri fără a le aşeza în istorie? Ar fi ca şi cum ar privi nişte fotografii fără nicio informaţie privind provenienţa lor, ca şi cum l-aş abandona într-un loc necunoscut, fără niciun indiciu, fără barem o busolă. Livreşti? Poate. Detest “omul carnal” despre vorbea Unamuno, la care informaţia intră pe o parte şi iese nedigerată pe cealaltă, însă îi dispreţuiesc încă şi mai mult pe cei care care se fâţâie pe glob doar pentru că dispun de bani şi e de bon ton să înşiri locurile din lumea largă pe unde ai umblat, în ce hoteluri ai stat şi câte stele aveau, ce ai mâncat, cum ai stat la plajă şi ce shoping ai făcut. Sunt şi ăştia tot oameni canal, îndeasă pe o parte şi dau afară pe cealaltă... O călătorie cu folos se face cu o bună documentare prealabilă şi mai cu seamă după încheierea periplului, când informaţia este completată cu ceea ce s-a constatat de visu. Cunoaşterea nu vine spontan, din neant, dar nici un măgar într-o bibliotecă nu devine atotştiutor doar pentru că a dat pe acolo.

Numele arab al cetăţii Krak des Chevaliers este Hosn al-Akrad. Unii istorici acreditează ideea că denumirea Krak ar proveni de la cuvântul Akrad, alţii, în schimb, cred că la baza ei ar sta cuvântul “kerak”, care în arabă ar semnifica “cetate”. Înaintea actualei cetăţi, pe acel loc se afla o fortăreaţă musulmană kurdă. Cucerită de Raymond de Saint-Gilles de Toulouse (stră-stră-străbunicul pictorului Henri de Toulouse-Lautrec!) în timpul primei cruciade, datorită importnţei sale strategice, peste fundaţia musulmană, cruciaţii au construit castelul întărit aşa cum poate fi el văzut azi. Faptul că de la înălţimea piciorului de munte pe care se înălţa puteau fi supravegheate depresiunea Homs, munţii din spate şi litoralul, a făcut ca cetatea să devină “cheia Pământurilor creştine”. Pierderea ei, în 1271 a însemnat dezastru pentru cruciaţi. Practic, războiul sfânt purtat de occidentali în Orientul Apropiat se încheiase odată cu cucerirea ei de către sultanul mameluc Bairbas.

Krak des Chevaliers este un model de arhitectură militară francă. Cetatea, ce se întinde pe două hectare şi jumătate, e împrejmuită cu ziduri groase, înalte şi solide, e prevăzută cu un sistem de turnuri rotunde de apărare, are în interior alte trei rânduri de întărituri ce înconjoară cele trei lonjoane masive. Construcţia ei s-a datorat ordinului Ospitalierilor Sfântului Ioan de la Ierusalim, însă în mod cert concepţia arhitecturală aparţine unor meşteri francezi, lucru vizibil cu ochiul liber datorită stilului de tranziţie între goticul abordat, dar şi stilul romanic din loc în loc. Minunata Galerie a Cavalerilor, înaltă, cu bolţile ei străbătute de nervuri înnodate în arce frânte tipice goticului, precum şi capela, la fel de frumoasă şi impresionantă, sunt cele mai bune mărturii ale stilului gotic, complet necunoscut în arhitectura orientală. Ele au fost executate cu foarte puţin timp înainte de cucerirea cetăţii în 1271. Urmele fostei cetăţei kurde nu mai pot fi văzute, ele au fost înghiţite de cetatea francă, ce a fost ridicată peste fundaţiile sale.

Golite de substanţa umană, de forfota şi dezordinea, de agitaţia şi murmurul tipice vieţii, toate monumentele de artă, indiferent cât de frumoase ar fi, mi se par reci, inospitaliere şi pustii. Pe sub bolţile înalte, pe culoarele întortocheate, în lunga sală de întruniri a cavalerilor de odinioară, în Galeria Cavalerilor sau în capelă, unde ştii că altădată era un perpetuu du-te-vino şi zgomot de voci, liniştea şi pustia e acum apăsătoare. Unde-s şirurile de cavaleri înzăuaţi, cu pelerinele lor albe cu crucea însângerată pusă pe umărul stâng urcând călare panta cetăţii? Unde-s tropăitul mărunt şi nechezatul cailor ţinuţi în grajdurile cetăţii? Unde-i zarva chemărilor rostite în toate limbile occidentale şi orientale? Unde-i aroma bucatelor venind dinspre marea bucătărie ori din trapeză? Unde-i cadenţa paşilor reverberând sub bolţile de piatră, izbindu-se de ziduri? Unde-i murmurul rugăciunilor şi al cântărilor religioase răzbătând din capelă? Unde-i hărmălaia asurzitoare a bătăliilor purtate la poalele cetăţii? Un singur lucru viu în golul de timp interpus între cele ce au fost şi ziua de azi: într-un colţ al capelei, un băieţandru cu ochi mari, ca de smoală, invită turiştii rătăciţi în astă parte a cetăţii să asculte ecoul cuvintelor izbindu-se de zidurile groase şi de bolţi. Scoate nişte sunete neînţelese pe care ecoul le înapoiază. Apoi îngână un cântecel pe care, la rândul lor, pereţii reci ni-l aduc înapoi. În timpul ăsta, privirea lui iscodeşte feţele celor ce ascultă, să vadă ce ecou are demonstraţia lui. Cei câţiva care asistă la ea ridică indiferenţi din umăr şi zoresc pe urmele ghidului. În fapt, prezenţa lui acolo nu era întâmplătoare, voia şi el câţiva bănuţi, nu cerşiţi, ci câştigaţi. Pe care nimeni nu i-a dat...

După ce am rătăcit o vreme prin labirintul de piatră al cetăţii, tot cotind şi urcând, ajungem în fine pe terasă. Priveliştea ce se deschide în faţa noastră e copleşitoare, se vede până hăt în depărtare, de o parte valea Orontelui, de cealaltă câmpia de la Homs, iar în spate munţii. Abia de aici poţi înţelege cu adevărat raţiunea înălţării cetăţii în acest loc precum rolul crucial jucat de ea. Ca de obicei, trag de timp rămânând ultima sperând într-un moment numai al meu în contactul cu cetatea cavalerilor de odinioară, cu spiritul locului. Chemarea imperativă “La autocar!”, îmi retează această plăcere.

De la Qalaat al-Hosn, alias Krak des Chevaliers, drumul se răsuceşte spre Qalaat al Mudiq, alias antica Apameea. În arabă, actuala denumire a Apameei s-ar traduce cu “citadela din defileu”, însă ceea ce interesează nu-i aşezarea din câmpia Ghab, străbătută de Oronte, ci platoul pe

care e situată una din minunile Siriei, Marea Colonadă de la Apameea.

Faţă-n faţă cu ceea ce a mai rămas din oraşul fondat de Seleucos Nikator în urmă cu două mii trei sute de ani (301 î.Hr.), e greu să accepţi că Apameea era un centru urban locuit de o jumătate de milion de locuitori, că viaţa clocotea aici în cele mai diverse forme, că în Antichitate a fost creată în acest loc o şcoală nepoplatoniciană - un mozaic roman îl înfăţişează pe Socrate înconjurat de discopolii săi -, iar la începutul primului mileniu după Hristos, între închinătorii altor religii şi creştini domnea buna înţelegere şi că alături de templele păgâne se ridicau zeci de biserici creştine. Ideea unui Orient anticreştin şi intolerant este falsă, în Siria există, probabil, cea mai mare densitate de biserici din Orient şi încă dintre cele mai vechi. Cruciadele sunt cele care au stârnit în lumea islamică resentimentul faţă de creştini. După cum tot ele au dus la schisma dintre lumea ortodoxă orientală şi cea creştină occidentală şi la asmuţirea unui puternic, dar nejustificat, sentiment antiislamic. Urmările nesăbuinţei de atunci se văd până în ziua de azi.

Apameea m-a luat prin surprindere. Totală! Voi fi citit despre ea în cărţile de istorie, însă ce am văzut la faţa locului m-a lăsat literalmente cu gura căscată. Cu toată imaginaţia mea, destul de prodigioasă altminteri, cu toate cunoştinţele în materie de istorie a artei, niciodată nu-mi închipuisem că poate exista o astfel de splendoare. Pe o lungime de aproximativ doi kilometri, un şir de coloane, în marea lor majoritate rămase în picioare, formau o orgă de marmură. Dacă scara monumentală de la Machu-Picchu, cea mai mare şi impresionantă din lume după opinia specialiştilor, mă uimise, Marea Colonadă de la Apameea m-a lăsat fără cuvinte. Sute de coloane drepte ori în torsadă, pe care vechiul antablament le lega asemeni picioruşelor de ajur dintr-o broderie, tiveau poala cerului de un incredibil albastru. Monumentalele coloane păreau să se hrănească din pământ, din iarba verde şi crudă a acestui început de primăvară. Marea Colonadă e tot ce rămăsese din vechiul *cardo* roman. Dacă acum în spatele căii principale se întinde doar câmpul, odinioară în dosul coloanelor exista un portic sub ale cărui bolţi se înghesuiau prăvăliile. Lărgimea *cardo*-ului, de aproape 40 de metri este unul din cele mai generoase din întreaga lume antică. Privind colonada ai o extraordinară senzaţie de spaţialitate. Ticsită de lume înveşmântată în toate straiele şi culorile Romei şi Orientului, trebuie să fi fost o privelişte extraordinară. Dalele de piatră, vălurite din cauza cutremurelor din loc în loc, sunt, barem la începutul căii, cele iniţiale. Peste ele au trecut atâtea personalităţi venite la Apameea, fie ca să consulte oracolul din templul lui Zeus Belos privind destinul ce-i aşteaptă - lui Septimius Severus, oracolul i-a prezis că va fi împărat -, fie ca să se închine doar, fie din alte motive, unele politice, altele economice sau şi una, şi alta. Inscripţiile de pe trei coloane, precum şi suporturile de pe ele marchează locul în care, cândva, se ridicau statuile împăratului Antonin cel Pios şi a fiilor săi adoptivi, viitorul împărat filosof Marcus Aurelius şi Lucius Verus.

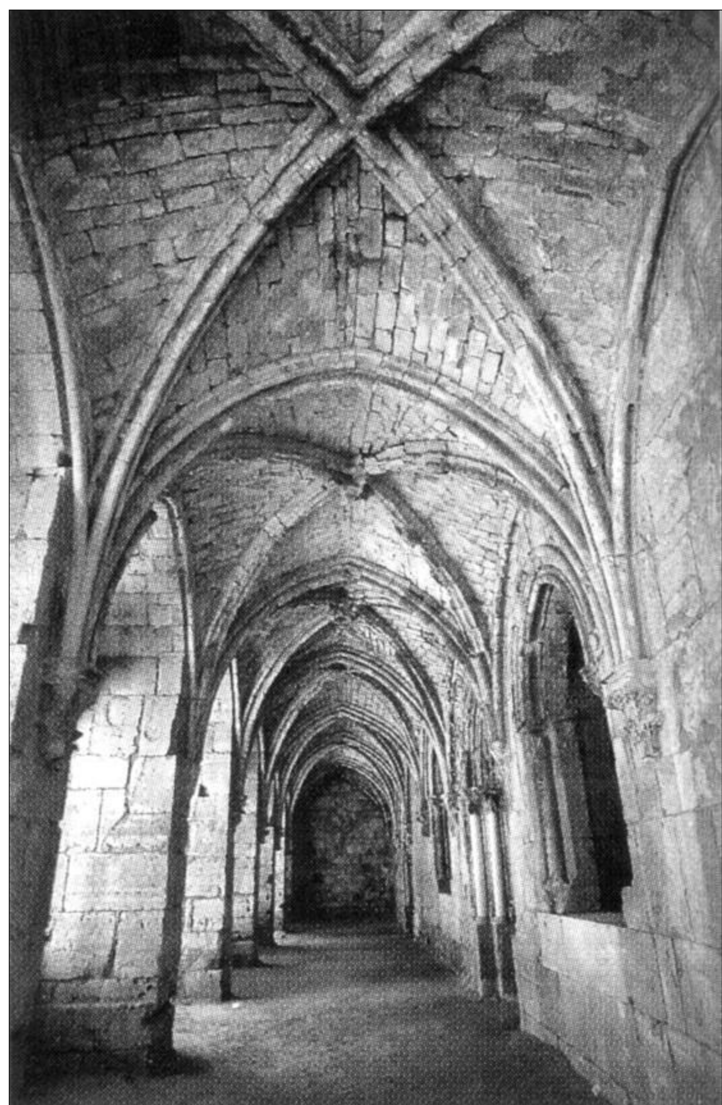
Apameea, ale cărei ruine le privim acum, datează de după cutremurul din 115, când oraşul a fost reconstruit de romani din temelii. De unde şi dispunerea lui dublu axială în cruce, *cardo - decumanos* după care erau organizate urbanistic toate aşezările şi oraşele romane, inclusiv cele din provincie. Altfel trebuie să fi arătat însă Apameea când a venit aici Cleopatra întovărăşită de Antoniu.

Din raţiuni politice, după spectaculosul foc de artificii sentimental de la începutul poveştii lor de dragoste, în anul 39 î.Hr., Antoniu o părăsise pe Cleopatra şi se căsătorise cu sora lui Octavian, viitorul împărat Augustus. Cuminţit, domesticit, timp de trei ani el părea să fi uitat romanţa trăită cu regina egipteană. Părea doar, pentru că trimis de Octavian împotriva parţilor, de îndată ce a păşit pe pământul sirian, la o azvârlitură de băţ de Egipt, a chemat-o la el pe Nimfa Nilului, cum o poreclise istoricul Flavius Josephus pe năbădăioasa regină care dase atâta de furcă Romei. Cleopatra n-a aşteptat să fie chemată a doua oară... A fost de ajuns ca să se revadă, pentru ca cei doi, ori cel puţin Antoniu, să-şi piardă capul. Uitând de orice raţiune de stat, încălcând jurământul de triumvir şi tratând teritoriile romane în Orient ca bun personal, i-a făcut cadou Cleopatrei regiunea costieră a Mediteranei, o parte din Iudeea, Ciprul şi Cilicia. A urmat a doua lună de miere a cuplului, pe care şi-au petrecut-o, în principal, la Antiohia. Îndărătul romanţei se ascundea însă un plan politic, cei doi intenţionând crearea unui stat helenistic pe care să-l conducă în tandem. În toată tărăşenia asta amoros-politică, pentru Cleopatra, ambiţioasă cum era, conta mai mult raţiunea decât sentimentul. Ca o actriţă desăvârşită ce era, a jucat cu brio rolul îndrăgostitei până a obţinut de la Antoniu ce dorea. Apoi , când i-a fost în pericol viaţa, l-a trădat, l-a părăsit şi l-a acuzat de toate relele. Nimfă sau nimfomană - Cezar şi Antoniu n-au fost decât cei mai celebri amanţi ai săi dintr-un lung şir de bărbaţi -, cert e că urmaşa Ptolemeilor, pe lângă nurii săi irezistibili de care se servea, poseda şi un cap politic pe măsură.

Dacă atunci când descinsese la Laodiceea/Latakia la chemarea imperativă a amantului său, Cleopatra venise fără nelipsitul alai, la înapoiere în Egipt, după ce trecuse şi prin Damasc şi Petra, o făcuse în stilul ei de un alai opulent şi bătător la ochi. Nu mai era însoţită de Antoniu, care după ce tot amânase campania împotriva parţilor, n-a avut încotro şi a plecat contra lor. Povestea perioadei petrecute de celebrul cuplu în Siria şi în insula Rhodos e mai lungă, dar mă mulţumesc să spun că, după înfrângerea lui Antoniu în războiul cu parţii, lucrurile au mers din rău în mai rău până la dezastrul căruia i-au căzut victime amândoi. Cleopatra, cu toate încercările ei de a-şi salva pielea şi regatul dând vina pe general, a plătit la rândul ei preţul suprem. Apameea n-a însemnat pentru Cleopatra decât un scurt popas fericit în drumul ei spre tragicul deznodământ.

Întâmplarea a făcut si vizităm Apameea la ceasul ei de har, când soarele coborând spre asfinţit creează minunate jocuri de umbre şi lumini ce scot în evidenţă fusurile răsucite ale coloanelor de marmură şi frumoasele capiteluri corintice care le încununează. Şi-i o linişte şi pace, o îndumnezeire a peisajului cum n-am mai întâlnit decât o singură dată pe culmea unui deal în Apuseni, când mă întrebam cum aş putea lua un metru cub de aer şi liniştea aceea desăvârşită cu mine. Aerul aromeneşte a ierburi uşor amărui, puţin condimentate şi dulci în acelaşi timp. S-a domolit şi khamsinul, ori am ieşit noi din culoarul lui. Doar o adiere blândă mişcă vârful ierbii vălurind-o. Nepăsătoare la trecerea noastră, o femeie în vârstă adună nişte iarbă într-o târnă pe care o cară în spate. Pe un capitel frânt, rezemat cu spatele de fusul unei coloane un băieţandru care păzeşte o turmă de oi cântă în ritmul acela tărăgănat - oriental ceva dintr-un fluier. Pe un trunchi de coloană prăbuşită, cineva şi-a uitat o pereche de ochelari de soare foarte fini şi eleganţi. I-am văzut şi eu, i-au văzut şi ceilalţi, şi deşi probabilitatea ca turistul uituc să se întoarcă după ei era egală cu zero, nimeni nu s-a atins de ochelari. Vraja locului trebuie că l-a zăpăcit pe uituc, tot aşa cum ne-a năucit şi pe noi. Osmoza dintre arhitectură şi peisaj este atât de puternică, încât eliminarea unui sau altuia s-ar face în dauna perfecţiunii şi frumuseţii fără pereche a locului.

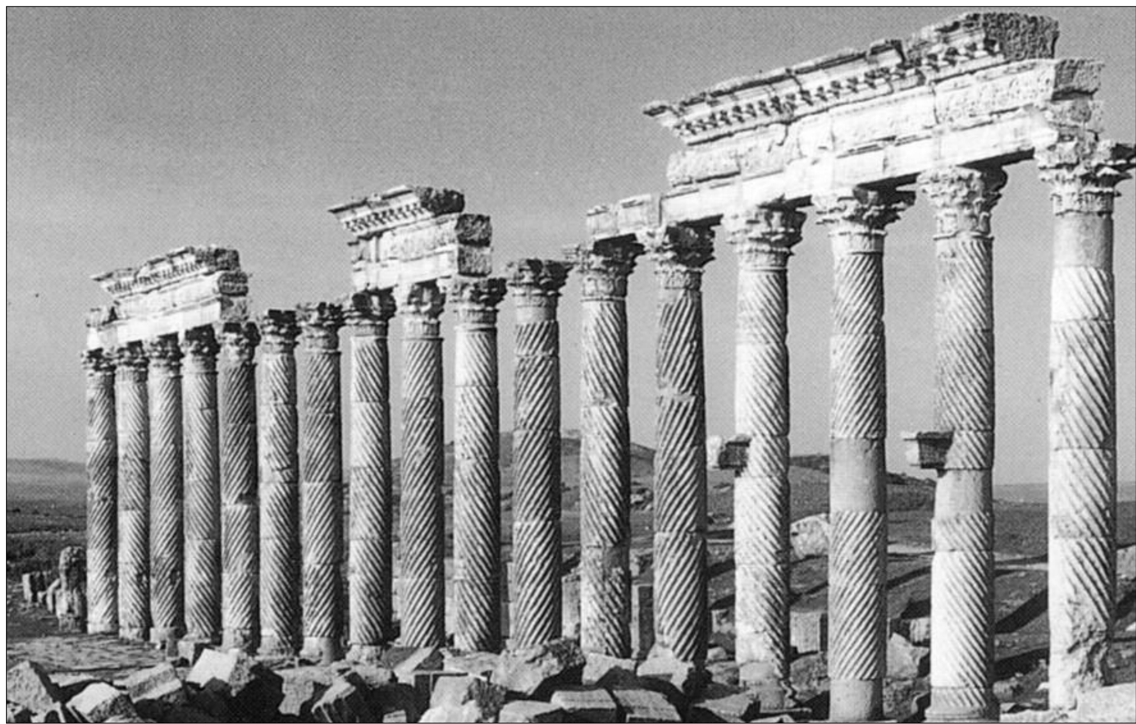
Apameea n-a fost întotdeauna calmă şi liniştită aşa cum o percepem noi, a fost şi ea călcată în picioare de cuceritorii veniţi din patru vânturi, sub cele mai contradictorii pretexte. Crucea şi semiluna s-au înfruntat în ăst loc de mai multe ori, cu sorţi schimbătoare. Timp de peste 40 de ani, în secolul al XII-lea, Apameea a fost în mâna cruciaţilor, însă poziţia ei dezavantajoasă i-a făcut să o abandoneze. Anterior, Bizanţul fusese pornit împotriva aşezării din cauza mişcării monofizite ai cărei călugări se retrăseseră la Apameea. Luată în stăpânire definitiv de arabi, cu timpul, Apameea n-a mai interesat decât ca vad comercial pe Drumul Mătăsii. Iar când Drumul Mătăsii a fost abandonat, Apameea a fost şi ea uitată. Pragmatica lume arabă nu s-a arătat interesată de moştenirea antică şi s-a dezinteresat de splendidele ruine de pe acropolea apameană. Dintele vremii şi amnezia colectivă au desăvârşit ceea ce cutremurele şi războaiele năruiseră. Apameea, care atâta m-a încântat, a fost “descoperită”, zice ghidul, abia în 1930...

GALERIA CAVALERILOR

Ajunsă la capătul Marii Colonade, am mai privit odată înapoi în semn de adio. Razele soarelui în apus aureau marmura coloanelor. Sunetul flautului, ori fluierului, nu mai răzbătea până la mine. Două femei cocoşate de greutatea târnelor cu iarbă pe care le duceau în cârcă au trecut fără vreo vorbă pe lângă noi. În urma lor, tropăind şi behăind, mergeau câteva capre şi oi dând din cap la fiecare pas. *Ars longa, vita brevis.* Şi totuşi cea care câştigă nu e arta, ci fragila viaţă.

Aş fi dorit să văd şi muzeul în care sunt păstrate, decapate, mozaicurile romane descoperite printre ruinele oraşului antic. Muzeul e închis, iar timpul ne presează. Ca mai totdeauna plec cu un gust amar că nu am văzut, nu tot, dar barem ce era mai important şi interesant. Până la urmă a trebuit, în locul originalelor, să mă mulţumesc cu o mapă cu cărţi poştale cumpărată de la chioşcul de la ieşire. Pe seară, am intrat în Liban.

MAREA COLONADĂ DE LA APAMEEA

la pas

Magda Grigore

TIMPUL – prieten şi/sau duşman

Baudelaire vedea timpul ca pe un râu în care pescuim, Flaubert ca pe un simplu subiect de conversaţie între oameni, iar Dumitru Stăniloae credea că timpul este distanţa dintre chemarea lui Dumnezeu şi răspunsul nostru.

Nimeni nu poate să trăiască în afara acestui concept fundamental, pentru că nimeni nu există în afara captivităţii lui, cu toţii suntem purtaţi de acest *diluviu entropic* (al veşniciei, de fapt), iar în războiul schimbărilor timpul iese mereu învingător. El construieşte pentru fiecare o scenă personală pe care se va juca un (alt) *mit al prizonierului* şi îl lasă pe protagonist să se descurce singur în scrierea/interpretarea/trăirea scenariului dintre amintiri şi visuri. Grecii antici au fost primii care i-au atribuit fluiditatea neîntreruptă şi *au văzut sensul timpului*, curgerea lui descendentă, peiorativă, distrugătoare. Mai târziu ştiinţa a venit cu studiile ei, susţinând *acelaşi* sens al trecerii, cu câteva argumente convergente despre timp: sensul lui termodinamic (conform căruia creşte entropia), sensul psihologic (observăm că ne amintim trecutul – nu şi viitorul), sensul cosmologic (care concepe universul în expansiune). Aşadar, se pare că fizica şi metafizica au identificat un curs, o direcţie, însă *spre ce* se îndreaptă acest fluviu – infinit la scară macro şi insuficient la scară micro – rămâne un mister continuu.

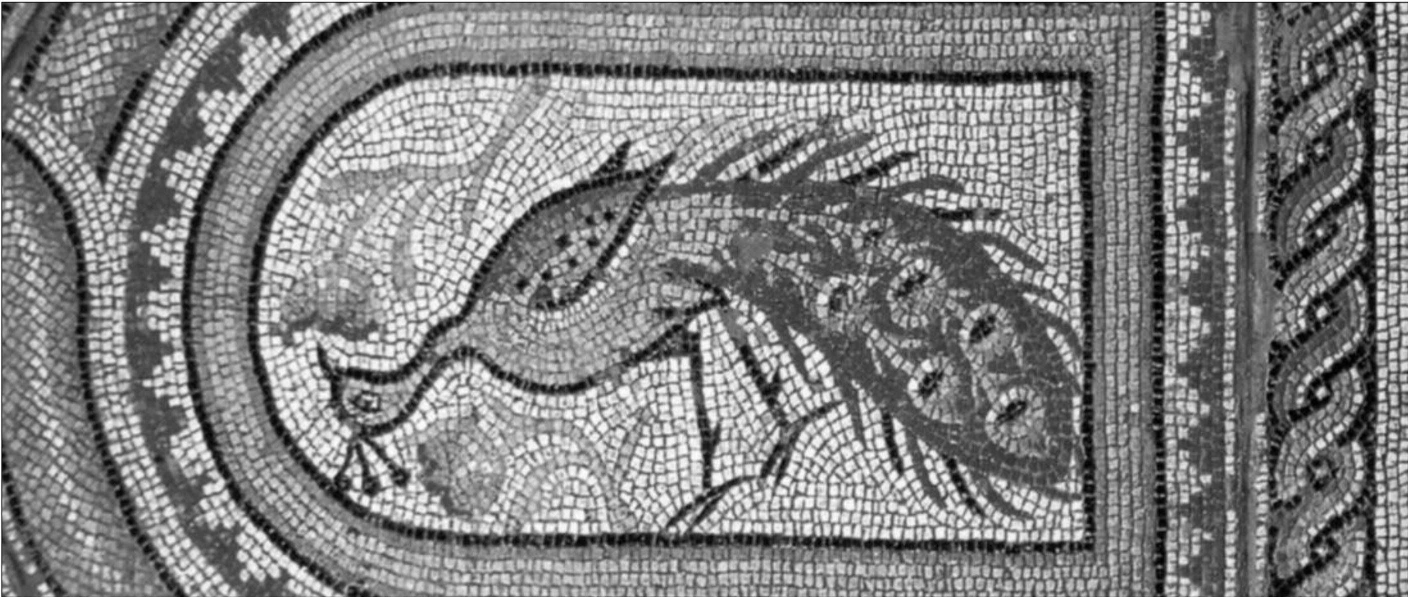
Trebuie să învăţăm/să ştim să ascultăm *cântecul timpului*. Să nu-l ignorăm, pentru că relaţia cu el nu mai poate fi îndreptată. El vorbeşte cel mai onest despre noi, dar şi cel mai crud. Este neiertător, neînduplecat, critică obiectiv. Detaşarea lui doare, indiferenţa lui distruge. E un jucător care trişează – cu cât îi dăruieşti mai mult prin proiectele tale, cu atât se zgârceşte cu tine, cu cât *te* dăruieşti mai mult, cu atât se scurtează, se estompează, nu(-ţi) ajunge. În dihotomia umană corp-suflet, timpul pare inegal şi reverberaţiile lui sunt inverse. E un paradox al divinităţii, probabil, faptul că timpul duce trupul spre moarte, determinându-l de multe ori chiar să-şi dorească sfârşitul, iar sufletul pare *să-l adapteze* vieţii, să-l ducă spre întinerire şi spre dorinţă de viaţă. Timpul este o oglindă în care e bine să ne privim des pentru a putea să medităm *în timp real* asupra trecerii.

În sens larg, timpul nu poate fi surprins şi nici nu poate fi definit, toate definiţiile lui s-au dovedit imperfecte, iar teoriile, oricât de subtile, n-au reuşit să-l încorseteze, să-l cuprindă în integralitatea lui. Ştiinţa l-a iscodit întotdeauna cu pasiune, dar *în timp* apar idei noi, care se adaugă celor vechi, le anulează sau le completează deschizând alte şi alte întrebări. Timpul infinit este de fapt *o întrebare* la care se răspunde de fiecare dată cu noi şi *nedezlegate* întrebări. Pentru cercetători el este nesfârşit şi se (re)inventează perpetuu în aşa fel încât devine inepuizabil cercetativ. Timpul, spaţiul şi mişcarea alcătuiesc o triadă aproape inseparabilă în studiul ştiinţific. Timpul se măsoară şi se probează prin schimbare, se deformează prin mişcare şi prin gravitaţie, şi este – chiar dacă pare paradoxal – *reversibil şi ireversibil*, totodată, unind cu putere absolută dimensiunile contrarii. El se dovedeşte însă o proiecţie, o iluzie la scară *omenească*, este simţ/percepţie înşelătoare, dovadă stau de exemplu faptele care *s-au produs* în viaţa fiecăruia dintre noi şi care sunt la fel de reale ca cele care se petrec *în prezent*. O frumoasă metaforă a timpului este *ceasul*, cutezanţa/curiozitatea şi ambiţia omului de *a măsura timpul*, cu diversele lui forme şi perfecţionări, începând cu ceasurile solare, urmate de mecanismele începute în 1280 şi până la nanosecunda cu care se poate măsura în prezent efectul de dilataţie al universului. Procesele din Cosmos se spune că sunt alimentate cu resturile de energie ale Bing –bang–ului. Că inclusiv noi suntem *vii* şi *funcţionali* graţie acestei călduri degajate de expansiunea universală, *suntem energie*, iar ea în viitor o să dispară încet-încet. La nivel cosmologic ea părăseşte corpurile calde, intrând treptat în corpurile reci. Fenomenul degradării termice va aduce, conform mai multor teorii, temutul sfârşit al lumii. Teoriile mai noi complică însă şi mai mult studiul timpului susţinând că a existat o succesiune de Bing – bang – uri, o infinitate în sine a fenomenului. Un alt *vis de aur* al omenirii a fost şi este *maşina timpului*, ea constituind inclusiv punctul de plecare al literaturii SF moderne. Dar ea rămâne ipotetică, presupunând *o tăietură în spaţiu-timp*, inaccesibilă, ceea ce face ca maşina magică să rămână deocamdată o construcţie controlată doar virtual. Oameni de ştiinţă creativi încearcă să construiască aşa numitele *găuri de vierme* ale universului (presupusele tuneluri ale timpului), continuând acest scop ideal(ist).

Timpul ar putea produce *efectul gemenilor* – dacă viteza luminii ar fi accesibilă (însemnând că un individ dintr-o pereche de gemeni dacă ar pleca într-o călătorie în spaţiu, la întoarcere n-ar mai avea aceeaşi vârstă cu fratele său), dar tehnologia prezentului n-o face (încă) posibilă. Unii cercetători afirmă că *tahionii* călătoresc mai repede decât lumina, posibilităţile tehnologice fiind în acest caz mult devansate. Totuşi, pe marginea *găurilor negre* din univers timpul se comportă altfel, *se îngreunează* până la nemişcare şi până la propria anulare. Iată că, din punct de vedere al fascinaţiei exercitate şi al descoperirilor ei fabuloase, ştiinţa se dovedeşte mai provocatoare decât orice literatură. Mai multe ştiinţe complementare se unesc în discuţii incitante despre timp, însă de fiecare dată ceva nou/neaşteptat nu lasă teoria timpului *să se închidă*, semn poate al unei *deschideri sacre* a creaţiei. Sfântul Augustin spunea că lumea a fost făcută *cu timp nu în timp*. În sens restrâns, timpul este un flux continuu, un flux mental cu care ne ordonăm viaţa, evenimentele, şi prin care aspirăm la organizarea timpului propriu. Valoarea lui personală se aplică la timpul limitat al zilei, *timpul zilei*, şi se referă la timpul vieţii individuale, *timpul vieţii* noastre. Trăirea subiectivă a timpului este o experienţă unică. Timpul psihologic are mai multe înţelesuri, el depinde de subiect, de unghiul contemplativ, de împrejurarea de viaţă în care este valorificat. Învăţaţii spun că nu trebuie să căutăm timpul, ci doar *ştiinţa întrebuinţării lui*. Cele mai importante învăţături despre timp duc la câteva concluzii pe care ar fi bine *să le avem întotdeauna cu noi*: nu timpul trebuie să ni se potrivească nouă – noi trebuie să ne potrivim lui, să nu lăsăm pe mâine ce putem face azi, să ne trăim fiecare zi ca şi când ar fi ultima, timpul este cel mai bun sfătuitor – d(o)ar trebuie ascultat, să facem un lucru pe care îl dorim/sau să-l apreciem mai bine mai târziu – decât niciodată, să nu lăsăm niciodată timpul să (ne) rezolve lucrurile – pentru că el le rezolvă întotdeauna în favoarea lui, timpul vindecă orice rană etc.

Şi literatura a fost dintotdeauna generoasă cu acest subiect. Baudelaire vedea timpul ca pe un râu în care pescuim, Flaubert ca pe un simplu subiect de conversaţie între oameni, iar Dumitru Stăniloae credea că timpul este distanţa dintre chemarea lui Dumnezeu şi răspunsul nostru. Imobilitatea eternităţii este un deziderat din vremea lui Platon, iar despre elasticitatea timpului şi despre spiritul lui hulpav a vorbit plastic Octavian Paler care scria că timpul semănă cu *o fiară care înghite totul*, şi asta cu *nesfârşită răbdare*. Într-un cuvânt s-ar putea spune că timpul este o dramă a tuturor, dar nu toţi au *conştiinţa acestei drame*.

Timpul se cuantifică în fapte, iar ele vorbesc cel mai bine despre adevărata faţă a oamenilor. De aceea este bine să-l umplem cu lucruri meritorii, cu înfăptuiri făcute în/din credinţă, cu fapte bune, cu visuri dragi. Timpul devine un spaţiu propriu pe care trebuie/putem să-l decorăm cum credem de cuviinţă. Fiecare ins este artistul propriului timp. Tudor Muşatescu ne îndemna înţelept să mergem cu vremea *în pas, nu la pas*. Cei înţelepţi îl preţuiesc ca pe o avere veritabilă – nu-l vor întina, nu-l vor amâna, nu-l vor pierde. Pentru că timpul *zboară*. Timpul este un fluture.

Florian Silişteanu

Din cana cu păsări

Ardumaş ferigilor

tot paltonul e de sumbră cativea lăsată-n umbră
ardumaş iar am întors şi aş cumpăra pe dos aş veni când aş pleca
dinspre Doamne Dumneata ninge iar cămaşa ta şi-mi plânge duminica

tot mai strâmt de caldarâm calul nopţii e postum nechezat cu stea în frunte
vini paserea să cânte dar nu are nimenea ardumaş cu viaţa mea
paiul iute ţipirig cum pe nume să te strig c-am iubit femeia toată
surda lumii de la roată

şapte luni am luat din stea până dincolo de ea şapte pus seara la fiert şamurdan doare în piept
de-ar veni mama s-o ia dară mama e bătrână ardumaş culorilor crucea vie morţilor
noapte bună

vini frigul paserii şi strânge la oasili la aripa că a-ngheţat şi ochiul a deocheat când eram tânăr plecat
Ardumaş ferigilor nuntă alta mâinilor

troica vase de pământu
s-a nsurat cu tine gându

litere

Scriitori din ţară la Bucureşti

În derularea proiectului iniţiat de Uniunea Scriitorilor din România *Susţinerea literaturii române*, în ziua de 21 noiembrie 2012, în Sala Oglinzilor din sediul Uniunii Scriitorilor de pe Calea Victoriei s-a desfăşurat evenimentul *Scriitori din ţară la Bucureşti*, din cadrul programului *Scriitori pe Calea Victoriei / Scriitorii la ei acasă*. În faţa unui numeros public, au citit poezie şi eseu şapte invitaţi din ţară: Aurel Pantea din Alba Iulia, Nichita Danilov din Iaşi, Gabriel Coşoveanu din Craiova, Ion Pop din Cluj, Ioan Moldovan din Oradea, Vasile Dan din Arad, Nicolae Oprea din Piteşti. Prezentarea invitaţilor a fost făcută, cu aplomb, pricepere şi afecţiune, de criticul literar Mircea Mihăieş. Criticul şi profesorul universitar Nicolae Oprea a prezentat un eseu despre *Cenzură – ieri şi azi*.

Moderatorul întregului program este poetul Dan Mircea Cipariu, iar selecţia scriitoriilor invitaţi a fost asumată de criticul literar şi academicianul Nicolae Manolescu, preşedintele Uniunii Scriitorilor. De remarcat că evenimentul este realizat de Uniunea Scriitorilor din România cu sprijinul financiar al Guvernului României; coproducător: Radio România Cultural.

Festivalul Naţional de Muzică Lăutărească Veche «Zavaidoc»

În perioada 23-25 noiembrie, la Teatrul „Alexandru Davila" din Piteşti s-a desfăşurat Festivalul Naţional de Muzică Lăutărească Veche Zavaidoc, în organizarea Consiliului Local Piteşti, Primăriei Municipiului Piteşti, Centrului Cultural Piteşti şi a Asociaţiei Culturale Zavaidoc. Directorul artistic al Festivalului: Valentin Grigorescu.

În cadrul concursului, au intrat în finală zece concurenţi din întreaga ţară care au cântat în prima seară. Juriul condus de muzicianul Gheorghe Oprea a acordat Marele Trofeu lui Mihai Enescu (Piteşti), iar Premiul I (plus Premiul de popularitate acordat de public) Narcisăi Băleanu (judeţul Mehedinţi).

În acompaniamentul Orchestrei Doina Argeşului, dirijată de Marin Mihalcea au evoluat în recital: Ionel Tudorache, Mioara şi Gina Lincan, Valentin Grigorescu, Veta Biriş, Nineta Popa, Costică Boieru, Grupul Zavaidoc, Polina Gheorghe. **(A. O.)**

O nouă revistă: *Târgoviştea literară*

Luna aceasta, peisajului revuistic românesc – şi aşa destul de bogat şi variat – i s-a adăugat o nouă revistă de cultură: *Târgoviştea literară*, care apare pe bază de subscripţie publică. Colegiul redacţional este format din prof. univ. dr. Petre Gheorghe Bârlea, prof. univ. dr. Ştefan Cazimir, conf. univ. dr. Elvira Diaconu, dr. Remus Th. Flondor şi prof. univ. dr. Ion Popescu – Sireteanu, iar colectivul de redacţie îi are în frunte pe Doru Mareş (director) şi pe Ştefan Ion Ghilimescu (redactor-şef). Nr. 1/decembrie 2012 cuprinde poezie, proză, eseu, cronici literare, printre semnatari găsind aici – alături de cei deja pomeniţi mai sus - pe regretatul tânăr poet Constantin Virgil Bănescu, pe eseista Magda Grigore, pe Ioan Viştea şi mulţi alţii.

Dorim *Târgoviştei literare* ani mulţi şi colaboratori de Premiul Nobel! **(A. O.)**

Din reviste adunate

■ Ce înseamnă la o adică succesul literar (şi nu doar literar) ne spune Bogdan Călinescu într-una din *Note*-le *inutile* din *Timpul*, nr. 161 (8)/august 2012: „Anul acesta se împlinesc 55 de ani de când se joacă *Cântăreaţa cheală*, la Theatre de la Huchette. Piesa lui Eugen Ionesco a fost interpretată de 17.200 de ori". Trebuie să recunoaştem că acesta este un succes extraordinar, de Cartea Recordurilor. Ionesco trebuie că avea un adevărat serviciu de contabilitate care să-i ţină şirul veniturilor numai de pe această piesă, fără să mai punem la socoteală pe celelalte care s-au bucurat de asemenea de succes, chiar dacă nu în asemenea măsură. Dar, trecând de aspectul pragmatic al afacerii, un istoric dramatic ar face şi el avere scriind istoria acestei montări, cum s-au schimbat regizori, actori, scenografi, directori de teatru, ei trecând desigur la cele veşnice, dar spectacolul rămânând.

■ *Discobolul*, nr.175-176-177/iulie-aug.-sept. 2012, se deschide cu 30 de pagini de poeme de Aurel Pantea, poeme grupate sub titlul *Nimicitorul*, poeme care formează un grupaj unitar, sub semnul expresionismului. Să cităm unul: „Azi soarele a apus normal,/n-am iertat, n-am fost iertat,/prin zid împietrit/ne priveşte Faţa răbdătoare". Altul, la fel de concentrat, ca o sentinţă-ghilotină: „Memoria şi gustul morţii/nici un nume/în nicio gură". În sfârşit: „Ajunge un măr înflorit, în legea înfierată/şi inima se întoarce de pe un drum/îngheţat". De menţionat că grupajul e în versiune bilingvă, română şi …latină. Nu engleză, franceză, germană…,cum se poartă, ci în moarta limbă latină. O dovadă că Aurel Pantea ştie a întoarce poezia la origini, la profunzimea ei dintotdeauna unde nu-şi au loc neologismele şi englezismele intraductibile în latină. Aurel Pantea este poetul neantului, negrului compact, negrului pe negru, poetul viziunii întunecate a vieţii.

■ O pagină de poezii semnează venerabilul Ion Brad, în *România literară* nr.46/16 noiembrie 2012. Ce atrage atenţia este faptul că poeziile sunt datate cu ani între 1979 şi 1988. Ce să înţelegem de aici? Că marele demnitar comunist, ambasador, director de teatru etc. era cenzurat, că nu-şi putea publica poeziile în vremurile acelea? Hm!

■ De necrezut, încă mai apar texte inedite de I. D. Sârbu. „Manuscriptum", nr. 1-4/2012 publică o *Scrisoare către un coleg din Capitală* (Cornel Regman; n.n.), scrisoare din 1983 unde autorul lui *Adio Europa!* face un spumos portret oraşului (a)cultural Craiova, oraşul exilului său din ultimele decenii de viaţă: „Curge poezia din pământul acesta stătut şi primitiv. Limba musteşte de verb şi frumuseţe; aşa cum Povestirea e acasă în Moldova – aici poezia e un produs de larg consum etc. Oltenii sunt într-adevăr născuţi poeţi. E teribil ce urât, bolborosit, scuipat şi împroşcat se vorbeşte limba la ţară, de tractorişti, primari, agitatori. Aceiaşi – dăruiţi de Cer şi Har, odată deveniţi poeţi, sunt de o fertilitate teribilă. Nu ştiu, nici nu vor să ştie, ce e Sita sau Frâna în scriere: scriu mai mult decât citesc, publică mai mult decât scriu, se revarsă ca Dunărea, aur, petrol, zgură, tămâie, istorie, păşune…absolut totul e materie primă, însăşi literatura nu e scop, e mijloc: ca să scape de Frica funciară, ca să poată pleca din Oltenia, ca să ajungă, ca să facă o carieră de invidiat…"

CAP LIMPEDE

O revistă are, în mod logic, un program estetic propriu. În schimb tendința scriitorilor actuali – incitați de tehnica ultramodernă – este să trimită același text la cât mai multe publicații. Ceea ce nivelează peisajul revuistic până la omogenizarea totală. De aceea, îi anunțăm pe colaboratorii noștri că *Argeș* nu publică decât texte originale, care nu au apărut inițial în volume, reviste etc., iar textele nu le primește decât în format electronic, cu diacritice.

Număr ilustrat cu mozaicuri de la Apameea.

actualitate

Revista **ARGEȘ** poate fi procurată și prin comandă directă la sediu, cu plata ramburs, cheltuielile de expediție fiind suportate de către expeditor. **IMPORTANT!** Vă puteți abona pentru anul 2012, costul abonamentului fiind de 20 lei/an. Plata se face prin mandat poștal pe numele CRISTINA LINTESCU, Centrul Cultural Pitești, Casa Cărții, Pitești, O.P. 1, cod 110013. Tel.: 0248/219976, 216348, fax: 210068. e-mail: revista_arges@yahoo.com. Revista de cultură *Argeș* poate fi procurată în București de la librăria Muzeului Literaturii Române.

ARGEȘ
- **Revistă lunară de cultură**
- Apare sub egida **Consiliului Local**, a **Primăriei Pitești** și a **Uniunii Scriitorilor din România**
- Editată de **Centrul Cultural Pitești**
- Membră **ARIEL**

Redactor-șef: **DUMITRU AUGUSTIN DOMAN** (augustindoman@yahoo.com, http://www.blogdoman.blogspot.com)
Consilieri editoriali: **NICOLAE OPREA, MARIN IONIȚĂ**
Secretar de redacție: **SIMONA FUSARU** (s_fusaru@yahoo.com, http://www.fusaru.blogspot.com).
Redactori: **MARIANA ȘENILĂ-VASILIU, MIRCEA BÂRSILĂ, AUREL SIBICEANU**
Corector: **RADU GÎRJOABĂ**

Redacția: Pitești, Casa Cărții, Centrul Cultural Pitești;
http: www.centrul-cultural-pitesti.ro;
e-mail: revista_arges@yahoo.com
tel.: 0248/216348, 219976
fax: 210068
ISSN: 1221-2350
Tiparul executat la SC Argeșul liber SA
ARG PRESS

Mihai Barbu

Orice călătorie la Ierusalim e, inevitabil, un voiaj în viitor

Un reportaj obiectiv, în 14 opriri sentimentale, din anul 5773

1. O pildă cu Iisus, Iuda şi Leonardo da Vinci

Joi, 27 septembrie 2012, plecăm din Petroşani spre Bucureşti. Pe Maleia ne oprim cât să mai bem o cafea. Pe drum, încercăm să fixăm radioul pe postul *National* dar încercările noastre eşuează în mod repetat. Ascultăm doar muzică occidentală întreruptă, la fiecare oră, de două minute de ştiri. Într-un final, Costel Avram se hotărăşte să schimbe ceva ce ni se părea a fi veşnic şi scoate din geantă un CD cu părintele Arsenie Boca, pe care tocmai l-a cumpărat de la Sfânta Mănăstire Prislop. Ascultăm, înfioraţi, un actor care citeşte un text al părintelui. E o pildă în care se povesteşte o întâmplare cu Leonardo Da Vinci şi felul în care a pictat faimoasa *Cină cea de taină*. (*La Ultima Cena* este o pictură murală pe care Leonardo a realizat-o pentru patronul său, ducele Ludovico Sforza. Ea se găseşte în fosta sală de mese a bisericii dominicane Santa Maria delle Grazie din Milano. Pictura reprezintă scena biblică a Ultimei Cine a lui Iisus Hristos, aşa cum este descrisă în *Evanghelia după Ioan*.) Potrivit pildei pe care o vom detalia mai jos finalizarea acestei capodopere ar fi durat 12 ani. Artistul caută tineri care să-i pozeze pentru cei 12 participanţi la cea din urmă cină în care au fost împreună Iisus cu discipolii săi. Pentru Iisus găseşte, imediat, un tânăr superb care să-i pozeze şi artistul este foarte mulţumit. Pentru ceilalţi participanţi la cină, artistul nu întâmpină nicio dificultate în a găsi modelele potrivite. Pentru Iuda, lucrurile mergeau, însă, extrem de anevoios. Artistul nu găseşte deloc modelul potrivit. Cum va arăta, oare, pentru posteritate chipul omului care l-a vândut, pentru 40 de arginţi, pe Iisus? Nimic din ceea ce vede, nimic din ceea ce i se prezenta nu i se părea potrivit. În cele din urmă, după 12 ani, Da Vinci crede că a găsit omul potrivit pentru rolul potrivit şi începe lucrul. Într-o pauză, modelul îndrăzneşte să-i mărturisească artistului un lucru total neaşteptat: „Ştiţi, tot eu v-am pozat şi în urmă cu 12 ani...” „Nu-mi amintesc...” „Ba da. Pe atunci v-am servit drept model pentru Iisus...” Ce s-a petrecut în cei 12 ani cu un om de s-a putut metamorfoza într-atât încât să treacă de la modelul omului absolut la modelul abject al celui care l-a vândut? Cred că orice călătorie la Locurile Sfinte e o ocazie de a parcurge traseul invers: oameni care îl „vând” zilnic pe Iisus pentru diverse plăceri vinovate merg, o dată în viaţă, să-l regăsească pe El, la El acasă. E un drum iniţiatic pe care îl vei parcurge, inevitabil, cu un sentiment (mai mare sau mai mic) de vinovăţie.

2. Orice pelerinaj serios se face între două umbrele

După un zbor de doar două ore şi jumătate ajungi de pe „Henri Coandă” pe „Ben Gurion”. (Dacă vă uitaţi atent la figurile celor doi oameni importanţi care şi-au împrumutat numele unor mari aeroporturi o să vedeţi că seamănă izbitor. Acelaşi nas acvilin, aceeaşi pleşuvie, aceeaşi determinare în priviri...) Aeroportul se află la 50 km vest de Ierusalim. Te aşezi la rând pentru viză şi persoane avizate din grup îţi spun că-i poţi ruga pe cei de la vamă să-ţi pună ştampila de intrare în Ţara Sfântă pe o bucăţică de hârtie şi nu direct pe paşaport. Asta te va scuti de neplăceri când vei vizita ţările arabe pentru că unele dintre ele îţi pot refuza intrarea pe teritoriul lor dacă ai fost înainte în Israel. „Rough Guides” zice că „viza israeliană pe paşaport vă poate crea problema dacă doriţi să călătoriţi în ţările arabe”. Eu am vrut să am viza Ţării Sfinte direct pe paşaport şi am obţinut-o imediat. Adică imediat după ce, politicos, am lăsat în faţa noastră o femeie cu un copil în cărucior. Când a ajuns la ghişeu femeia şi-a chemat şi soţul. Vameşul se ridica, periodic, în picioare şi se uita când la copil când la paşaport. În final, a ridicat degetul gros în sus în semn că totul este în regulă. OK! Mama cu căruciorul şi-a chemat, imediat, alături o altă femeie cu cărucior. Se pare că erau surori. Lângă ea a venit, peste rând, şi soţul iar scena s-a repetat întocmai. Politeţea ne-a fost răsplătită pe deplin: am ajuns ultimii care ne-am recuperat bagajele iar privirile pline de reproş ale colegilor de pelerinaj ne-au însoţit până la autocar. Acolo ne aşteptau d-na Ruth, ghidul israelian, şi Maurice, care s-a dovedit a fi un abil şofer palestinian. Doamna era prevăzută cu o umbrelă tricoloră şi ne-a împărţit tuturor şepci albastre cu inscripţia „Yacov Tour”. O altă doamnă, venită cu noi din ţară, avea o umbrelă de un roşu ţipător. Ni s-a explicat că tot grupul nostru, de 50 de persoane, va fi încadrat, pe toată durata pelerinajului, între cele două umbrele. În plus, noi între noi, ne vom putea recunoaşte şi după şepcile albastre cu cozoroc model american. Măsurile luate pentru a nu ne pierde pe Pământul Sfânt ni s-au părut excesive însă cele două doamne ştiau despre ce vorbesc. Afluxul mare de pelerini creştini care vin toamna în Israel te poate repede înghiţi şi ai putea să te trezeşti, foarte repede, şi fără colegi şi fără prieteni.

3. Trei întrebări pentru 5773 ani

Pe drumul de la Tel Aviv până la Ierusalim, d-na Ruth, o fostă absolventă a unui prestigios liceu bucureştean („unde se făcea carte, nu glumă!”), ne-a pus trei întrebări de cultură generală la care autocarul a rămas cu buzele umflate. „Care este capitala Israelului?” „Tel Aviv”, au răspuns cei din faţă. „Inexact!” „De trei mii de ani capitala Israelului este Ierusalimul!” „Unde se află Bethlehem-ul?” „În Palestina!” „Nici vorbă. Bethlehem-ul se află în teritoriile israeliene aflate sub administrare palestiniană”, ne-a explicat d-na Ruth. „În ce an ne aflăm, acum, în Ţara Sfântă?” „?!” „Tocmai am trecut în anul 5773. La mulţi ani!” (Rosh HaShanah, Anul Nou evreiesc, pe 1 octombrie, e o sărbătoare publică de două zile marcată de consumul unui măr înmuiat de miere, a unui prăjituri cu miere sau a unui fruct nou.) Am făcut o socoteală simplă: în doar câteva ore am făcut un salt în timp de peste trei milenii şi jumătate! După acest duş rece care ne-a adus cu picioarele pe Pământul Făgăduinţei am ajuns, pe zăpuşeală, pe Muntele Măslinilor. Nişte măslini cu un diametru impresionant (un fel de goruni ca al lui Horia de la Ţebea, mult mai voluminoşi şi fără a se „bucura” de sprijinul betonului în a se susţine în picioare) îţi confirmă faptul de necontestat că au fost contemporani cu Iisus. De pe Munte Măslinilor ai parte de o panoramă superbă a Oraşului Sfânt.

4. O singură excepţie de la culoarea pietrei locale: Aurul Domului

Ierusalimul, deşi este disputat de toate cele patru mari religii monoteiste, are o singură culoare. E culoarea pietrei de calcar care conferă oraşului o nuanţă aurie distinctă ce se păstrează din zori şi până la asfinţit. Regula ca toate construcţiile laice şi religioase să fie placate sau ridicate din piatra de calcar extrasă din carierele din zonă, încă din antichitate, a fost stabilită în anul 1918 de guvernatorul englez Ronald Storss şi e păstrată cu sfinţenie până astăzi. Excepţie face Tel Aviv-ul care e un oraş extrem de modern şi de viu colorat. În Oraşul Sfânt, galbenul Domului e singura culoare ce face excepţie de la regulă. E culoarea acoperişului auriu al spectaculosului Dom al Stâncii de pe Muntele Templului. În 1960, cupola a fost acoperită cu foiţă de aluminiu, care a înlocuit acoperişul de plumb ce afecta structura de rezistenţă a clădirii. Aici se spune că e locul în care Avraam era gata să-şi jertfească fiul, pe Isaac, la porunca lui Dumnezeu. Aici, în anul 960 î.Hr., Solomon, fiul lui David, a ridicat Primul Templu pentru a adăposti Chivotul Legii. Templul lui Solomon a fost dărâmat de babilonieni în anul 586 î.Hr. Al doilea Templu a fost finalizat în anul 515 î.Hr. şi, după o seamă de nesfârşite tribulaţii, a mai rămas doar Zidul de Vest. Muntele Moria şi Domul Stâncii sunt locurile sfinte atât pentru evrei cât şi pentru musulmani pentru că sunt legate atât de Avraam, Solomon, David, dar şi de prezenţa profetului Mahomed. Vechiul Testament şi Coranul vorbesc de Pământul Moria şi de Muntele Templului în egală măsură.

(va urma)